

HANDELINGEN

VAN DE

SYNODE

DER

CHRISTELIJKE GEREFORMEERDE KERK

IN

NEDERLAND,

in de 19 Zittingen door haar gehouden
te LEEUWARDEN, van 18-29 Augustus 1891.

— —

LEIDEN. — D. DONNER.
1891.

L. S.

De Synode van Leeuwarden, wier „handelingen," wij met dit kort woord inleiden bij alle belangstellenden binnen en buiten onzen kring, zal onvergetelijk blijven in de historie der Christ. Geref. Kerk.

Hare leden hadden dit niet kunnen of durven denken, toen zij ter vergadering opgingen.

Meer uit gevoel van plicht, dan uit geneigdheid, meer in eene gedrukte dan opgewekte stemming begaven de broederen zich naar Friesland's hoofdstad, omdat de tijd der Synode daar was. Geen wonder.

Reeds tweemaal en te Assen en te Kampen waren pogingen — en ernstige pogingen ook — aangewend, of het tot Vereeniging met de Ned. Ger. Kerken zou kunnen komen. Tevergeefs.

't Scheen haast, of de afstand, die ons scheidde, er grooter door geworden was.

Zou nu eene derde poging baten? Zou niet de afstand nog grooter worden? Zoo dacht, zoo vreesde men.

Maar in het komen tot het bekende besluit, 't welk eer nog deze „handelingen" in druk zijn, zoo gunstig ontvangen is, kunnen we niet nalaten de bizondere leiding der Voorzienigheid Gods op te merken. Hij deed ons komen langs paden, die wij niet hadden geweten, tot een besluit, van welks uitwerking wij ons weinig hadden voorgesteld.

Onder dien indruk bieden wij, met ootmoedigen dank aan God, deze notulen der Synode te Leeuwarden een ieder aan, die hare geschiedenis en besluiten nader wenscht te leeren kennen.

Niet minder stemt ons tot dank aan den Heere de eenparigheid, waarmede de gewichtigste besluiten der Vergadering zijn genomen; eene eenparigheid, die, bij de rijke verscheidenheid in de gedachtenwisseling, de opmerkzaamheid van meer dan één broeder uit het buitenland trof!

De Synode heeft betrekkelijk weinig commissoriaal, of in comité gearbeid en zoo zij soms „des beraadslagens vele" maakte, met 't oog op 't gewenschte resultaat zal zulks niemand har er leden berouwen.

't Was een aangenaam oogenblik, toen broeder Noordzij uit de volheid van zijn hart tot de broederen sprak over zijn besluit om de Theol. School te blijven dienen. God stelle hem jaren nog ten rijken zegen!

Smartelijk was het „vader" van Velzen voor 't eerst niet ter Synode te zien! Zoo verandert alles rondom ons! Mannen gaan heen, en hunne plaatsen worden door anderen ingenomen. In ons kerkelijk leven staan we voor nieuwe toestanden en voor vele niet te beantwoorden vragen, maar: Jezus Christus is gisteren en heden Dezelfde en tot in der eeuwigheid! Hij zal vereenigen allen, wier hart voor de majesteit van Zijn gezag buigen, en Hem erkennen, als H Hoofd des lichaams, door 't welk de Vader alle ding regeert!

J. VAN ANDEL, Voorzitter.

H. BEUKER, Vice-Voorzitter.

A. VAN DER SLUIJS, 1ste Secretaris.

T. BOS, 2de Secretaris.

Den avond voor de opening der Synode werd door den Voorzitter der vorige Synode Ds. W. H. GISPEN in 't kerkgebouw der Chr. Ger. Gem. te Leeuwarden een leerrijk en boeiend woord gesproken over Filipp. 4:5.

Volgens dit Apostolisch woord sprak ZEerw. over: De Christelijke bescheidenheid, een eisch ook voor het kerkelijk leven. Een eisch ook voor onze tijden in hooge mate belangrijk en die in het nauwst verband staat met het geloof aan de nabijheid van den Heere Jezus.

Na eene inleiding, waarin gewezen werd op het feit, dat de bescheidenheid over het algemeen meer bewonderd dan beoefend wordt, kwam spreker tot zijn onderwerp.

Allereerst wees hij op het misverstand in de opvatting der vermaningen en der Christelijke plichtenleer, gelijk wij die in het N. T. vinden. Het is alsof wel de enkele geloovige, maar niet de gemeente, als geheel en in haar geheel, die vermaningen en opwekkingen behartigen moeten. Hiertegen kwam spreker op met een beroep op den brief, waaruit het tekstwoord genomen is, welke brief is geschreven aan „de heiligen die te Filippi zijn, met de opzieners en diakenen.”

Geen gedeeldheid des levens dus, die toelaat als Christen een ander mensch te zijn dan als burger, als kerkelijk persoon een ander dan als een gewoon belijder des Heeren.

Bescheidenheid strekt elk mensch tot sieraad en den machtigsten en hoogst geplaatsten het meest. Maar bovenal moet de gemeente Gods bescheiden zich toonen, wijl zij in waarheid uit en door de genade leeft, als een gekruisigde in en voor de wereld optreedt, niets verwachtende van eigen kracht of heerlijkheid.

In het ambtelijke leven van Paulus komt de bescheidenheid overal aan het licht, niet alleen in betrekking tot de gemeenten, maar ook tegenover de wereld, tegenover vijanden en vervolgers. De bescheidenheid rekt Paulus tot de onmisbare eigenschappen, van wie tot een opzienersambt lust heeft, en Titus moet allen vermanen bescheiden te zijn, ook tegenover de overheid. De wijsheid die van boven is, is bescheiden en gezeggelijk. Paulus wil zeggen: handelt in alles en altijd billijk en redelijk en staat nooit op uw uiterste recht, wijkt voor uw tegenspreker, indien gij het kunt doen, zonder tegen God te zondigen, of uw geweten te bevleken.

Niemand heeft recht om onbescheiden te zijn. En toch is de onbescheidenheid de giftige plant, waaruit nameloos veel kwaad voor de gemeente gegroeid is. Hierbij wees spreker op den rangstrijd onder 's Heeren Apostelen, de scheuring tusschen de Oos-

tersche en Westersche Kerken, de aanmatiging der pausen, ook tegenover gekroonde hoofden en burgerlijke overheden, en herinnerde aan het feit, dat niet lang na de tijden der vervolging de Kerk het grondbezit had van bijna het halve Romeinse rijk, de grootste slavenhoudster was, en kapitaliseeren kon als niemand. Ook na de reformatie in de 16de eeuw week de onbescheidenheid niet geheel. De Kerken van het protestantisme waren ook dikwijls onbescheiden. De strijd om de geestelijke dingen was niet altijd met geestelijke wapenen gestreden. Lutherschen wilden geen Gereformeerden dulden, en Gereformeerden zochten Doopsgezinden het bestaan onmogelijk te maken. In onze dagen hoort men nog de bewering, dat het grootste Kerkgenootschap ook de eenige ware Kerk, het eigenlijke lichaam van Christus en andere Kerken slechts geduld kunnen worden zonder gelijkheid in rechten. Er is eene strooming der geesten, die de overheid binden wil aan de uitspraken der Kerk, de geheele wetenschap, heel het leven kerkelijk poogt te maken en zelfs het geweten van den enkelen Christen zoekt te beheerschen door het kerkelijk gezag.

Hierna gaat spreker de oorzaken na die onwillekeurig tot onbescheidenheid in het kerkelijk leven leiden. Aan de eene zijde zoekt de wereld de Kerk in een hoek te dringen, en hare ambten en ambtelijke handelingen als bloot menschelijke en dus zonder eenig hooger gezag te beschouwen. Terwijl aan de andere zijde toch vast staat, dat de Kerk is van goddelijken oorsprong en de ambten en bedieningen door Christus zijn verordend. De regeerders der Kerk moeten zich hiervan bewust zijn, opdat zij de werelddienaar niet naar de oogen zien, en ook in de Gemeente hun gezag handhaven als dienaren van Christus en geen menschenbehagers worden. En wijl dit alles nu betracht moet worden door zondige en onvolmaakte menschen, die ten deele kennen en ten deele profeteeren, is het zoo moeilijk altijd en tegenover allen de bescheidenheid te betrachten. Vooral is dit het geval in de kerkelijke verdeeldheid onzer dagen, die niet zelden prikkelt tot onbescheidenheid in het verdedigen van eigen standpunt. Hoeveel is er noodig om ook in het kerkelijke leven, ook als Synode, bescheiden te zijn, en wel mogen wij onophoudelijk bidden:

Weerhoud, o Heer! uw knecht,
Dat hij zijn hart niet hecht
Aan dwaze hoovaardij.

Ps. 19: 7.

Hierna wees spreker er op, dat de eisch tot bescheidenheid geenszins eene aanleiding mag zijn, om het licht op te vatten met den plicht der getrouwheid aan den Heere en de handhaving van de wezenlijke rechten der Gemeente, en op het moeilijke der samenvoeging van bescheidenheid en getrouwheid. De zwakke zijde van groote mannen als b. v. CALVIJN, mag noch kan eene verontschuldiging zijn voor hen, die niet groot zijn, en op het voorbeeld van groote mannen zich zouden beroepen tot verdediging en bedekking van eigen gebreken.

Ook in de dagen van Paulus was er aanleiding genoeg voor de Christenen om onbescheiden te zijn tegenover hen, die hun onrecht deden.

Maar daartegenover wijst Paulus op de nabijheid van den Heere Jezus, met in den algemeenen zin van de Voorzienigheid Gods, waardoor hetgeen de menschen ten kwade denken vaak ten goede medewerkt, maar in den bepaalden zin van de nabijheid en de nadere komst van den Heere Jezus en zijne verschijning in heerlijkheid. Jezus is met zijne Gemeente al de dagen tot de voleinding der wereld. En Hij komt, te zijner tijd, om zijne Gemeente de heerlijkheid deelachtig te maken, die Hij voor haar verworven heeft. In zijne naderende toekomst ligt de voornaamste drangreden om bescheiden te zijn, ook in het kerkelijk leven.

De oorspronkelijke Christenen hebben in die verwachting en hoop geleefd, en alles verdragen. Zij droomden niet van eene Staatskerk, allermint van een Kerkelijken Staat. Zij droegen de overblijfselen van het lijden van Christus, tot de tijden der vervolgingen voorbij waren, en de Kerk uiterlijken glans en aard-schen rijkdom en heerlijkheid kreeg.

Van achteren kunnen wij nu de bedoeling Gods, in dezen gang van zaken zien. De afval moest komen, de afval van Christus en in den Tempel Gods zelve moest de mensch der zonde openbaar worden en zich verheffen.

Dit is de diepe beteekenis van de verschijnselen in onze eeuw. De revolutie is, in haar diepste gedachte, afval van den Christus Gods, verloochening van God zelve. De Christenen zijn door alle deze dingen als verbijsterd. De Kerk wordt gedrongen en gewrongen in voor haar onnatuurlijke verhoudingen. Zij is Conservatief geworden. Rome houdt vast aan zijne oude rechten en strijdt om den invloed op het publieke leven der volken te herwinnen en de Protestantsche Christenen, die het geloof behielden, leven meer en meer bij de leus: naar het oude terug.

In dezen stand van zaken vindt de verdeeldheid der Gereformeerden in ons land ook haar diepsten grond. De woorden: kerkherstel, „reformatie”, „separatie”, doleantie worden nu door mannen broeders, die eenzelfde dierbaar geloof ontvangen hebben, als wapenen tegen elkander gebruikt, terwijl nog anderen als kerkelijke vrijbuiters het land doorgaan met de bewering, dat zij en hunne kleine kudde de waarheid bezitten en de ware kerk uitmaken.

Dit moet ons eene oorzaak van groote droefheid zijn. Onze troost ligt echter in het geloof aan 's Heeren nabijheid. Wij zijn nu nader bij de zaligheid dan toen wij eerst geloofden, en dichter bij het oogenblik van 's Heeren wederkomst dan de eerste Christenen. Dat moet tot volharding, geduld en trouwe plichtsbetrachting opwekken en ons het voorbeeld doen volgen van een parlamentslid, tot wien een dweeper kwam met het bericht, dat de Heere op een door hem genoemden dag verschijnen zou. Het parlamentslid zeide: dan zal ik zorgen dien dag

in het parlement te zijn, want ik stel er prijs op, dat als de Heere komt, Hij mij dan vindt op mijn post.

Ten slotte herinnerde spreker er aan, dat de Synode eener Vrije Kerk, thans samenkomend in de hoofdstad der vrijheidlievende Friezen, juist hare vrijheid gewaarborgd ziet in hare gebondenheid aan Gods Woord en de daarop gegronde belijdenis. Met sympathie begroet hij ook de pogingen van anderen om de gemeente te bevrijden uit onschriftuurlijke en onnatuurlijke banden, wenscht dat de arbeid der Synode ook moge dienen tot vereeniging met die broederen, doch in het besef dat menschen geen vereeniging maken kunnen. Spreker herdacht met waardering de vaders BRUMMELKAMP en VAN VELZEN, reeds in gegaan in de rust of door zwakheid des lichaams buiten staat in ons midden te zijn, wekte de leden der Synode op tot betrachting van den eisch der bescheidenheid, ook jegens elkander en jegens allen, wees er op, hoe de Christ. Geref. Kerk het criterium van wat al of niet gereformeerd is nooit zocht in stelsels, hetzij dan van VOETIUS of BRAKEL, maar in de belijdenis zelve. Zij het begin van deze Synode in den naam des Heeren en haar einde de verheerlijking van Zijn naam, wien toekomt de eer en de lof en de aanbedding in alle eeuwigheid, en door wiens genade ook wij verwachten de zalige hoop en verschijning van den grooten God en Zaligmaker Jezus Christus.

HANDELINGEN van de SYNODE der
CHRISTELIJKE GEREFORMEERDE
KERK in NEDERLAND, gehouden van den
18^{den} tot den 29sten Augustus 1891, in het
kerkgebouw der Chr. Ger. Gem. te
LEEWARDEN.

Als deputaten der Prov.	Synoden zijn tegenwoordig: T.
Uit de Prov. <i>Groningen</i> ,	de Leeraren: Bos. H. VAN HOOGEN.
	„ Ouderl.: M. DEKKER.
„ <i>Friesland</i> ,	„ A. JONKHOFF J.
	„ Leeraren: VAN ANDEL.
	„ F. M. TEN HOOR.
	„ Ouderl.: J. DE BOER.
„ <i>Drenthe</i> ,	„ L. HOEKERS.
	„ Leeraren: J. GROENEWEGEN.
	„ F. NOORDEWIER.
	„ Ouderl.: H. BRINK.
„ <i>Overijssel</i> ,	„ M. BUSSTRA.
	„ Leeraren: J. HESSELS.
	„ J. J. KUIPER.
	„ Ouderl.: J. G. VAN DER HOOGT.
„ <i>Gelderland</i> ,	„ J. KROON.
	„ Leeraren: J. F. BREUKELAAR.
	„ H. A. VAN DER VEGT.
	„ Ouderl.: F. TE WINKEL.
„ <i>Utrecht</i> ,	„ J. SCHOUTEN.
	„ Leeraren: M. VAN MINNEN.
	„ C. VAN PROOSDIJ.
	„ Ouderl.: J. VAN DER BIJL.
„ <i>N.-Holland</i> ,	„ G. Bos.
	„ Leeraren: W. H. GISPEN.
	„ A. VAN DER SLUIJS.
	„ Ouderl.: J. OLTHOF.
„ <i>Z.-Eolland</i> ,	„ D. SWAGERMAN.
	„ Leeraren: H. BEUKER.
	„ L. VAN DER VALK.
	„ Ouderl.: J. VAN GOLVERDINGE.
„ <i>N.-Bralant</i> ,	„ C.M. VAN HEIJZELENDOORN.
	„ Leeraren: A. BRINK.
	„ J. VAN DER LINDEN.
	- Ouderl.: J. DEN BOER.
	„ J. DE MILDT.

Uit de Prov. *Zeeland*, de Leeraren: A. LITTOOY.
 L. BOUMA.
 „ OuderL: D. MULDER. A.
 TAZELAAR.

Als Praeadviseerende leden zijn tegenwoordig, de H.H. Docenten der Theol. School: H. DE COCK, M. NOORDTZIJ, D. K. WIELENGA, DR. H. BAVINCK, L. LINDEBOOM, en de Zendings-director J. H. DONNER.

EERSTE ZITTING.

Dinsdag 18 Augustus, voorm 9—1 uur.

ART. 1.

De Vergadering wordt geopend door den Voorzitter der vorige Synode Ds. W. H. GISPEN. ZEErw. laat zingen Ps. 134, leest Mattheus 16:13—28 der Vergadering voor en zegt:

Met dank aan God mogen wij U welkom heeten aan deze plaats, broeders! Niet omdat er sinds de vorige Synode zooveel bizonders is geschied of dat we zooveel verder kwamen, maar omdat we als broeders in vrede en liefde samenwonen, en althans geen terrein verloren hebben. Vele broeders die we vroeger steeds ter vergadering zagen missen wij, meer dan één uwer is voor 't eerst tegenwoordig. Dat zegt ons, hoe onze God niet aan personen gebonden is, en zijn Kerk een toekomst heeft.

Ook het getal der praeadviseerende leden is geslonken; BRUMMELKAMP is in den hemel, VAN VELZEN kan niet meer, al is hij met zijn hart zeker bij ons, en al verwachten wij DE COCK, de droeve slag, die hem getroffen heeft, buigt ook hem ter neer!

Broeder NOORDTZIJ! eigenlijk ben ik blijde, dat uw schoonvader er nog niet is. 't Zou mij moeilijk vallen hem na zulk een door ons allen gevoeld verlies toe te spreken. Uwe schoonmoeder had de Kerk lief en werd zeer bemind! Breng uw schoonvader ons woord van deelneming over, terwijl wij van God bidden zullen, dat Hij hem en U trooste!

Broeders, we zien, het ook met een ieder onzer kan 't „haast zijn gedaan." Hoe kort geleden noemden we DE COCK den jongste der Docenten en nu is hij reeds de oudste van hen, die hier in ons midden zijn. Ja 't zal „haast zijn gedaan." Leve dat in onze ziel. Maar niet minder de gedachte, die 't geloof sterkt, dat Jezus blijft. Hij heeft ons macht gegeven. De Apostelen hebben die niet aan opvolgers overgedragen, maar in de gemeente neergelegd. Die macht mogen wij niet misbruiken, maar aanwenden tot behartiging van de belangen aller gemeenten. Een hoogst gewichtige taak zeer zeker, 't zou ons hoogmoedig kunnen maken. We moeten daarom willen dienen en ook ver-

dragen kunnen dat men onze voorstellen verwerpt en onze gedachte niet deelt. We moeten niet 't laatste woord eischen, maar ook in dit opzicht Christus het kruis achterna dragen. Geve God ons, van hier te gaan, in 't bewustzijn: ik deed wat ik kon en wat ik moest.

Als God ons gebruiken wilde om broeders nader tot elkander te brengen, 't zou haast te groot zijn, maar wij zouden verrast en verbaasd Hem dankbaar prijzen, die door geringe werktuigen groote dingen doen kan.

Na dit woord gaat ZEerw. voor in 't gebed.

ART. 2.

De lastbrieven der Prov. Synoden worden gelezen en goedgekeurd. Alle primi-afgevaardigden zijn tegenwoordig, behalve ouderling A. W. GEERTS, afgevaardigde van Drenthe, die door ernstige krankheid verhinderd is en voor wien de secundus M. BUSSTRA plaats neemt; ouderling G. BRANDERHORST, afgevaardigde van Noord-Brabant, wiens secundus J. DE MILDT verwacht wordt; terwijl inplaats van den primus-afgevaardigde van Zeeland ouderling J. DONNER de secundus-afgevaardigde A. TAZELAAR zitting neemt.

ART. 3.

De Vergadering gaat over tot het kiezen van een Moderamen. Verkozen wordt:

tot President Ds. J. VAN ANDEL;
 tot Vice-President Ds. H. BEUKER;
 tot 1ste Secretaris Ds. A. VAN DER SLUIJS;
 tot 2de Secretaris Ds. T. Bos.

ART. 4.

Ds. GISPEN wenscht den gekozenen broeders den zegen onzes Gods over hunnen arbeid en verzoekt hun hunne plaatsen in te nemen.

ART. 5.

De Voorzitter Ds. v. ANDEL aanvaardt het praesidium met de betuiging dat hij zulks doet, schoon 't niet de eerste maal is, dat hem de eer van het praesidium te beurt valt, met vreeze en beven, 't Woord van broeder GISPEN, dat de Voorzitter rekenen mag op het gebed en de welwillendheid der broeders, geeft hem moed. Hij durft daarop rekenen, èn wegens den gemoedlijken toon, die in onzen kring pleegt te heerschen, èn omdat ieder weet hoe spoedig een voorzitter zich vergissen kan. Laat ons dan, al ontbreekt ons een reglement van orde, zóó samenwerken, als door broeder GISPEN ernstig en bezielend is herinnerd.

Hebben wij besluiten te nemen die ingrijpen zullen in de historie der Kerk ook buiten ons, 't worde ons gegeven daardoor werkzaam te zijn aan de openbaring der eenheid van het

lichaam van Christus. Want al breiden zich de takken van den boom ook uit, 't blijft toch één en denzelfden wortel, 't Zij daartoe ons doel den wil des Heeren te kennen, en ervan doordrongen te zijn, dat wij Hem rekenschap moeten geven ook van onzen arbeid hier.

ART. 6.

De Voorzitter verzoekt den broeders op te staan en daardoor hunne instemming te betuigen met de belijdenisschriften der Geref. Kerk en hunne bereidheid om dit pand onzer vaderen te bewaren en te handhaven.

Terwijl de leden der Vergadering aan dit verzoek voldoen, drukt de Voorzitter nogmaals de Vergadering hare gewichtige roeping op 't hart om in deze dagen van afval bij die Belijdenis te blijven. Onze Kerk is, zegt hij, iets zeldzaams, één dier weinige Kerken die het erfstuk onzer vaderen vasthoudt en verdedigt. God beware ons bij die trouw aan Zijne waarheid!

ART. 7.

De tijd van iedere zitting wordt bepaald, des voormiddags van 9—1 en des namiddags van 4—8 uur.

ART. 8.

Tot leden der Commissie van Rapport en Advies over ingekomene stukken worden benoemd: Doc. LINDEBOOM, de Predikanten: HESSELS, TEN HOOR en PROOSDIJ; de Ouderlingen: DEKKER, HEIJZELEENDOORN en OLT Hof.

ART. 9.

Volgens credentie-brief is tegenwoordig de Afgevaardigde van de Oud-Geref. Kerk in 't Graafschap Bentheim en Oost-Friesland Ds. J. SCHOEMAKER.

Ook neemt broeder E. KROPVELD als Secretaris-Penningmeester der Commissie van de Zending onder Israël zijne plaats in.

Vervolgens wordt gelezen een brief van de Classis Muskegon der Hollandsche Christ. Geref. Kerk in Amerika, meldende dat door die Classis naar de Synode te Leeuwarden is afgevaardigd Ouderling C. VAN ZANTEN te Grandhaven, welke broeder verwacht wordt;

een brief van den Secretaris der Algemeene Synode der Belgische Zendingskerk KENNEDY ANET, met kennisgeving dat afgevaardigd zijn Ds. EGGENSTEIN en Baron PRISSE, Sec. Kaptein ISEBAERT;

een schrijven van Pastor ROETHER der Vrije Evangeliesche Kerk in Görlitz, waarin hij zijn leedwezen betuigt de Synodale Vergadering niet te kunnen bijwonen;

van de Vrije Schotsche Kerk, leedwezen uitdrukkende over het te laat ontvangen eener uitnoodiging om een Afgevaardigde ter Synodale Vergadering te zenden met toebidding van 's Heeren zegen over den arbeid der Synodale Vergadering;

een schrijven van de Algemeene Synode der Reformed Church

in Amerika, alsmede van de Synode der Greref. Kerk in Afrika zal in een der volgende zittingen worden gelezen.

Ds. GISPEN merkt namens de Synodale Commissie op, dat de ziekte van Ds. NEDERHOED, Secretaris der Synodale Commissie, oorzaak was dat de uitnoodiging tot het zenden van Afgevaardigden naar onze Synodale Vergadering zoo laat aan de verschillende Zusterkerken was gericht.

ART. 10.

De Voorzitter wenscht, opdat de rapporteur van „de Bazuin" wete waaraan hij zich heeft te houden, de prioriteit te geven aan het volgende voorstel van Friesland: (*D,p* van de Agenda).

„In „de Bazuin" worde voortaan wel weder Verslag gegeven van de algemeene zaken der Synode, maar niet van persoonlijke zaken en van protesten en bij de bespreking dier zaken worden ook geene rapporteurs van andere bladen toegelaten."

Friesland doet blijkens de toelichting dit voorstel, opdat zij die protesten bij de Synodale Vergadering indienen, het besluit der Vergadering niet eerst uit „de Bazuin" of andere bladen vernemen, wat met de waardigheid der Vergadering niet overeenkomt, terwijl ook soortgelijke mededeelingen uitteraard minder correct zijn. Na de opmerking dat bij behandeling dier zaken in eene publieke Vergadering 't moeielijk te verhinderen is, dat reporters ook van andere bladen melden, wat zij hooren, en na de mededeeling, dat door de Curatoren reeds aan den rapporteur van „de Bazuin" de wenk is gegeven zich tot algemeene zaken te bepalen, *acht de Vergadering het niet noodig over deze zaak zich nader uit te spreken*, ook met 't oog op 't recht der Vergadering om zoo noodig in Comité te gaan.

ART. 11.

De Synodale Commissie doet bij monde van Ds. HESSELS schriftelijk Verslag van haren arbeid sedert de Synodale Vergadering te Assen 1888.

(Dit Verslag is opgenomen in de Bijlagen letter A.)

ART. 12.

Met deelneming heeft de Vergadering gehoord, hoe Ds. J. NEDERHOED ten gevolge eener ernstige krankheid en daaruit voortvloeiende lichaamszwakte voor het Secretariaat der Commissie had moeten bedanken. Ds. J. HESSELS nam als zoodanig zijne plaats in.

Na die deelneming der Vergadering te hebben uitgesproken, zegt de Voorzitter de Synodale Commissie dank voor haren arbeid, die met zooveel takt en bescheidenheid werd verricht.

ART. 13.

Naar aanleiding van dit Verslag wordt de wenschelijkheid uitgesproken om de stukken, gewisseld tusschen de Regeering en de Commissie, in zake de erkenning der Christ. Geref. Gem. te Batavia als rechtspersoon door de Ind. Regeering, ter visie te leggen. De opmerking wordt echter gemaakt, dat die stukken teruggezonden zijn en niet voor mededeeling bestemd waren. Op eene vraag naar den inhoud en belangrijkheid dier stukken deelt de Zendingsdirector, niet wien de Synodale Commissie in deze kwestie in overleg was getreden, het volgende mede:

In Indië is geen wet op de Kerkgenootschappen als in Nederland. Er bestaat echter een wet op de Vereenigen bij Kon. besluit van 28 Maart 1870 (Ind. Staatsbl. 64) vastgesteld. Volgens alinea 1 van art. 1 van deze wet wordt eene uitzondering gemaakt voor zekere lichamen, die „bij algemeene verordening zijn ingesteld." Op grond van die uitzondering stelde de Minister van Koloniën aan de Ind. Regeering voor, de Christ. Geref. Gem. te Batavia onder die lichamen te rekenen.

De Directeur van Ond., Eered. en Nijv. en evenzoo de Gouv. Gen. oordeelde niet dat des Ministers interpretatie van dat art. de ware was. Door het aftreden van den Minister van Koloniën is de zaak blijven rusten, zoodat de gemeente te Batavia nog altijd bij de Regeering niet als rechtspersoon bekend is.

Na deze mededeeling spreekt een der praeadviseerende leden uit, dat het z. i. zeer noodig is, dat de Synode over de verhouding van onze Gemeenten in Indië tot de regeering aldaar zich nader uitspreke.

Omdat echter deze kwestie bij de Buitenlandsche Zending opnieuw aan de orde komt, wordt de behandeling dezer zaak tot dat oogenblik verdaagd.

ART. 14.

Op de vraag of de Voorzitter zooveel mogelijk de volgorde der Agenda denkt te houden, antwoordt deze toestemmend; hij hoopt in het begin der volgende week de kwestie der Vereeniging aan de orde te stellen.

ART. 15.

Nadat gezongen is: Ps. 84:3,

Welzalig hij, die al zijn kracht, enz.

sluit de Zendingsdirector J. H. DONNER deze eerste zitting met dankzegging.

TWEEDE ZITTING.

Dinsdag 18 Augustus, nam. 4—8 uur.

ART. 16.

Met het zingen van Ps. 119:3,
Och. schonkt Gij mij de hulp van Uwen Geest, enz.
en gebed door Docent L. LINDEBOOM wordt deze zitting ge-
opend.

ART. 17.

Wordt voorgelezen de brief van de Synode der Greref. Kerk in Afrika betuigende hoogachting voor en sympathie met de Christ. Geref. Kerk in Nederland, alsmede blijdschap over den bloei dier Kerk. De brief, welke nog het overlijden van Ds. POSTMA en Docent BRUMMELKAMP memoreert, zal opgenomen worden in de Bijlagen, sub B.

ART. 18.

De president der Commissie voor de Zending onder Israël Ds. A. H. GEZELLE MEERBURG en de Secretaris-penningmeester Ds. E. KROPVELD ter vergadering tegenwoordig zijnde, verzoekt de Voorzitter den Secretaris-penningmeester het verslag van den arbeid dier Commissie uit te brengen, waaraan ZEerw. gaarne voldoet. (Dit verslag is opgenomen in de bijlagen, sub C.)

ART. 19.

Inmiddels zijn in de Vergadering gekomen de praeadviseerende leden, H.H. Docenten H. DE COCK, D. K. WIELENGA en Dr. H. BAVINCK.

De Voorzitter, die broeders welkom heetende, spreekt namens geheel de Vergadering Docent H. DE COCK een woord van hartelijke deelneming en bemoediging toe.

ART. 20.

Na den Secretaris-penningmeester van Israël den dank der Vergadering te hebben gebracht voor zijn boeiend en bezielend verslag, stelt de Voorzitter in verband met dit verslag aan de de orde letter A. van de Agenda.

De Commissie voor de Christ. Greref. Zending onder Israël:

- 1°. vraagt het advies der Synode in zake het benoemen van een Zendeling-leeraar.
- 2°. wenscht het oordeel der Synode te vernemen, omtrent het ondersteunen van een Seminarie ter opleiding van Zendeling-leeraren onder de Joden te Leipzig.

3°. verzoekt vrijheid om het door haar in te dienen Verslag weder afzonderlijk uit te geven.

De president der Commissie geeft toelichting, waaruit blijkt dat de Commissie eenparig van oordeel was niet langer te mogen voortgaan met zoo weinig onder Israël te arbeiden, als tot nu toe. Een Zending-leeraar die èn wetenschappelijk ter verdediging van ons Christelijk geloof tegen de aanvallen van het Jodendom èn praktisch zou kunnen arbeiden, b. v. door eene gelegenheid te openen tot onderwijzing van waarheid-zoekende Joden, het houden van bidstonden, enz. acht zij gewenscht.

Ook meent de Commissie reeds een geschikt persoon gevonden te hebben; en komt nu tot de Synode met de vraag: hoe te handelen in dezen.

De Vergadering oordeelt eenstemmig, dat er van staken van dien arbeid geen sprake mag zijn.

Over het voorstel tot benoeming van een Zending-leeraar loopen de gedachten zeer uit één.

Zoowel door praeadviseerende leden als door de leden der Vergadering zelve worden vele en gewichtige bezwaren tegen het voorstel der Commissie in 't midden gebracht. Een der praeadviseerende leden oordeelt zelfs, dat 't denkbeeld van èn wetenschappelijken èn praktisch en arbeid tegenstrijdig is en men of streng wetenschappelijk of geheel praktisch zal moeten arbeiden.

Andere leden der Vergadering hebben finantiëele bezwaren, vreezen dat de Zending onder de Heidenen schade zou lijden, meenen dat de voorstellen in zake den werkring van den Zending-leeraar te onbestemd zijn, terwijl de wetenschappelijke *weg*, ofschoon misschien wel de beste, veel tijd, geld en gaven eischt.

De Voorzitter der Synode licht nog even de wordingsgeschiedenis van dit voorstel toe. De bekende broeder LANDSMAN had vooral 't denkbeeld van een toevluchtsoord voor waarheid-zoekende Joden bepleit; later na het bijwonen van eene Vergadering te Frankfort had de Commissie dit denkbeeld weer losgelaten en was 't denkbeeld van een Zending-leeraar op nieuw op den voorgrond getreden.

Ten slotte worden, als vrucht der discussie, de volgende voorstellen in stemming gebracht:

1°. hoewel de Commissie niet van te voren den omvang van den arbeid onder Israël in alle opzichten kan omschrijven, zoo oordeelt de Vergadering het toch geraden, dat de Commissie een Zending-leeraar onder Israël benoeme; te meer, daar bij stilstand de sympathie voor den arbeid onder Israël in onze Gemeenten en bij de Commissie zou verflauwen;

2°. de Synode, alles gehoord hebbende, oordeelt, dat de Commissie voor de Zending onder Israël vooralsnog niet tot de benoeming van een Zendeling-leeraar moet overgaan, maar op dezelfde wijze voort arbeiden.

Het laatste voorstel wordt met 35 tegen 3 stemmen *aangenomen*.

ART. 21.

De Afgevaardigden der Belgische Zendingkerk nl. pasteur TH. EGGENSTEIN en baron PRISSE komen ter Vergadering en worden door den Voorzitter welkom geheeten.

ART. 22.

De tweede vraag der Commissie onder Israël wordt toegelicht door den Secretaris-Penningmeester Ds. KROPVELD.

Het bedoelde Seminarie is het Institutum Judaicum, eene stichting van wijlen Prof. FRANS DELITSCH. Na den dood van DELITSCH was er vrees voor kwijning, daarom was er eene Vergadering te Frankfort belegd, waartoe ook de Commissie onzer Zending was uitgenoodigd. Die inrichting heeft een internationaal en interconfessioneel karakter.

Sommige broeders meenen, dat de Commissie in deze zaak eigener beweging maar had moeten steunen, wijl de Synode zulks moeielijk doen kan, zoowel wegens te weinige bekendheid met die inrichting, als ook omdat zij daardoor medezeggenschap en dus medeverantwoordelijkheid verkrijgt. Anderen meenen dat de Commissie nog gemachtigd moet worden om na voldoende onderzoek bedoelde inrichting te steunen.

De volgende voorstellen komen in stemming:

- 1°. de Vergadering enkele mededeelingen gehoord hebbende over het Seminarie te Leipzig laat aan de wijsheid der Commissie over daarvoor al of niet een bijdrage uit de Kas der Zending voor Israël te bestemmen.
- 2°. De Synode acht zich ook na de ontvangene inlichtingen niet in staat een oordeel over deze zaak uit te spreken.

Het laatste voorstel wordt met 21 tegen 18 stemmen *aangenomen*.

ART. 23.

Het derde voorstel der Commissie, om het Verslag der Zending onder Israël weder afzonderlijk uit te geven en te verspreiden, wordt zonder hoofdelijke stemming door de Vergadering *aangenomen*.

ART. 24.

De Voorzitter der Commissie van de Zending onder Israël Ds. A. H. GEZELLE MEERBURG, aan beurt van aftreding als lid dier Commissie, doch herkiesbaar, wordt met alle stemmen door de Vergadering herkozen.

ART. 25.

Als Commissie tot 't nazien van de rekening en verantwoording van den Penningmeester der Commissie worden benoemd de broeders Ds. J. VAN DER LINDEN, en ouderling D. MULDER.

ART. 26.

Na het zingen van den Avondzang vs. 7,
O Vader! dat uw liefd' ons blijk, enz.
wordt de zitting gesloten met dankzegging door Docent M.
Noordtzij.

DERDE ZITTING.

Woensdag 19 Augustus voorm. 9 — 1 uur.

ART. 27.

De Vergadering zingt het zesde vers van Ps. 72,
Ja elk der vorsten zal zich buigen, enz.
waarna Docent WIELENGA voorgaat in het gebed.

ART. 28.

De Notulen der beide voorgaande zittingen worden gelezen
en vastgesteld.

ART. 29.

Ter Vergadering komt, en wordt door den Voorzitter ver-
welkomd, de afgevaardigde van de Classis Muskegon der Holl
Christ. Grer. Kerk in Amerika, Ouderling C. VAN ZANTEN.

ART. 30.

De Voorzitter stelt aan de orde de Kas voor Emeriti-
Predikanten, Predikants-Weduwen en weezen.

De Secretaris van de Commissie dier Kas Ds. C. Boss, die
ter Vergadering tegenwoordig is, ontvangt het woord en doet
schriftelijk Verslag van de werkzaamheden en voorstellen dier
Commissie.

(Dit Verslag is opgenomen in de Bijlagen sub D.)

ART. 81.

Naar aanleiding van eene bepaalde zaak in dit Verslag wordt eene Commissie benoemd om de Synode te dienen met Rapport en Advies, nl. de Zendingsdirector J. H. DONNER, Docent M. NOORDTZIJ, Ds. L. VAN DER VALK, en Ouderling VAN HEIJZELEENDOORN.

ART. 32.

Nadat de Voorzitter de Secretaris en de Commissie der Kas voor zijnen en haren arbeid heeft bedankt, stelt hij aan de orde letter D. van de agenda, *a, b, c, d, e* en *f*:

- a.* De Synode make eenen provincialen omslag tot bestrijding der uitgaven van de Kas voor Emer.-Predikanten, Predikants-Weduwen en Weezen. *(Friesland.)*
- b.* Art. 161 lett. *a* der vorige Synode luidende: de Prov. Synode overwegende, dat eene nadere regeling ter ondersteuning der Emer.-Pred., Wed. en Weezen volgens art. 13 D. K. noodzakelijk is, stelt aan de Synode der Christ. Greref. Kerk voor te besluiten: dat door de Commissie der Kas voor Emer.-Pred., Wed. en Weezen jaarlijks eene begrooting worde gemaakt van het vermoedelijk bedrag harer uitgaven; dat volgens een door de Synode vast te stellen rooster aangegeven worde, welk gedeelte van dat bedrag iedere provincie zal moeten bijdragen; dat de verdere regeling aan de respectieve Provinciale en Classikale Vergaderingen overblijft, en het geheel in de vrijheid der gemeenten worde gelaten, op welke wijze zij hare bijdragen zullen verzamelen. *(Noord-Holland)*
- c.* De Provinciale Vergadering van oordeel, dat de wijze waarop thans uitvoering wordt gegeven aan art. 13 der Dordtsche Kerkorde, niet in overeenstemming is met hetgeen in dat art. wordt bedoeld, niet beantwoordt aan de bestaande behoeften, aanleiding geeft tot ongelijk dragen van algemeene lasten, alsook tot willekeurige en ongelijke uitkeering aan de daarbij betrokkene personen, en oorzaak geeft tot algemeene ontevredenheid, stelt voor, om de thans bestaande regeling aldus te wijzigen:
 1. dat bij algemeen Reglement worde bepaald, wat in den regel voortaan aan iederen Emeritus-Predikant, aan iedere

Weduwe, en aan ieder Kind zal worden uitgekeerd, zonder daarbij te vragen naar behoefte, standplaats enz. en
 2. wat de uitvoering betreft worde ieder jaar door de Commissie ad hoe eene begroting gemaakt, en de kosten bij wijze van omslag over Provincie en Classis gedragen. Mocht dit voorstel niet worden aangenomen, dan keert de Provincie tot de vroegere Provinciale Kas terug.

(Zuid-Holland.)

d. De Synode bevordere zooveel mogelijk de inkomsten der Kas Emer.-Pred., Wed. en Weezen. Zij wijze een weg aan, waardoor de lasten ten bate dier Kas, door heel de Kerk gelijkelijk worden gedragen, en de uitkeering aan de betrokkene personen, naar een vasten regel plaats hebbe, zonder onderzoek naar behoeften, standplaats, enz.

(Gelderland.)

e. De Prov. Synode stelt voor, dat de Kas voor Emer.-Pred., Wed. en Weezen enz. een vast bedrag bepale ter ondersteuning van de Emer.-Pred., van de Weduwen en van de Weezen.

(Utrecht.)

f. Daar de Kas voor Emer.-Pred., Wed. en Weezen de jongste is der Kerkelijke Kassen, en de Heere dusver in den laatst en nood gezorgd heeft, zij dit een wenk om te blijven bij het vrijwilligheidsbeginsel, waarop de geheele Kerk gebouwd is,

(Zeeland.)

Ook de Commissie der Kas adviseert volgens haar Verslag om tot provincialen omslag over te gaan, niettegenstaande den gunstigen staat der Kas, die met een batig saldo van f 2000 sluit, naardien dat saldo door buitengewone inkomsten verkregen werd en vele Gemeenten gebrek aan offervaardigheid blijven toonen.

Uit de toelichting der Afgevaardigden blijkt dat Friesland eene meer gelijkmatige bijdrage, geëvenredigd aan de krachten van iedere Provincie, wil. Ook Noord- en Zuid-Holland leggen hierop den nadruk. Zij meenen, dat het vrijw. beginsel hiermede niets te maken heeft en een omslag over alle Classen reeds in elke Provincie bestaat. Zuid-Holland licht vooral 't slot van 't voorstel dier Provincie toe, en zegt dat toen die Provincie vroeger een Kas had men van Art. 13 der D. K. uitging, n.l. de verplichting der Gemeenten om voor de Emeriti-Predikanten enz. te zorgen. Dit werkte zoo goed, dat er bij de oprichting

der Algemeene Kas *f* 2400 in Kas was. De Synode heeft 't in 77 overgebracht op den lijn der liefdadigheid, en als nu de Provincie Zuid-Holland vriendelijk voor die bedeeling bedankt, wie zal haar dit euvel duiden?

Ook Gelderland en Utrecht hebben èn op de ongelijkheid der inning èn der uitgaven 't oog, en achten verandering wel gewenscht.

Zeeland daarentegen komt sterk tegen provincialen omslag op, en meent dat daardoor een nieuw beginsel, strijdig met den geest van het N. T. ingedragen wordt en het Verslag der Commissie alle bezorgde harten wel moet hebben verruimd.

ART. 33.

De Commissie van Rapport en Advies deelt mede, dat onder de ingekomene stukken ook een schrijven is van de Classis Rotterdam, waarin genoemde Classe verklaart, niet mede te gaan met 't slot van het voorstel der Provincie Zuid-Holland.

ART. 34

De praeadviseerende leden worden gehoord.

Over de eerste vraag, nl. verandering in de wijze van de inning der gelden is sommiger oordeel dat de door eenige Provinciën voorgestelde wijziging vrijheid en orde vereenigt. In het Noorden is men op vele plaatsen wel aan omslag gewoon, in het Zuiden minder, maar in strijd met Gods Woord of met den geest van het N. T. is zulks niet. Een der praeadviseerende leden gaat zelfs verder en meent dat er niet genoeg de nadruk op gelegd is, hoe de Gemeente verplicht zijn Art. 13 der D. K. na te komen, 't Vrijwilligheidsbeginsel mag geen willekeur worden. Met heiligen moed behoort de Kerk die zonde der nalatigheid tegen te staan, desnoods met de tucht, opdat er geen ban in de Kerk zij, en het vrijwilligheidsbeginsel niet ontaarde in eene premie op gierigheid en traagheid.

Andere praeadviseurs blijven minder gunstig om eene wijziging denken, 't Zal groote moeielijkheden veroorzaken, als men dien weg opgaat. Wie zal de percents-gewijze verdeeling maken, en naar welken maatstaf?

Beter is versterking der Kas door jaarlijksche contributies. Nog wordt het denkbeeld van een pensioen-fonds, en ook de bijdrage van 1 percent van het traktement der leeraren, sterk verdedigd. Zoo een pensioen-fonds met Art. 13 der D. K. in strijd is, dan werpe men dien stok, welke ons zoo lang krom deed gaan, weg.

Wat het bedrag der uit te keeren gelden betreft, oordeelen sommigen eene wijziging wel, anderen minder noodig; de Commissie bepale, zoo wordt nog uitgesproken, een vast tantum, 't welk zoo de Classis zulks noodig keurt, verhoogd wordt met eene bijdrage uit de Gemeente, wier Predikant emeritus wordt,

enz. Na 't gehoorde praeadvies wordt nog door een der leden van de Kas meegedeeld, hoe één der motieven, die de Commissie had om tot wijziging te adviseeren, nog niet was genoemd, nl. dat de Commissie telkens gevoelde hooger bedrag te moeten uitkeeren, maar afhankelijk van collecten en vlottende bijdragen zulks niet naar hare overtuiging doen kon.

Geruimen tijd houdt de Vergadering zich met de bespreking van dit actueele onderwerp bezig.

Onderscheidene broeders dringen sterk op wijziging van den bestaanden toestand aan.

Vrij algemeen erkent men, dat het vrijwilligheidsbeginsel door de voorgestelde wijziging niet gekrenkt wordt, indien men maar goed wete wat vrijwilligheid in dezen beteekent, nl. handelen zonder dwang van buiten. De geschiedenis van Art. 13 D. K. wordt nader toegelicht, en de schaduwzijde van een pensioen-fonds overwogen.

Zelfs meenen sommigen dat het tegenwoordig Reglement volkomen fiasco heeft gemaakt, en de onregelmatigheid in de uitkeering de roeping der Kerk jegens hare dienaren enz. tot eene soort van bedeeeling verlaagt.

Nadat anderen echter er den nadruk op hebben gelegd, hoe Art. 13 der D. K. slechts van „nooddruft" spreekt; dat zoo er zijn, die te weinig bijdragen, de beste revanche, die der Christ. liefde is, welke nog overvloediger doet geven en nadat nogmaals de moeielijkheden zijn herinnerd aan een omslag verbonden, wordt de verdere behandeling der zaak tot de namiddagzitting uitgesteld.

ART. 35.

Nadat gezongen is Ps. 2:7,

Welzalig zij, die naar zijn reine leer, enz.
sluit Docent BAVINCK deze zitting met dankzegging.

VIERDE ZITTING.

Woensdag 19 Augustus, nam 4—8 uur.

ART. 36.

Nadat Z.Eerw. de "Vergadering verzocht heeft te zingen
Ps. 89:19,

Gedenk, o Heer, hoe zwak ik ben, hoe kort van duur,
gaat Docent DE COCK voor in 't gebed.

ART. 37.

De behandeling der Voorstellen aangaande de Kas voor
Emeriti-Predikanten enz. wordt voortgezet.

Krachtiger dan in de morgenzitting spreken de tegenstanders eener wijziging zich uit.

Wel wordt nog opgemerkt, dat dit fonds eene uitzondering maakt op elk ander, omdat hier de uitgaaf zich nooit regelen kan naar de inkomsten, dat de terminologie b.v. door te spreken van vrijwilligheidsbeginsel en hoofdelijken omslag veel bederft en de moeielijkheid tot het vinden van een maatstaf gering is, omdat er reeds drieërlei maatstaf is aangegeven n.l. zielen-tal, traktement en de maatstaf der klassikale onkosten;

maar anderen — o. a. de Voorzitter van de Commissie der Kas — komen sterk op tegen de h. i. overdrevene voorstelling van de nalatigheid in het collecteeren;

zij kunnen niet gelooven dat een reglement fiasco heeft gemaakt, als er nog *f* 2000 batig saldo is, en bij de Commissie — immers volgens haar eigen getuigenis — zoo weinig klachten ingekomen zijn. Laat men, gelijk wijlen Ds. BULENS deed, steeds de nalatigen met brieven blijven vermanen en de Gemeenten zullen steeds beter leeren verstaan, wat de Kas noodig heeft.

ART. 38.

De Voorzitter sluit met toestemming der Vergadering de discussie en stelt voor, eerst te stemmen over de vraag: zullen wij verandering brengen in de wijze van de inning der gelden, of niet?

Met 26 tegen 14 stemmen wordt besloten *daarin geene verandering te brengen.*

ART. 39.

De broeders H. BEUKER en L. VAN DER VALK verzoeken aantekening in de notulen dat dit besluit tegen hun advies en stem genomen is.

De Afgevaardigden voor Noord-Holland, de broeders W. H. GISPEN, A. VAN DER SLUIJS, J. OLTHOF en D. SWAGERMAN, verklaren, dat zij zich voor hunne Provincie 't recht voorbehouden om op deze zaak terug te komen.

Eindelijk wordt nog 't volgende protest ingediend:

De ondergeteekende gevoelt zich genoopt te protesteeren tegen het in stemming brengen van bovengenoemd voorstel, daar hem vóór de stemming het gevraagde woord niet is verleend, waarbij hij bedoeling had om aan te wijzen, dat de voorstelling van sommige leden over de werking van het stelsel hoofdelijken omslag onjuist was en dat de werking van dit nieuwe stelsel dezelfde zal zijn, als de wijze van inning, die tegenwoordig geschiedt, waardoor naar zijne bescheiden meening de uitslag der stemming onzuiver was.

(*was get.*) J. VAN GOLVERDINGE.

ART. 40.

De Voorzitter stelt voor te stemmen over de door Zuid-

Holland en Gelderland voorgestelde wijziging in de uitkeering der gelden.

Na de opmerking dat men wel letten moet op de uitdrukking in art. 13 der D. K. „nooddruft”, dat voor deze verandering reglementswijziging noodig zijn, en wat Zuid-Holland en Gelderland willen voor '77 alzoo is geweest, maar wegens den weerzin van velen toen is veranderd,

wordt met 28 tegen 10 stemmen besloten ook in *de wijze van uitkeering geene verandering te brengen.*

ART. 41.

Tot versterking van de inkomsten der Kas wordt bij acclamatie aangenomen: om, met heenwijzing naar het desbetreffend besluit der Synode te Rotterdam, op uitvoering en naleving er van aan te dringen, en ('t zij dat de aldaar bedoelde Correspondenten door de Commissie zelve of door de Classikale Vergadering benoemd worden) hen op te wekken, om te beproeven jaarlijksche bijdragen voor dit doel te verkrijgen.

ART. 42.

Door de Commissie van Rapport en Advies wordt ingediend een lijst der ingekomene stukken met korte vermelding van den inhoud, welke lijst voor de leden der Vergadering ter visie wordt gelegd.

ART. 43.

Aan de orde wordt gesteld letter D, a, van de Agenda:

De Provincie richt tot de Algemeene Synode de vraag naar de beteekenis van de bijbepaling van art. 77 onzer Kerkorde, zie Synode 1857, art. 141. *(Drenthe.)*

Uit de toelichting der Afgevaardigden van Drenthe blijkt, dat het in een concreet geval duidelijk werd, hoe er van deze bij bepaling van art. 77 misbruik kan worden gemaakt, en dat daarom de Provincie gaarne den historisch en oorsprong van dit art. — n.l. nadere aanwijzing hoe te handelen met volgelingen van Ds. LEDEBOER; zie art. 90, Synode van '46, — duidelijk in 't licht gesteld zag.

De praeadviseerende leden raden aan de bijbepaling van het bedoelde artikel niet op te heffen, maar tegen misbruik er van ernstig te waarschuwen.

Ter verduidelijking wordt art. 90 der Synode van '46, vooral in verband met art. 141 der Synode van '57 door den Voorzitter voorgelezen.

Na de opmerking dat dit artikel in 1872 zóó in de Synodale bepalingen is opgenomen, omdat soortgelijke toestanden als in '46 steeds bleven voortbestaan, wordt het volgende voorstel van

Docent LINDEBOOM, overgenomen door de Afgevaardigden van Drenthe, met algemeene stemmen *aangenomen*:

De Synode, alles gehoord hebbende, en overwegende dat bedoelde bepaling alleen van toepassing is op personen die de openbare godsdienstoefening in de Christ. Geref. Gemeente nalaten, zonder overigens af te wijken in leer of leven,

wekt de Kerkeraden op: zich te hoeden tegen verkeerd gebruik van dat artikel, hetzij door daarvan gebruik te maken om zich te ontdoen van leden, die langmoedig behoorden gedragen en vermaand te worden, hetzij door het toe te passen op zulke leden, die in leer of leven dwalen en met de gewone censure moeten worden behandeld.

ART. 44

Komt in behandeling letter D, *d.* van de Agenda:

De Provincie begeert het oordeel der Algem. Synode over de vraag: hoe gehandeld moet worden met leden der Gemeente, die zich voegen bij het Leger des Heils. *(Drenthe)*.

Zoowel het praeadvies, als 't oordeel der leden komt hierop neer, dat geduid en voorzichtigheid in zulke gevallen wordt aangeraden, maar dat de Synode geen algemeenen regel in dezen vaststellen moet.

Nadat onderscheidene broeders, alsook Ds. EGGENSTEIN, uit hunne ervaring een en ander hebben medegedeeld, verklaren de Afgevaardigden van Drenthe bevredigd te zijn door het gehoorde.

ART. 45.

Vervolgens lichten de Afgevaardigden van Gelderland het voorstel hunner Provincie op de Agenda lett. D, *e.* toe.

De Synode dringe er bij de Gemeenten onzer Kerk op aan, het gebruik van het Formulier van den Ban niet achterwege te laten, in gevallen waarin het tot afsnijding moet komen, na toepassing van den eersten en tweeden trap van censuur.

(Gelderland).

Naardien 't blijkt, dat de Synode niet gesteld wordt voor een concreet geval, dat op eene mindere Vergadering niet kon beëindigd worden, zoo oordeelt de Synode na gehoord praeadvies dat het *voorstel van Gelderland niet in behandeling kan komen.*

ART. 46.

Eveneens oordeelt de Synode over D, f. van de Agenda:

De Algemeene Synode spreke uit, dat aftreding met herkiesbaarstelling van Ouderlingen en Diakenen niet is in den geest van art. 27 der Dordtsche Kerkorde.

(Noord-Brabant.)

waarin de goedkeuring der Synode gevraagd wordt over eene exegese dier Provincie van art. 27 der D. K. Zulks behoort niet tot de roeping der Algemeene Synode.

ART. 47.

De Voorzitter deelt ten slotte nog mede dat de Vergadering den volgenden morgen van 9—10 uur voor het publiek gesloten is.

ART. 48.

Door broeder EGGENSTEIN wordt deze Zitting met dankzegging gesloten, nadat gezongen is Ps. 84:3,

Welzalig hij, die al zijn kracht, enz.

VIJFDE ZITTING.

Donderdag 20 Augustus, voorm. 9—1 uur

ART. 49.

Ds. Bos verzoekt de vergadering te zingen Ps. 100:3, 4:
Gaaf tot zijn poorten in met lof, enz.
en gaat voor in het gebed.

ART. 50.

De Commissie volgens besluit dezer Vergadering (zie art. 31) benoemd geeft Advies in de zaak, waaromtrent de Vergadering haar nader onderzoek had opgedragen. Zij adviseert dat de Synode de Commissie a. h. ter goede beëindiging dezer zaak continueere. *De Vergadering oordeelt dit Advies te moeten volgen.*

ART. 51.

De Vergadering wordt weer voor het publiek geopend.

ART. 52.

De notulen der derde en vierde zitting worden gelezen en vastgesteld.

ART. 53.

De Voorzitter stelt aan de orde de behandeling der zaken de Buitenlandsche Zending betreffende. De Secretaris der Zendingscommissie Ds. L. VAN DER VALK brengt schriftelijk verslag uit van hetgeen door die Commissie werd verricht.

(Dit Verslag is opgenomen in de Bijlagen sub E.)

ART. 54

Volgens dit Verslag heeft de Zendingscommissie de volgende vijf zaken aan de Synodale Vergadering ter behandeling voor te stellen:

- 1°. Hoe te handelen in zake de oneenigheid in de gemeente te Soerabaia en de gevolgen daarvan.
- 2°. Het oordeel der Synode te vernemen over de pogingen van den Zendingleeraar BOLWIJN ter verkrijging van eene nieuwe kerk en pastorie, benevens gelden en interest hiervoor.
- 3°. Sanctie van een besluit der Zendingscommissie om het aanbod der Ind. Regeering, om ook die lagere scholen, waar godsdienstig onderwijs gegeven wordt te subsidieeren, voor onze Zend. scholen in Indië aan te nemen.
- 4°. Bespreking van de plannen der Zendingscommissie met de Zend. kweekelingen DE BRUIN en HEKKERT.
- 5°. Verzoek om 't besluit van Assen (zie art. 169 dier Synode) niet van toepassing te doen zijn op de Zendingleeraren HUISING en BOLWIJN.

ART. 55.

Naar aanleiding van het Verslag wordt gevraagd of de bedoelde vooruitgang in de inkomsten van f 4000 door gewone of buitengewone inkomsten is veroorzaakt. Zeer bevredigend luidt het antwoord: door gewone inkomsten.

De kerk te Batavia staat nog steeds door omstandigheden die nog ter sprake komen, op naam van HUIJSING, en bij eene vraag naar diens arbeid onder de Mohammedanen wordt verwezen naar bl. 158 van de Handelingen der Synode te Assen. Wat daar staat, geldt nog. Tot bewijs dat er, hoewel 't Verslag er weinig van spreekt, wel genoegzaam rapport is tusschen HUISING en de Zendingscommissie wordt een en ander uit de correspondentie tusschen HUIJSING en de Commissie voorgelezen.

Geruststellend kan de Commissie antwoorden op de vraag of het noodzakelijk evenwicht tusschen uitgaaf en ontvangst wel genoeg in 't oog gehouden wordt, uit de behandeling van punt 4 der voorgestelde zaken, zal zulks nader blijken.

Eindelijk wordt op de vraag of voor ZEerw. naar Indië ging

Ds. LION CACHET of zijne manditarissen zich ook met de Zendingscommissie in correspondentie hebben gesteld, ontkennend geantwoord; terwijl de Secretaris der Commissie deze gelegenheid aangrijpt, om hulde te brengen aan de correcte wijze waarop HUIJSING zich als Zendingleeraar der Christ. Grer. Kerk tegenover LION CACHET bij diens komst in Indië heeft gehouden. De Voorzitter zegt den Secretaris en de Zendingscommissie voor haren moeilijken en belangrijken arbeid dank.

ART. 56.

't Eerst wordt aan de orde gesteld: vraag drie der Zendingscommissie n. 1.: sanctie van het besluit der Zendingscommissie in zake de subsidieering onzer Zend. scholen in Indië.

Tot toelichting deelt de Zendingscommissie mede, dat ook aan de lagere scholen met den Bijbel onzer Zendingen subsidie was aangeboden ingevolge eener wijziging in een Kon. besluit van 1 April 1874, waardoor thans ook aan niet neutrale scholen subsidie kon worden verstrekt. De Commissie had geen bezwaar tegen het aanvaarden der subsidie, omdat er geenerlei verplichting door opgelegd werd, en die scholen in 't minste niet onder Staatstoezicht werden gebracht.

Terwijl onderscheidene praeadviseerende leden, en leden der Vergadering zich met 't oordeel der Commissie vereenigen, heeft één der praeadviseerende leden ernstige bezwaren tegen zulk eene daad. Z. i. maakt dan de Kerk zich schuldig aan het aannemen van staatsgeld, gelijk reeds zoovele Schoolcommissies in Nederland, 't Zendingswerk wordt er door bedorven, en men doet te kort aan de eer der Kerk. Eenige broeders deelen dit gevoelen, waarop de Zendingdirector als lid der Commissie meent te moeten opmerken, dat aannemen dier subsidie zeer zeker geoorloofd is. Heeft de staat, die zooveel uit Indië trekt, zoo vraagt ZEW., de *roeping* niet, ook als Christelijke staat, om de Christelijke belangen van dat volk te behartigen. Dat mogen wij niet afkeuren, temeer nu er niet één enkele belemmering door wordt veroorzaakt.

In stemming gebracht wordt met 30 tegen 10 *stemmen de gevraagde Sanctie verleend.*

Docent LINDEBOOM verzoekt aanteekening, dat dit tegen zijn praeadvies in is geschied.

ART. 57.

Vervolgens licht de Secretaris de 4e zaak der Zendingscommissie toe n. 1. het bespreken van de plannen der Commissie met de kweekelingen DE BRUIN en HEKKERT.

Die bespreking acht de Commissie noodig met 't oog op den finantieelen toestand der kas. De Zendingscommissie is voornemens bij goeden uitslag der af te nemen examina één der kweelingen n. 1. DE BRUIN naar Melolo te zenden, om daar nevens Pos te werken.

Met 't oog op de groote kosten aan de uitrusting van twee Zendelingen verbonden, in verband met het minder sterk gestel van HEKKERT, deed de Commissie oordeelen, HEKKERT voorloopig in Nederland te doen blijven. Op de vraag naar andere geschikte stations wordt nog Lawang en Makasser genoemd.

Vooraf de finantieele zijde der kwestie wordt ernstig besproken. Zijn er eenigen, die vreezen, dat men te ver gaat, anderen roepen met warmte uit, dat als er een arbeider is, men dié uitzende, waar 30 millioenen roepen: kom over en help ons! De Zendingscommissie blijkt den middenweg te hebben gekozen, verband houdende tusschen uitgaaf en ontvangst. Met 39 tegen 1 stem spreekt de Vergadering uit: dat zij, gehoord hebbende de plannen der Zendingscommissie, het *volkomen over laat aan de wijsheid der Zendingscommissie, hoe in dezen te handelen.*

ART. 58.

Ds. H. BEUKER sluit de Zitting met dankzegging, nadat gezongen is Ps. 86 :5,

Al de Heidnen door Uw handen, enz.

ZESDE ZITTING.

Donderdag 20 Augustus, nam. 4—8 uur.

ART. 59.

Deze Zitting wordt geopend met het zingen van Ps. 122:3,
Dat vrede en aangename rust, enz. en
gebed door Ds. A. VAN DER SLUIJS.

ART. 60.

De eerste vraag der Zendingscommissie, hoe te handelen in zake de oneenigheid te Soerabaia, enz. wordt nu door den Voorzitter aan de orde gesteld.

De Secretaris der Zendingscommissie deelt der Vergadering in een uitvoerig en zaakrijk verslag den inhoud mede van onderscheidene brieven, betrekking hebbende op het gerezen geschil in de Gemeente te Soerabaia tusschen eenige leden dier Gemeente en den Zendeling-leeraar BOLWIJN, en wat hieraan door de Commissie is gedaan.

Zoowel het praeadvies, als het oordeel van de leden der Vergadering is vrij eenstemmig, eene goedkeuring van het advies der Zendingscommissie in deze zaak. Na eenige discussie wordt dan ook het volgende voorstel met alle stemmen *aangenomen*:

de Synode het Verslag der Zendingscommissie gehoord en overwogen hebbende, keurt het door die Commissie in deze

zaak gegeven advies goed. Zij machtigt de Commissie met de betrokkene personen zóó te handelen, als deze oordeelt noodig te zijn; en BOLWIJN te gelasten zich naar het advies der Zendingscommissie te gedragen, desnoods, bij onverhoopte weigering, tot het geven van ontslag toe.

ART. 61.

Nog doet de Zendingscommissie (zie punt 2, art. 54) mededeeling van de wijze waarop BOLWIJN buiten de Commissie om en dus buiten hare voorkennis en autorisatie tot zelfs in Amsterdam toe gelden zocht te verkrijgen voor den bouw eener nieuwe Kerk en pastorie, terwijl hij ook de Commissie voor dit doel om een rentegevend voorschot van f7000 had geschreven.

De Zendingscommissie had gemeend te moeten antwoorden, dat zij daarin niet treden kon. Deze mededeeling wordt voor kennisgeving aangenomen.

ART. 62.

De Afgevaardigden naar de Synode der Belgische Zendingskerk Ds. A. LITTOOY en J. VAN DER LINDEN doen bij monde van Ds. LITTOOY verslag van hun bezoek aan de Synode van genoemde Kerk. De hartelijke en broederlijke ontvangst hun te beurt gevallen werd zeer geroemd, en br. LITTOOY had op verzoek der broeders uiteengezet de verhouding tusschen de Ned. Geref. en Christ. Geref. in Nederland, terwijl Ds. VAN DER LINDEN over „de eenheid tusschen de Belgische Kerk en de onze,” had gesproken, 't Deed hun als Afgevaardigden onzer Kerk wel leed, dat de giften uit Nederland in den laatsten tijd zoo traag vloeiden, wat hun op bescheidene wijze door de Belgische broeders werd te kennen gegeven. De gewoonte der Belgische broeders om in vele zaken commissoriaal te werken, was ook hunne aandacht niet ontgaan; er viel, dachten ze, voor ons wel wat uit te leeren.

ART. 63.

Nadat de Voorzitter die broeders voor hun Verslag heeft bedankt, geeft hij 't woord aan de ter Vergadering tegenwoordig zijnde Belgische Afgevaardigden. Baron PRISSE spreekt daarop tot de Vergadering een recht hartelijk woord. Hij betuigt zijne droefheid VAN VELZEN niet meer in 't midden der broederen te zien, VAN VELZEN, aan wien de Belgische Zendingskerk zooveel verplicht is. Immers op eene bijzondere Synodale Vergadering, zoo deelt ZEd. mede, waar ook buitenlandsche Afgevaardigden uitgenoodigd waren om met advies te dienen, hoe te handelen met een invloedrijk predikant, die van de waarheid afweek, had het machtig woord van VAN VELZEN den doorslag gegeven,

toen DE PRESSENSÉ tot toegeeflijkheid raadde. Met wijsheid en godsvrucht had hij tot vasthouden aan 't geloof vermaand. Eenparig was naar zijn advies gehandeld en God had hen niet beschaamd.

Z.Ed. heeft op de Vergadering den indruk ontvangen, dat er bij groote verscheidenheid in oordeelvelling, eenparigheid in 't besluiten is, en dus één resultaat wordt verkregen.

Na de mededeeling van een opmerkelijk feit uit een dorp bij Luik, dat bewijst hoe 't volk de priesters moede wordt, en naar 't Evangelie begint te vragen, eindigt Z.Ed. met dankbetuiging voor het zenden van Afgevaardigden op hunne Synode en den wensch, dat die gemeenschap worde onderhouden.

Na Baron PRISSE spreekt Ds. TH. EGGENSTEIN, die ook zijne blijdschap uitdrukt den broeders weer te zien, al zijn hunne jaren ook geklommen en sommiger haren meer grijs, 't Brengt ons nader, zegt hij, aan de eeuwige jeugd!

Hartelijk wenscht Z.Eerw. dat God de Kerk, die deze Synode vertegenwoordigt, een zegen doe zijn voor Nederland en ook voor de Broeders in België, door haar bij vastheid van beginsel een ruim hart voor anderen te geven. Bizonder geve de Heere licht en wijsheid inzake de vereeniging met de Ned. Geref. Kerken.

Ook deelt hij eene vrij bemoedigende statistiek ¹⁾ van 't geen de Belgische Zendingkerk doet mede, die bewijst hoe 't werk Gods in België krachtig wortel schiet, vooral in de Waalsche provinciën.

Opmerkelijk was in de dagen der werkstakingen de houding van die arbeiders, welke leden der Belgische Zendingkerk waren. Steeds hebben ze zich van alle ongeregelheden onthouden. Zoo iets bleef niet onopgemerkt. Toen onze arbeid begon, schenen wij in 't oog der wereld dwazen, zoo had Baron PRISSE onlangs gezegd, maar God heeft onze dwaasheid niet beschaamd! Dat woord is waar. God binde daarom den geestelijken nood van België u op 't hart. Werden we verblijd door een som van f 75,— die Ds. HESSELS ons als bij hem ingekomen ter hand stelde, 't geeft ons moed om op meerdere gaven te hopen. Wij ook, zoo gaat de spreker voort, zijn gelijk gij een onafhankelijke Kerk, van Presbyteriaansche kerkorde en Gereformeerde belijdenis.

Broeders, bidt voor ons, opdat, terwijl de Mozes' en Aaron's bidden, de Jozua's strijden en overwinnen mogen!

*) De Belgische Zendingkerk had 't laatste jaar: 25 predikanten, 3 evangelisten, 9 bijbellezers, 4 colporteurs, 53 broeders, die bijeenkomsten leiden, 45 kerkgebouwen en zalen, 88 geregeld geëvangelizeerde burgerlijke gemeenten, 54 ongeregeld, 58 zondagsscholen met 2357 kinderen; bij 156 begrafenispen gepreekt, 6574 godsdienstoefeningen en bijeenkomsten gehouden, 180.800 tractaten verspreid. Voor de hoofdkas bijgedragen 51,290 fr., bijna 13,000 fr. meer dan vorig jaar. Maar uit buitenland minder ontvangen dan vorig jaar, 22,717 fr. Uitgaven vermeerderd met 14,000 fr., totaal uitgaven fr. 151,082; te kort fr. 19,355, verminderd met fr. 13,000 door inschrijving.

Uit de beantwoording van enkele vragen naar ondersteuning van Emiriti-predikanten enz., en naar het rechtsbezit der kerkelijke gebouwen, blijkt het dat de Broeders in België ook in dezen met groote moeilijkheden hebben te worstelen.

Op verzoek van den Voorzitter spreekt Ds. J. VAN DER LINDEN den Belgischen Broeders 't volgende woord toe:

Hooggeachte Broeders!

't Is mij een vreugde, namens onze Synode, U hartelijk dank te zeggen voor de eer, die U ons wederom aangedaan hebt door Uwe tegenwoordigheid. Wij zien U zoo gaarne in ons midden, om U te hooren spreken van Uw strijd, Uw lijden, Uw worstelingen, maar ook van Uw aanvankelijke overwinningen. Gij hebt kleine kracht. Zoo is het ook met ons. Maar nog nooit is een Kerk ten ondergegaan, wijl zij klein was van kracht. Gij hebt te strijden met vele en machtige vijanden, maar, wat nood, indien de Heere God vóór ons is, wie zal dan tegen ons zijn?

In 's Heer en kracht wenscht Gij te arbeiden tot eer Zijns grooten Naams, en dat zegt alles. Uw land is op stoffelijk gebied een rijk land. Uw werklieden dalen in de mijnen af en delven met rijke vrucht haar voortbrengselen op. Maar ook Gij daalt in Uwe mijnen af en zoekt daar schatten, maar het zijn andere schatten dan die dezer aarde. Gij zoekt onsterfelijke zielen, Gij delft in de mijnen des Woords, om de schatten der eeuwigheid aan zondaren te brengen. Gij wenscht steenen uit te houwen, die zullen ingevoegd worden in den tempel Gods. Ik denk hier aan den grooten Zendeling CAREY, die, toen hij zijn groote taak ging aanvaarden, in Engeland tot een zeer talrijke vergadering sprak: „Ik ga in de mijnen afdalen, maar Gij, mijne Broeders, houdt gij de touwen vast, dat is, bidt voor mij." Welnu, daalt Gij in de mijnen af, en wij, wij zullen de touwen vasthouden. Wij zullen met en voor U bidden. En terwijl Gij strijdt en wij met U, en door vele teleurstellingen menigmaal zouden dreigen moedeloos te worden, is het of hoog uit den hemel een stemme ons tegenklinkt: Houdt moed, Ik zal de vervallene hutten Davids weder bouwen. Ik zal — Ik zal — zegt God. Dat is de sterkte van de strijdende Kerk op aarde.

Menschen, ook de beste, ontvallen ons. Onzen onvergetelijken BRUMMELKAMP vindt Ge niet meer in ons midden. Onze geliefde Vader VAN VELZEN, die zoo menigmaal U toesprak, kan hier tot onze smart niet zijn. De uitnemendste gaan heen. Maar des Heeren belofte is vast: Ik zal — Ik zal. En dan gordt onze getrouwe Verbondsgod anderen tot den strijd, gelijk Gij hier aanschouwt. Dan staalt zijn goddelijk: Ik zal onzen moed en stevigte onze kracht en vol blijdschap, trots teleurstelling en strijd, trekken wij voort, Gij ginds, wij hier, eenzelfde doel voor oogen, en wat alles zegt, eenzelfde Koning aan onze zijden.

Zeg uwe Kerk, dat uwe broeders hier met en voor U bidden en Uwer gedenken in liefde.

ART. 64.

De Afgevaardigde der Oud Geref. Kerk in Pruisen, Ds. J. SCHOEMAKER, ontvangt nu het woord en zegt:

Eerwaarde Vaders en Broeders!

Gelijk weleer, zoo is het mij ook nu wederom een waar genot in Uw midden te mogen zijn en de tolk te wezen van de Oud. Geref. Kerk in Pruisen, teneinde U hare zustergroete over te brengen.

Het Nederlandsche volk met zijn vorstenhuis Oranje en het Pruisische volk met zijn vorstenhuis Hohenzollern staan reeds in veelvuldige betrekkingen tot elkander, en zijn als door banden aan elkaar 'verbonden. Veel nader echter dan deze hebben altijd, zoo lang ze bestaan hebben, de Gereformeerde Kerken in beide landen tot elkaar in betrekkingen gestaan.

Nu worden die banden niet altijd evengelijk gevoeld, maar zoodra die snaren geroerd worden, dan trillen ze in de harten. Hiervan gaf deze zomer een duidelijk blijk. Als onze Keizer in Uw midden, in Uwe hoofdstad was, en aan Uwe Koningin-Weduwe-Regentes een bezoek bracht, werden die banden geroerd en werkelijk zij trilden als snaren in de harten van het Nederlandsche volk. Welk een onthaal viel onzen Keizer te beurt, welke eer heeft het Nederlandsche volk hem niet bewezen! Neen, dit was niet slechts een beleefdheidsvorm, om een Vorst vorsteljk te onthalen, aber es war ein Guss aus dem Herzen des Volkes.

Hierdoor werden ook de snaren geroerd in de harten van het Duitsche volk, zij gaven ook hier gevoelige en in zeker opzicht aandoenlijke trillingen. Men was, blijde dat onze Koning en Keizer ook aan Nederland een bezoek bracht, en dat hij er zoo onthaald werd, gelijk hij er onthaald geworden is. En vooral toen gehoord werd, dat hij Uwe jeugdige Koningin, de laatste loot in het huis van Oranje, de hand gekust had, gaf dit bij velen ietwat eene aandoenlijke roering in de gemoederen. Het verwekte herinneringen aan het verledene. Men dacht aan de vrome Vorstin in ons vorstenhuis, aan LOUISE HENRIETTE uit het huis van Oranje, die door haar geloofslid: „Jesu, meine zuvorsicht," nog leeft in de harten van velen. Men dacht in het gemeen en in het bizonder aan de edele Vorsten uit het huis van Oranje, wat zij voor Nederland en voor het Gereformeerde geweest zijn. Als met een blik naar boven zeide menig hart, of werd het in de stilte uitgesproken: Leve de jeugdige Koningin der Nederlanden, en worde uit haar een vorstenhuis geboren, dat voor Nederland en het Gereformeerde worde, wat Oranje geweest is! Leve Nederland!

En waarom werden de harten er bij ons alzoo onder geroerd? Dit is geen wonder; want in den zegen, dien God in en door Oranje aan Nederland en het Gereformeerde gegeven heeft, heeft Oost-Friesland en de Graafschap mede mogen deelen. De bloei-

tijd van het Gereformeerde in Nederland, was ook de bloeitijd bij ons. Dit kon ook niet wel anders, want bijna al de predikanten kwamen destijds bij ons van de Nederlandsche Hoogescholen. En onder hen zijn er geweest mannen van naam, die door God gesteld werden tot een uitgebreiden zegen, en wier nagedachtenis nog heden tot een zegen is.

Maar — en ook dit moet gezegd worden — toen Uwe Universiteiten het Gereformeerde niet meer bewaarden, kwamen ook de predikanten in den beginne nog uit Nederland en brachten de afwijkingen mede, die als een zuurdeesem doorwerkten.

Het is verder eigendommelijk, dat er bij U en ons gelijktijdig zaken of dingen van denzelfden aard plaats vonden. Ietwat gelijk aan wat Koning WILLEM I in 1816 in Nederland deed, deed in datzelfde jaar de Prins-Regent van Hannover in en voor het Graafschap, nl. hij herstelde en vernieuwde den Opperkerkeraad, die nu een Koninklijke Opperkerkeraad werd met Koninklijke voorgeschrevene wetten. Deze Opperkerkeraad heeft veel tot verderf voor de Gereformeerde Kerk alhier gesticht, waaronder wij tot heden toe nog moeten zuchten.

Als God in het begin der dertig jaren in Nederland nieuw leven verwekte, zoo kon dit leven alleen gevoed worden door de waarheid die uit God is, en daarom een terugkeeren tot Gods Woord, tot de leer, tucht en dienst der vaderen, waaruit de Scheiding en Uwe Kerk geboren werd. Ook ditzelfde deed God in de Graafschap Bentheim een paar jaren later. Er werden zondaren bekeerd en deze vereenigden zich in en tot eene samenkomst, en de Heere zegende deze bijeenkomst. Doch het beginsel was hier klein, en het waren eenvoudige burgermensen. Dit leven zocht zijn voedsel over de grens in de Gereformeerde Bijbelsche prediking des Woords, zooals die door Uwe eerste predikanten verkondigd werd. En ook deze leidden en organiseerden dat werk in de Graafschap; hoe vol zij hunne handen ook in Nederland hadden, zij getroosten zich de moeite, kwamen de grens over en stichtten er de eerste gemeenten. Ds. VAN RAALTE stichtte de eerste gemeente te Ulsen op den 1sten Jan. 1838, en ruim twee jaren later Ds. DE COCK de gemeente te Bentheim. Er waren toen drie kinderen in de gemeente te Ulsen ongedoopt, en Ds. DE COCK deed de moeite, kwam van Bentheim door de Beneden Graafschap, predikte midden in den nacht in eene boerenwoning en doopte deze kinderen. Deze kinderen leven nog alle drie en één dezer was toen reeds zoo oud, dat hij nu zijn doop zich nog kan herinneren. En deze is hij — zoo ik het zeggen mag — die thans tot U spreekt.

Zou onze Kerk het kunnen vergeten, wat zij aan de Uwe te danken heeft? Neen nimmermeer. Als zij ook ditmaal mij hierheen zond, om U de zustergroet over te brengen, dan is dat niet slechts uit beleefdheid, meer wel van ganscher harte.

Ik sluit met den wensch mijner ziel: God zegene Nederland; God zegene het Gereformeerde in Nederland; God zegene U Synode, en Hij doe, gelijk weleer van den berg Hermon in het

heilige land, een vruchtbare dauw, een zegen van U uitgaan voor al Uwe gemeenten, en Hij doe van dien zegen overwaaien ook naar de Kerk in ons Graafschap en Oost-Friesland! En nu nog een verzoek: Als gij met Uwe belangen nadert tot Uwen God, die ook onze God is, neemt dan OOK ons mede op de vleugelen uws gebeds, en breng ook ons voor den troon der genade. Wilt allen ons gedenken in Uwe gebeden!

ART. 65.

Na eene vraag, de collecten voor de Theol. School te Bentheim betreffende, spreekt de Vice-Voorzitter Ds. H. BEUKER den Afgevaardigde aldus toe:

Naast andere Gereformeerde Kerken in Afrika en Amerika is uwe Kerk de onze, geliefde Broeder, 't nauwst verwant. Al moeten we, wanneer wij elkander op deze Synode telken drie jaar weer ontmoeten, bijna hetzelfde zeggen, 'k noem dit een voorrecht bij den afval, dien wij rondom ons zien. Eens was Oost-Friesland de herberg der vromen, al had het ook zijn VORSTIUS die er den geest van ARMINIUS bracht. God heeft echter niet opgehouden daar te werken door Zijn Geest, en Hij heeft er een geslacht doen optreden, dat tegenover de Vermittlungstheologie het Verbond Gods in eere hield, en aan de ware kennis van Jezus behoefte had. Ook bij ons is nog een geslacht, dat mijmert over den ouden tempel, en bij de kleine Afgescheidene Kerken staat te weenen.

Maar tot U en ons komt het woord van den profeet: laat uwe handen sterk zijn, gij Josua en Zerubbabel! Zeg dat ook tot Uwe Kerk. Zeg dat — immers gij weet het — geene andere macht over de Kerk mag heerschen, dan de macht van Jezus!

En voorts, brengt deze Oud-Testamentische wensch en bede Uw Kerk over: „o onze zuster, wordt gij tot duizenden, en uw zaad bezitte de poort zijner haters!”

ART. 66.

Als lid der Synodale Commissie deelt Ds. GISPEN nog mede, dat de Synodale Commissie, toen zij vernam, dat er in 't Graafschap geen afzonderlijke opleiding voor de theologie meer was, onze gemeenten niet meer durfde opwekken tot het houden van eene collecte voor die School.

ART. 67.

De Afgevaardigde van de klasse Muskegon der Holl. Christ. Geref. Kerk in Amerika, in de gelegenheid gesteld om een woord tot de Vergadering te spreken, verzoekt dat eerst gelezen worde een brief van de Synodale Commissie der Holl. Christ. Geref. Kerk in Amerika gedateerd: Grand Rapids, 29 Juli 1891 en geteekend: L. J. HULST en J. H. Vos, (deze brief was nagekomen) waaraan voldaan wordt.

(De brief zelf is opgenomen in de Bijlagen sub F.)

Voorts verklaart Br. VAN ZANTEN zich bereid om, daar hij dit liever doet, dan een rede te houden, op de vragen die de Broeders hem willen doen, te antwoorden.

Naardien echter de tijd dezer Zitting voorbij is, zal daartoe later gelegenheid gegeven worden.

ART. 68.

Op de vraag of er ook van de United Presb. Church een schrijven is ontvangen, wordt ontkennend geantwoord.

ART. 69.

Ds. J. SCHOEMAKER eindigt deze Zitting met dankzegging, nadat de Vergadering op zijn verzoek gezongen heeft Ps. 89:1, 'kZal eeuwig zingen van Gods goedertierenheên, enz.

ZEVENDE ZITTING.

Vrijdag 21 Augustus, voorm. 9—1 uur.

ART. 70.

De Vergadering wordt geopend met gebed door Ds. VAN HOOGEN, nadat gezongen is Ps. 90:8,

Uw gunst sterkt meer dan d'uitgezochtste spijzen, enz.

ART. 71.

De Voorzitter stelt, nadat de Notulen van den vorigen dag gelezen en vastgesteld zijn, aan de orde punt 5 der Zendingscommissie, n.l. het verzoek om 't besluit van Assen (zie Art. 169 dier Synode) niet van toepassing te doen zijn op de Zend.-leeraren HUIJSING en BOLWIJN.

De Zendingscommissie meent, volgens de toelichting van den Secretaris, dat zulks billijk is, omdat het besluit van Assen geen terugwerkende kracht heeft, en HUIJSING en BOLWIJN vóór dien tijd reeds geordend waren.

Terwijl sommige Praeadviseurs het verzoek der Zendingscommissie billijk achten, kunnen anderen zich er volstrekt niet in vinden, omdat te Assen alleen voor DELFOS eene uitzondering is gemaakt.

Ook het oordeel van de leden der Synode blijkt zeer verschillend te zijn. Sommigen vreezen, dat HUIJSING en BOLWIJN door hun schrijven te veel pressie hebben uitgeoefend en zien in het aangenomen voorstel te Assen slechts eene verklaring van wat hunne aanstelling reeds ingewikkeld bevatte.

Anderen echter vinden de exceptie der Zendingscommissie rechtvaardig. Twee voorstellen komen in stemming:

- 1°. Voldoende aan het verzoek der Zendingcommissie, verklaart de Synode dat het besluit genomen te Assen, Art. 169, niet van toepassing is op de Zendingleeraren HUIJSING en BOLWIJN.
- 2°. Om zich uit te spreken over de vraag of het besluit van Assen, Art. 169, ook van toepassing is op de Zendingleeraren HUIJSING en BOLWIJN, verklaart de Synode, dat ook deze Broeders in dit besluit medebegrepen zijn.

't Laatste voorstel wordt met 24 stemmen, tegen 16 op 't eerste, *aangenomen*.

ART. 72.

De Voorzitter komt terug op eene door een der praeadviseerende leden na het Verslag der Synodale Commissie gemaakte opmerking, en verzoekt hem de toen uitgesprokene gedachte wel te willen herhalen.

Daaraan voldoende, spreekt Z.Eerw. uit: dat het z. i., èn met 't oog op onze gemeenten in Indië èn omdat de Synodale Commissie opnieuw zou kunnen gesteld worden voor eene vraag, als in 't Verslag dier Commissie vermeld, noodig is dat de Synode zich uitspreke: *a.* over de verhouding der Christ. Geref. Kerken in Indië tot onze Kerk en tot elkander; *b.* over de verhouding dier Kerk tot de Indische regeering inzake de rechtspersoonlijkheid dier Kerken.

De Zendingdirector dient op verzoek van den Voorzitter de Vergadering met zijn gewaardeerd advies, waaruit blijkt, dat de onderhandelingen met de Indische regeering over de rechtspersoonlijkheid der Christ. Geref. Kerk te Batavia begonnen zijn met den bouw eener nieuwe Kerk, waarvoor een hypotheek noodig was, terwijl uit een voorgelezen schrijven van HUIJSING duidelijk wordt, dat die onderhandelingen nog niet tot een gewenscht resultaat hebben geleid.

De Zendingdirector adviseert dan ook, dat de Synode, om zoo mogelijk te komen tot een goed geformuleerd voorstel, eene Commissie benoeme, die deze Synode met rapport en advies in deze kwestie diene.

In overeenstemming met dit advies wordt door de Vergadering besloten, en tot leden dezer Commissie benoemd, de broeders J. H. DONNER, W. H. GISPEN en M. NOORDTZIJ.

De scheiding van het Maleisch en Europeesch element in de kerk van Batavia zal eveneens door deze Commissie worden toegelicht.

ART. 73.

Aan de orde wordt gesteld letter D. *j, k, l*, van de Agenda:

De Synode spreke zich uit over de vraag, of Predikanten,

die eene benoeming aannemen naar de Prot. Indische Kerk,
voor onze Kerk beroepbaar blijven. (*Friesland.*)

Hoe moeten Predikanten onzer Kerk beschouwd worden, die
in dienst der Indische Protestantsche Kerk treden?
(*Overijssel.*)

De Prov. Synode vestigt de aandacht der Algemeene Synode
op Predikanten van onze Kerk, die naar de Protestantsche
Kerk in Indië vertrekken, en vraagt of er eenige gemeenschap
met onze Kerk kan onderhouden worden. (*Groningen.*)

Uit de toelichting der Afgevaardigden blijkt, dat men, omdat
de Classikale Vergaderingen in dezen verschillend handelen, 't
wenschelijk acht, dat de Synode zich over deze zaak uitspreke, wijl
't eene kwestie is, waarbij alle Classes belang hebben.

Groningen zou bovendien, al kan ook die Provincie 't heengaan
dier Broeders niet goedkeuren, gaarne als 't kon, een band blijven
bewaren met Broeders, wier hart immers liefde voor de Christ.
Geref. Kerk blijft koesteren.

De Synode, is volgens praeadvies en gevolgde discussie een-
stemmig van oordeel, dat hoe gunstig men ook poge te denken
over de bedoelingen der Predikanten in kwestie, er van uit een
kerkrechterlijk oogpunt geen sprake kan zijn van eenigen band
tusschen Predikanten, welke eene benoeming naar de Prot. Kerk
in Indië hebben aangenomen, en de Christ. Geref. Kerk.

De tijd der Voormiddagzitting verstreken zijnde, wordt de
verdere discussie verdaagd.

ART. 74.

Ds. SCHOEMAKER neemt met een hartelijk woord afscheid van
de Vergadering, waarna Ds. A. LITTOOY met dankzegging sluit.

ACHTSTE ZITTING.

Vrijdag 21 Augustus, nam. van 4—8 uur.

ART. 75.

Nadat gezongen is Ps. 105:3,
Vraagt naar den Heer en Zijne sterkte, enz.

ART. 76.

De discussie over Predikanten onzer Kerk, die in dienst van de Prot. Kerk in Indië treden, wordt voortgezet.

Bij eenstemmigheid in haar kerkrechterlijk oordeel verschilt de Synode in zienswijze over de vraag of 't nu reeds geraden is zich hierover in eene algemeene bepaling uit te spreken, terwijl anderen dit wel noodzakelijk achten, en tevens alle Kerken, die met ons niet op denzelfden bodem der belijdenis staan, in deze bepaling wenschen opgenomen te zien.

Deze verschillende zienswijze belichaamt zich in twee voorstellen :

- 1°. de Synode oordeelt, dat er nog geene behoefte is in deze zaak nu reeds een algemeenen regel vast te stellen, zonder hiermede echter der bedoelde Predikanten goed te keuren.
- 2°. de Synode tot hare droefheid vernemende, dat enkele leeraren onzer Kerk eene benoeming van regeeringswege als Predikant der z. g. Prot. Kerk in Indië hebben aangenomen en reeds derwaarts zijn vertrokken; oordeelt, dat genoemde Broeders, gelijk allen, die tot Kerken of genootschappen overgaan, die niet met ons op denzelfden bodem der belijdenis staan, door deze daad met onze Kerk gebroken en voortaan noch als leeraren, noch als leden kunnen worden erkend.

't Laatste voorstel wordt met 33 tegen 6 stemmen *aangenomen*, terwijl één lid zich buiten stemming hield.

ART. 77.

't Volgende voorstel van Gelderland, letter D. g van de Agenda:

De Synode geve aan hoe te handelen bij de opname van Predikanten uit andere Kerken in ons Vaderland, die begeeren zending te ontvangen in onze Kerk,

komt in bespreking. De Afgevaardigden deelen mede, dat in eene der Classis van Gr. vruchteloos naar eene bepaling bij een zoodanig voorkomend geval was gezocht, en dat de Provincie gaarne zou zien, dat de Synode eene vaste lijn aangeve, zooals bij Broeders uit Buitenlandsche Zusterkerken. Sommige Broeders ook der praeadviseerende leden achten, dat door zulk eene bepaling te veel het zwaartepunt van de Classikale naar de Synodale Vergadering wordt verlegd, terwijl de bedoelde Classis ook zonder die gewenschte bepaling uitnemend in dezen heeft gehandeld. Anderen meenen dat eene Commissie, die de volgende Synode met rapport en advies in deze kwestie diene, zeer gewenscht is. Het volgende voorstel:

de Synode benoeme eene Commissie, die deze zaak eens

grondig onderzoekt, opdat zij eene volgende Synode diene met advies, overmits daaromtrent nog geen weg is aangewezen,

wordt met 26 stemmen *aangenomen*, terwijl 14 stemmen zich vereenigden op het voorstel om in dezen geen algemeenen regel vast te stellen.

Tot leden der Commissie ad hoc worden benoemd de Do-centen H. DE COCK, D. K. WIELENGA en Dr. H. BAVINCK.

ART. 78.

Aan de orde stelt de Voorzitter voorts letter D. *m* van de Agenda:

De Provinciale Synode vraagt of het bij de ontzetting van een Predikant uit zijn ambt, wanneer eene Classis zich daartoe in de droeve noodzakelijkheid ziet gesteld, niet noodig zou zijn dat daarbij de Provinciale Deputaten worden uitgenoodigd tot adsistentie, evenzeer als bij het peremtoir examen en bij de emeritus-verklaring geschiedt. *(Groningen)*.

Van twee Classikale Vergaderingen, deelen de Afgevaardigden in hunne toelichting mede, kwam dit voorstel op de Provinciale Vergadering, en deze bracht het ter Synode, omdat het h. i. bij eene zoo hoogst gewichtige zaak niet minder noodig was, dan b.v. bij de emeritaats-verklaring.

Na praeadvies en discussie, wordt aan art. 49 der D. K. herinnerd, uit welk artikel blijkt, dat bij zwarigheden de Classis vrijheid heeft de hulp der Provinciale Deputaten in te roepen. Het volgende voorstel wordt daarop met 39 stemmen *aangenomen*:

de Synode spreekt de wenschelijkheid uit, dat de Classen, in gevallen van ontzetting van leeraren uit het ambt, gebruik maken van de in art. 49 voorgestelde adsistentie.

ART. 79.

Wordt gelezen de missive der Synode van de Reformed Church in Amerika, gedateerd van den 10^{den} Juli 1889.

Dit schrijven, waarin bedoelde Synode haren gedragslijn inzake de Vrijmetselarij toelicht en verdedigt, zal later door de Vergadering in behandeling genomen worden.

ART. 80.

De Voorzitter stelt de Vergadering in de gelegenheid, indien noodig eenige vragen te richten tot Ouderling C. VAN ZANTEN, afgevaardigde der Classe Muskegon.

Van die gelegenheid maakt de Zendingsdirector gebruik om, terugkomende op het schrijven der Synodale Commissie van de Holl. Christ. Greref. Kerk in Amerika, op te merken, dat hij niet

gesproken heeft van het overdragen van één der Zendelingkweekelingen na volbrachte studie aan bedoelde Kerk, maar over het bezoldigen van een hunner.

Ouderling VAN ZANTEN deelt nog eenige bijzonderheden mede over den arbeid hunner Kerk onder de Indianen, en de eigenaardige moeilijkheden daaraan verbonden. Voorts geeft Z. Ed. enkele treffende opmerkingen ten beste over de ware eenheid bij verscheidenheid in de Christ. Geref. Kerk, ook op deze Synodale Vergadering door hem opgemerkt. Hij wekt op om vooral de binnenlandsche Zending te behartigen, en getuigt dat hunne Kerk, schoon arm, toch aan invloed en beteekenis wint.

Docent WIELENGA, op verzoek van den Voorzitter Ouderling C. VAN ZANTEN beantwoordende, drukt namens de Synode onze sympathie uit voor de Holl. Christ. Geref. Kerk. Hij betuigt zijne en onze blijdschap over hunnen bloei en herinnert er aan, hoe in de dagen der afscheiding, toen het schip, waarmede VAN RAALTE en vele onzer leden naar Amerika emigreerden, gepraaid werd, de kaptein op de vraag naar zijne lading had geantwoord: „in Holland ongangbare munt!”

Maar die munt was in Amerika gangbaar gebleken en droeg den echten stempel nog. Ja ook in Holland nog, wat onze vaders toen niet dachten; want Nederland vreesden zij was Sodom en Gomorra gelijk.

Ten slotte wenscht hij 's Heeren zegen toe den Afgevaardigde zoowel als zijn Kerk, die een moeder voor onze naar Amerika trekkende kinderen is en blijve door kloeke verdediging en ontwikkeling der Gereformeerde beginselen in leer en leven!

ART. 81.

Daarna wordt aan de orde gesteld en toegelicht het volgende voorstel van Zuid-Holland (letter D. *i.* van de Agenda.)

De Synode dringe er bij de Regeering op aan, dat het Zalmtractaat zoo gewijzigd worde, dat de visschers niet langer verplicht zijn, zullen zij zes dagen arbeiden, een gedeelte van den Zondag te werken, of indien zij dit niet willen, de wet te overtreden.

't Blijkt dat de aanleiding tot dit voorstel is, eene voor vele leden onzer Kerk lastige bepaling in het bekende Zalmtractaat der Rijnstaten, volgens welke de gedwongene rusttijd van 24 uren, Zaterdagavond te zes uur begint en Zondagavond te zes uur eindigt. Gaarne zou men zien dat die rusttijd des Zaterdagavonds om twaalf uur begon.

Na eenige bespreking en de opmerking dat belanghebbenden eerst als burgers hunne belangen hebben te brengen, waar het behoort, en dat het bewuste Traktaat in elk geval verbindend is tot 1894, nemen de Afgevaardigden van Zuid-Holland hun voorstel terug.

ART. 82.

Eindelijk wordt letter D. *b.* en *c.* der Agenda in behandeling genomen, in welke twee Provinciën, n.l. Drenthe en Noord-Brabant, gevolg gevende aan het besluit der Synode van Assen inzake de tuchttoefening over de Doopleden (zie Art. 201 der Notulen dier Vergadering), met 't volgende advies tot de Synode komen:

De Provinciale Synode, lettende op Art. 201 der Handelingen der Algemeene Synode van Assen, stelt aan de Algemeene Synode der Christ. Geref. Kerk voor, te besluiten:

- 1°. dat algemeen in de Christ. Geref. Kerk tucht worde uitgeoefend over de zoogenaamde Doopleden, zoowel wanneer deze zondigen tegen de zuiverheid der leer als tegen de vroomheid des wandels.
- 2°. dat deze tuchttoefening, schoon met meer lankmoedigheid, op dezelfde wijze worde toegepast op de Doopleden, die tot onderscheid van jaren gekomen zijn, als op de Belijdende leden, zoo noodig met advies der Classis tot roeiering toe.

(Drenthe.)

Ingevolge het besluit der Synode van Assen (zie pag. 111 van het Verslag), om de zaak der tuchttoefening voor de Doopleden der Gemeente op de volgende Synode ter hand te nemen, na bespreking ervan in de Gemeenten en Classen, stelt de Provincie voor,

dat er voor geheel de Kerk in dezen een vasten regel gesteld worde, in dezer voege:

- Indien de kinderen der Gemeente door verzuim van Catechisatie en Openbare Godsdiensttoefeningen, of door andere verkeerde gedragingen in verband met hun geheele leven, toonen, dat zij den weg van het verbond Gods verwerpen, dan zullen
- 1°. de Opzieners der Gemeente, uit kracht hunner roeping om ook over de lammeren der kudde te waken, de zoodanigen geruim en tijd herhaaldelijk, liefderijk en ernstig vermanen.
 - 2°. Indien zij die vermaningen niet ter harte nemen, zullen zij met uitdrukking hunner namen, aan de vermaning en voorbede der Gemeente worden aanbevolen.
 - 3°. Mochten zij ook daarna geene beterschap beloven en bewijzen, dan zullen zij, nadat de toestemming der Classikale Vergadering hiertoe verkregen zal zijn, uit het ledenboek

worden geschrapt, en zal hiervan èn aan de betrokkene personen, èn aan de Gemeente kennis worden gegeven.

(Noord-Brabant.)

Na voorlezing van het besluit van Assen vraagt de Voorzitter, waarom de andere Provinciën niets betreffende deze materie op de Agenda hebben.

Uit 't antwoord der Afgevaardigden blijkt, dat door onopzettelijk verzuim die kwestie op de respectieve Provinciale Synoden niet is besproken.

De Vergadering, ofschoon wel van oordeel dat de Synode bevoegd is de zaak in behandeling te nemen, besluit met 31 tegen 7 stemmen om in 't belang der zaak zelve haar *nu niet te behandelen*.

Voorts met 34 tegen 6 stemmen om deze kwestie niet commissoriaal te maken, maar het te Assen genomen besluit nogmaals naar de Provinciale Synoden te renvoieeren, en er de Provinciale Vergadering in 't jaar der e. k. Synode aan te herinneren.

ART. 83.

Ds. BOUMA sluit deze Namiddagzitting, nadat gezongen is Ps. 136:1,

Want goedertieren is de Heer, enz.

NEGENDE ZITTING.

Zaterdag 22 Augustus, voorm. 9—12 uur.

ART. 84.

Na het zingen van het tweede vers uit den Morgenzang:
Verleen ons na genoten rust, enz. opent
Ouderling JONKHOFF de Vergadering met gebed.

ART. 85.

De Notulen der Zevende en Achtste Zitting worden gelezen en vastgesteld.

ART. 86.

De Commissie tot 't nazien der boeken van den Penningmeester voor Israël, verklaart bij monde van Ds. J. VAN DER LINDEN, dat zij de boeken nagezien en in orde bevonden heeft, waarop de Voorzitter die Broeders en den Penningmeester voor hun arbeid dank zegt.

ART. 87.

De Voorzitter deelt de Vergadering mede, dat Docent WIE-

LENGA heden verjaart. Hij wenscht den jubilaris, namens de Vergadering, den zegen onzes Gods, welken zegen Broeder WIELENGA zingende wordt toegebeden door 't aanheffen van het bekende 3de vers uit den 134sten psalm:

Dat 's Heeren zegen op uw daal, enz.

ART. 88.

Aan de orde wordt gesteld behandeling van ingekomen stukken, en wel in de eerste plaats een protest van de Chr. Ger. Gem. te Stroobos tegen een besluit der Provinciale Synode van Groningen van 11 Juli j.l, waarbij aan leden dier Gemeente woonachtig te Lutjegast vrijheid is verleend eene zelfstandige Gemeente te worden. De Commissie van Rapport en Advies deelt de Vergadering de gronden van het protest mede, als ook haar Advies, waarna het voor en tegen ernstig wordt overwogen. Uit nadere toelichting der Commissie van Rapport blijkt, dat na de Provinciale Vergadering uit Lutjegast zelve bezwaren tegen 't vormen eener zelfstandige gemeente zijn ingebracht, waarna de Commissie zich vereenigt met 't volgende voorstel, 't welk ter tafel komt en met alle stemmen wordt *aangenomen*:

De Synode, overwegende

ter eener zijde, dat er voor de Gemeenteformeering te Lutjegast vele dringende redenen bestaan;

doch dat er ter anderer zijde voor Grootegast en voor Stroobos tegen die formeering ernstige bezwaren zijn ingebracht;

en tevens overwegende,

dat er tegen die formeering bezwaren ingebracht zijn uit Lutjegast zelve, die op de Provinciale Vergadering nog niet bekend waren — besluit:

deze zaak ter nader onderzoek en overweging terug te wijzen naar den Kerkeraad, Classis en Provincie, waaronder Lutjegast ressorteert.

ART. 89.

Komt in behandeling een verzoek van E. S. POSTMA, Predikant bij de Ned. Herv. Gem. te Jutphaas, vroeger Predikant bij de Christ. Ger. Gem. te Beverwijk, en zijne echtgenoot R. POSTMA—DE Hoo, lid der Christ. Ger. Gem. te Utrecht, in zake beëindiging der finantieele kwestie tusschen hem en de Gemeente Beverwijk.

De Provinciale Synode van N.-Holl. gehouden 15 Juli j.L had besloten om, ter beëindiging dezer kwestie, — zonder te treden in de vraag omtrent zijn recht op dien eisch — het bedrag van *f* 981,48 ('t welk Ds. POSTMA meent te moeten vorderen van Beverwijk als niet uitbetaald traktement) aan den reclamant in jaarlijksche termijnen van *f* 150 waarvan *f* 100 door de Pro-

vincie, *f* 25 door de Klasse Haarlem, en *f* 25 door Beverwijk uit te betalen. Reclamant is daarmee niet tevreden, maar eischt, *a.* niet alleen het bedrag van *f* 981,48, maar ook de rente sedert 15 Nov. 1887, makende te zamen de som van *f* 1128,69; *b.* de som in een termijn te zien uitbetaald.

De Commissie van Rapport en Advies adviseert de Synode uit te spreken, dat de Provinciale Synode van N.-Holland groote bewijzen heeft geleverd van welwillendheid, zoo jegens Beverwijk, als jegens reclamant, en hare begeerte tot bemiddeling ten einde het geschil te beëindigen op uitnemende wijze heeft getoond en den reclamant aan te raden, die bemiddeling aan te nemen. Nadat nog een voorstel is gedaan om eene Commissie te benoemen ter beëindiging dezer zaak door de Synode, wordt het adres der Commissie door de Synode met 32 tegen 3 stemmen *aangenomen*.

ART. 90.

Een protest van J. SMIDES uit Zutfen tegen een besluit der Provinciale Vergadering van Gelderland wordt na toelichting van de Commissie van Rapport en Advies, als betreffende geen concreet geval, en nadere toelichting der Afgevaardigden van Gelderland, als zijnde niet in den vorm van protest op de Provinciale Vergadering gebracht, naar het Advies der Commissie niet ontvankelijk verklaard.

ART. 91.

Nog deelt de Commissie van Rapport en Advies mede, dat bij de Synodale Vergadering is ingekomen *a.* een brief van de Weduwe van wijlen Ds. DONKERS met verzoek de eer van haren overleden man te herstellen, daar zij zich niet bij onze Kerk kan voegen, tenzij dit geschied zij; *b.* een brief van een lidmaat der Ned. Ger. Kerk te 's Hage deze zaak betreffende; *c.* een boekje getiteld: stukken door J. A. DONKERS, enz.". — De Commissie adviseert:

- 1°. in de zaak van wijlen Ds. DONKERS, ZOO herhaaldelijk door Synoden onzer Kerk behandeld, thans niet te treden;
- 2°. de brief sub 2, als van iemand buiten onze Kerk, niet ontvankelijk te verklaren;
- 3°. den Scriba onzer Synode op te dragen aan de weduwe DONKERS te schrijven, dat de Synode, eerende hare piëteit jegens haren overleden man, waardeerende hare liefde voor de Chr. Ger. Kerk, haar aanraadt de zaak van haar man, dien de Heere haar ontnomen heeft, den Heere over te geven en zich zonder voorwaarde bij één der Gemeenten te 's Hage te voegen. *Met dit Advies vereenigt de Synode zich ten volle.*

ART. 92.

De Vergadering wordt na 't zingen van Ps. 133:3,

Waar liefde woont gebiedt de Heer den zegen, enz.
met dankzegging gesloten door den Ouderling D. MULDER.

TIENDE ZITTING.

Maandag 24 Augustus, nam. 5—8 uur.

ART. 93.

Ouderling TAZELAAR opent deze Zitting met gebed, nadat door de Vergadering gezongen is Ps. 68:10,

Geloofd zij God met diepst ontzag, enz.

ART. 94.

De Voorzitter stelt aan de orde de Theol. School, en verzoekt den Secretaris van het College van Curatoren het Verslag uit te brengen, waaraan ZEerw. voldoet.

(Dit Verslag is opgenomen in de Bijlagen sub G.)

ART. 95.

Naardien de Algemeene Thesaurier der kas tot Uitbreiding der Theol. School Ds. NEDERHOED door zwakte verhinderd is ter vergadering te zijn, leest de Heer C. MULDER een door Ds. NEDERHOED geschreven Verslag voor, 't welk in de Bijlagen sub H. is opgenomen.

ART. 96.

Eindelijk doet ook de Commissie ter benoeming van een Doctor of Doctorandus in de Letteren aan onze Theol. School (zie besluit der Synode van Assen, art. 104) schriftelijk verslag bij monde van den Heer MULDER, Secretaris dier Commissie van den door haar verrichten arbeid.

(Opgenomen in de Bijlagen sub 1.)

ART. 97.

Nadat de Voorzitter de Vergadering in de gelegenheid heeft gesteld om vragen ter inlichting te doen — waarvan een Afgevaardigde van Zeeland gebruik maakt om te wijzen op eene vergissing in de rekening van ontvangst en uitgaaf der Theol. School, waar vermeld stond Bruinisse f 86, wat zijn moet klasse Zierikzee f 86, — wordt eene Commissie benoemd om na te zien de Rekening van den Algemeenen Thesaurier en wel de Broeders HESSELS en VAN GOLVERDINGE.

ART. 98.

Den dank der Vergadering aan de Broeders die verslag uitbrachten uitsprekende, stelt de Voorzitter de verschillende voorstellen aan de orde, die door het College van Curatoren in 't uitgebrachte Verslag aan de Synode zijn gedaan.

In de eerste plaats, de gevraagde approbatie van het nieuwe Reglement van de Studenten der Theol. School.

Bij 't vragen dezer approbatie maakt genoemd College de Synode opmerkzaam, dat door de wijziging in dat Reglement ook wijziging noodig wordt in het algemeen Reglement voor de Theol. School der Christ. Geref. Kerk.

Het vraagt derhalve machtiging tot eene zoodanige formulering van een nieuw Reglement, waarin met de goedgekeurde wijziging ook het Reglement voor de Studenten is opgenomen, ten einde één organisch geheel te verkrijgen.

Nadat de Vergadering den aard dier wijziging duidelijk is geworden, wordt zeer gaarne *de gevraagde approbatie en voorgestelde machtiging door haar verleend.*

ART. 99.

Nog wordt door het College van Curatoren de goedkeuring der Synode gevraagd voor de volgende besluiten:

- a. wanneer één der Studenten met toestemming van Docenten, uit eigene beweging zijne studietijd wenscht te verlengen, de Docenten hem voor dat jaar zullen kunnen vrijstellen van de Collegegelden;
- b. dat zij, die in overleg met Docenten aldus voor een tijd hunne studie voortzetten op de lijst onzer Studenten kunnen blijven ingeschreven.

Nadat uit toelichting is gebleken, dat sub *a.* bedoeld worden: Studenten, die vrijwillig het vierde jaar in de theologie blijven studeeren, wordt dit besluit *goedgekeurd.*

Over 't besluit sub *b.* ontstaat nogal eenige discussie.

Wel wordt 't belang voor de Studenten in kwestie gevoeld, maar sommigen hebben bezwaar in de uitdrukking „in overleg met de Docenten,” als welke h. i. te veel verantwoordelijkheid op de Docenten legt.

De volgende redactie van dit besluit wordt voorgesteld en *aangenomen:*

dat Studenten, die voor een tijd elders gaan studeeren, op den rol der Studenten kunnen blijven ingeschreven.

Omtrent de vraag of zij dan ook Collegegelden zullen betalen, wordt na eenige discussie *aangenomen,*

dat zij die den cursus aan de Theol. School hebben geëindigd, vrij zullen gesteld worden van de betaling der Collegegelden.

ART. 100.

Eveneens wordt volgens 't Verslag de volgende voorstellen gedaan in betrekking tot de administratie van den Thesaurier der Kas tot Uitbreiding der Theol. School:

- a. zoo dikwijls als het College van Curatoren daaraan behoefte heeft, worde het gemachtigd van den Thesaurier opgave van den staat der Kas en inzage van zijne boeken te vragen;
- b. bij eventueele vacature door overlijden of andere omstandigheden is het College van Curatoren gemachtigd de boeken van den Algemeenen Thesaurier of zijne successoren over te nemen en een opvolger in zijne plaats te benoemen.

Beide voorstellen worden zonder discussie bij acclamatie *aangenomen*.

ART. 101.

Met algemeenen bijval wordt het voorstel van den Voorzitter, om de Redacteur van de „Bazuin” Ds. W. H. GISPEN voor een Synodejaar met acclamatie op nieuw als zoodanig te benoemen, *aangenomen*. Zulks wordt Ds. GISPEN, die zich even verwijderd had, meegedeeld met de vraag, of Z. Eerw. zulks weer aanvaardt en met den wensch, dat die arbeid met die zelfde frischheid en ijver door hem moge voortgezet worden, als tot nu toe.

Ds. GISPEN neemt de herbenoeming aan in vertrouwen, dat de Broeders hem ook in deze gewichtige taak in hun gebed zullen gedenken.

ART. 102.

Nog stelt de Voorzitter voor om de Commissie ter benoeming van een doctor of enz. te continueeren.

Een der praeadviseurs acht 't wenschelijk, dat in dringende gevallen, b. v. bij 't overlijden van een Docent kort na 't houden eener Synode, dezelfde Commissie ook te machtigen, teneinde te voorkomen, dat eene bijzondere Synode zou moeten bijeengeroepen worden, en omdat uitstel van benoeming schadelijk zou zijn voor de Theol. School, tot het benoemen van een Docent in de Theologie, welke gedachte door een lid der Vergadering als voorstel wordt overgenomen.

De Vergadering besluit eerst *tot het continueeren der Commissie ad hoc* en spreekt zich daarna over de voorgestelde machtsuitbreiding dier Commissie uit.

Sommige praeadviseurs en onderscheidene leden der Ver-

gadering verklaren zich er tegen, wijl h. i. de benoeming van een Docent in de Theologie rechtstreeks door de Kerk in hare Algemeene Synode behoort te geschieden, te meer wijl het echt presbyteriaal karakter onzer kerkregeering meer in eene Synodale vergadering, dan in zulk eene Commissievergadering uitkomt. Anderen oordeelen eene tijdelijke en niet definitieve benoeming in dit geval beter. Een der Broeders vestigt de aandacht der Vergadering op eene door de Synode van Hoogeveen (1860) gemaakte bepaling, aldus luidende: „in geval van vacature is het aan de Curatoren overgelaten te beoordeelen, of den Docenten eenige hulp moet toegevoegd worden.”

De Vergadering — nadat 't voorstel is teruggenomen — verklaart het niet noodig verder te gaan, dan in de Synode van 1860 is bepaald en oordeelt 't goed het bewuste artikel in 't Reglement der Theol. School op te nemen.

ART. 103.

Op de vraag, of die Commissie echter niet de machtiging kan ontvangen, om ook bij gevallen, als in 't voorgaande artikel bedoeld, een Docent in de letteren te benoemen, wordt door sommige praeadviseerende leden toestemmend geantwoord, terwijl anderen weer oordeelen, dat daardoor de schijn gegeven wordt van scheiding tusschen godsdienst en wetenschap, terwijl 't toch ook voor de Kerk van groot belang is, wie de persoon en hoedanig 't geloofsleven is van den persoon, aan wien zij de voorbereidende opleiding van dienaren des Woords toevertrouwt.

De tijd roept tot sluiten der Zitting, en de bespreking dezer kwestie wordt verdaagd tot den volgenden morgen.

ART. 104.

Ds. TEN HOOR verzoekt de Vergadering te zingen Ps. 68:17,
 Hoe groot, hoe vreeselijk zijt Ge alom, enz.
 en eindigt met dankzegging.

ELFDE ZITTING.

Dinsdag, 25 Augustus, voorm. 9—1 uur.

ART. 105.

De Zitting wordt na 't zingen van Ps. 87:1, 2,
Men spreekt van u zeer heerlijke dingen, enz.
geopend met gebed door Ds. J. VAN DER LINDEN.

ART. 106.

Op voorstel van den Voorzitter is de Vergadering voorloopig
alleen toegankelijk voor Kerkeradsleden en niet voor 't publiek.

ART. 107.

De Voorzitter stelt aan de orde letter C. der Agenda, Theol. School.

- a. De Prov. Synode dringt bij de Algemeene Synode aan:
 1°. op verhooging van het traktement der Docenten aan onze Theol. School en in verband hiermede,
 2°. op eenige verhooging van de leergelden der Studenten aan die School. (Groningen).

Omtrent de sub 1 bedoelde traktementsverhooging der Docenten heeft ook het College van Curatoren volgens hun Verslag een voorstel aan de Vergadering te doen.

De Docenten alsmede de Heer MULDER verlaten eenige oogenblikken de Vergadering.

Na toelichting en bespreking van het aanhangige voorstel tot traktementsverhooging der Docenten, waaruit blijkt, dat er op verschillende Prov. Vergaderingen reeds over gesproken werd, en als eene stem uit den boezem der gemeente hier komt, ja van de algemeene waardeering van het werk der Docenten getuigt, wordt bedoeld voorstel met aller volkomene toestemming door de Synode *aangenomen*.

ART. 108.

Op de vraag, of ook het quantum door deze Synode zal worden bepaald, of dat dit zal worden overgelaten aan het College van Curatoren, oordeelen onderscheidene Broeders, dat de Synode dit zelve, als bewijs harer belangstelling uitspreke!

Resultaat is, dat de Vergadering unaniem besluit voor alle Docenten het jaarlijksch traktement te bepalen op *f* 3000; en voor den Heer MULDER op *f* 2500, met behoud der kindergelden.

ART. 109.

Wat 't voorstel van Groningen sub 2 betreft, dit wordt, na de opmerking, dat zulk eene verhooging der collegegelden de last voor ouders of betrekkingen van vele kweekelingen te zeer zou bezwaren, en het gelukkig een maatregel is, die op dit oogenblik niet noodig blijkt, door de Afgevaardigden dier provincie *teruggenomen*.

ART. 110.

De Docenten en de Heer MULDER komen in de Vergadering terug, en worden door den Voorzitter op hartelijke wijze met 't genomen besluit in kennis gesteld.

Bij monde van den Rector Docent NOORDTZIJ spreken de Docenten en de Heer MULDER uit, hoezeer dit bewijs van liefde en waardeering hen treft.

ART. 111.

In dezelfde beslotene zitting wordt behandeld het voorstel der Agenda D. *h.*

De Synode geve inlichting aangaande hare verhouding tot den Oud-Docent STEKETEE. *(Gelderland.)*

in verband met het Verslag der Commissie in deze zaak opnieuw benoemd door de Synode te Assen (zie art. 193 dier Vergadering) n. 1. de Broeders J. VAN ANDEL, H. BEUKER en J. VAN DER LINDEN.

Ds. J. VAN DER LINDEN leest namens die Commissie een geschreven Verslag voor van de aangewende pogingen om met den Oud-Docent STEKETEE als Commissie namens de Synode te spreken.

Na gehoorde mededeeling, toelichting en bespreking wordt het volgende voorstel door de Vergadering met algemeene toestemming *aangenomen*:

Naar aanleiding van het Verslag der Commissie naar den Oud-Docent STEKETEE, en het verzoek van Gelderland op de Agenda, spreekt de Synode als haar oordeel uit, dat het haar innig leed doet, dat de Oud-Docent STEKETEE de Commissie, over hetgeen zij in opdracht had, niet heeft willen spreken, en haar als zoodanig niet heeft ontvangen.

Overwegende, dat in betrekking tot het schrijven voor „de Bazuin” blijkbaar de Oud-Docent STEKETEE en de Synode van Zwolle elkander niet hebben begrepen, en zoodanigen arbeid zich ook niet opleggen laat, meent deze Synode op het schrijven in „de Bazuin” niet meer te moeten terugkomen, bij het besluit in zake het wachtgeld vooralsnog te moeten blijven, het aan onzen geliefden broeder overlatende, of door hem ook iets voor de Christ. Geref. Kerk, en alzoo voor het Koninkrijk Gods kan worden gedaan.

ART. 112.

Terwijl de Vergadering voor het publiek is geopend, wordt verder over de machtiging der Commissie ter benoeming van een Docent in de Letteren gesproken.

Een der praeadviseerende leden meent dat in dit geval die machtiging wel kan worden verleend, omdat het zeer verschilt, of de Synode geplaatst wordt voor de keuze van een Docent in de Theologie, dan wel in de litterarische vakken. In verband met dit voorstel wenscht dezelfde praeadviseur eene andere gedachte der Vergadering ter overweging te geven, n. 1. of de tijd niet gekomen zou zijn om de litterarische opleiding aan onze Theol. School te schoeien op den leest van een gymnasium.

Wel wordt toegestemd, dat men daardoor afwijkt van het tot nu toe gevolgde beginsel, volgens 't welk de litterarische studie niet op zichzelf staand, maar als hulpmiddel voor de Theologie is beschouwd en gedoceerd. Die afwijking zal echter het onderwijs ten goede komen.

Heeft toch de studie der Letteren ook op zichzelf staande groote beteekenis en waardij, dan zou men ook mannen moeten hebben, die niet als hulpmiddel, maar als zelfstandig leervak, die studie beoefend hebben en alzoo doceeren.

Reeds heeft de Synode een stap in die richting gedaan, èn door de benoeming van den Heer MULDER, èn door de voorloopige benoeming van den Heer KAPTEIJN, èn door de opdracht tot benoeming van een Doctor in de Letteren. Voortgaande op dien lijn zou men er met nog een Docent in de Wiskunde en in de Letteren er gemakkelijk en geleidelijk komen.

Nadat de Voorzitter heeft opgemerkt, dat deze zaak, dewijl ze eerst door Docenten en Curatoren in hunne respectieve vergaderingen overwogen dient te worden, nu niet aan de orde kan komen, wordt voor één Synodejaar de machtiging aan de Commissie ad hoc tot benoeming van een Docent in de Letteren bij eene mogelijke vacature verleend, mits zulk eene vacature niet korten tijd voor eene te houden Synode ontsta.

ART. 113.

De Synode keurt vervolgens goed de benoeming van den Heer KAPTEIJN door de Commissie ad hoc voor den tijd van één jaar als leeraar in de Letteren.

Zij bespreekt daarna het advies dier Commissie tot definitieve aanstelling van den Heer KAPTEIJN, als leeraar in de Letteren met een traktement van f 2000. Ter bespreking dezer zaak acht de Vergadering met 20 tegen 19 stemmen, 't niet noodig in comité te gaan.

Na eenige mededeelingen van den Secretaris der Curatoren wordt eerst met 20 tegen 19 stemmen een amendement *aangenomen*, om voor 't woord „salaris," in te vullen 't woord „aanvankelijk" en

na deze wijziging wordt *het advies der Commissie ad hoc met alle stemmen aangenomen*, zoodat definitief benoemd is tot leeraar in de Klassieke Letteren aan de Theol. School te Kampen de Heer J. KAPTEIJN.

De verhouding, waarin Z.Ed. tot het College van Docenten komt te staan als litterarisch leeraar, zal nader door Docenten en Curatoren worden geregeld.

ART. 114.

Wordt in behandeling genomen letter C. b. van de Agenda:
De Synode vestige de aandacht onzer Gemeenten op het Gymnasium te Zetten, en wekke ze op, om dat Gymnasium zedelijk en financieel te steunen. *(Zuid-Holland.)*

De Afgevaardigden geven toelichting en deelen mede, dat de Provinciale Synode van Zuid-Holland, lettende op de vergeefschte pogingen om te komen tot een Christ. Geref. Gymnasium en op de jongste historie van het Gymnasium te Zetten, 't zeer wenschelijk acht, dat de Synode op dat Gymnasium de aandacht vestige. Door financieelen steun wordt bedoeld, dat Kerkeraden b.v. corporatief toetraden tot die Vereeniging, of Collecten er voor hielden.

Na gehoord praeadvies en bespreking blijkt de Vergadering vrij algemeen van oordeel, dat 't geen Zuid-Holland wil, niet op den weg der Synode ligt, terwijl eene goede inrichting zulk een steun niet behoeft en de Synode ook niet genoegzaam op de hoogte met bedoelde inrichting is, om haar te kunnen aanbevelen.

ART. 115.

Naardien de tijd der Morgenzitting reeds verstreken is, sluit Ouderling HOEKERS met dankzegging.

TWAALFDE ZITTING.

Dinsdag 25 Augustus, nam, 4—8 uur.

ART. 116.

De Vergadering zingt het 12de vers van Ps. 81,
Opent uwen mond, enz.
waarna Ds. BRINK den zegen des Heeren over dit samenzijn af-
smeekt.

ART. 117.

De Notulen der Negende en Tiende Zitting worden gelezen
en vastgesteld.

ART. 118.

De discussie over 't voorstel van Zuid-Holland inzake het
Gymnasium te Zetten wordt voortgezet. Na eenige mededeelin-
gen over eene Vergadering van leden der Vereeniging voor
Geref. Gymn. onderwijs te Zetten en van daar inzake nader verband
tot de Christ. Geref. Kerk gedane voorstellen, enz., wordt het
volgende voorstel met 32 tegen 8 stemmen *aangenomen*:

De Synode, oordeelende dat het niet op haren weg ligt, eenige
particuliere inrichting te steunen, meent daarom op 't voorstel
van Zuid-Holland niet te moeten ingaan.

Een tweede voorstel, om eene Commissie van onderzoek te
benoemen, aldus luidende:

De Synode benoeme eene Commissie om te onderzoeken, of eenige verbintenis tusschen de Christ. Geref. Kerk en de Geref. Gymnasia wenschelijk is,
wordt met 32 tegen 8 stemmen *verworpen*.

ART. 119.

Naar aanleiding van Art. 64 van de Handelingen der Curatoren stelt de Voorzitter de hoogst belangrijke zaak aan de orde van de beslissing door Docent NOORDTZIJ te nemen wegens zijne verkiezing tot lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Volgens mededeeling van den Voorzitter der Curatorenvergadering was Doe. NOORDTZIJ van oordeel, dat bij ontheffing van zijne Colleges in 't Grieksch en Hebreeuwsch, hij met eene geringe verschikking zijne Theol. Colleges zou kunnen blijven waarnemen bij aanvaarding van het lidmaatschap der Tweede Kamer.

De Curatoren, overtuigd, dat die twee betrekkingen onverenigbaar zijn, al ware 't alleen maar uit gebrek aan tijd, en overtuigd, dat een man uit één stuk als NOORDTZIJ zich toch maar aan ééne zaak geheel konde wijden, hadden gemeend, hoezeer zij ook volgaarne Docent NOORDTZIJ aan de Theol. School wilden behouden, op dat verzoek afwijzend te moeten beschikken.

De beslissing verblijft echter aan de Synode, weshalve het College van Curatoren adviseert, dat de Synode het voorbeeld der Curatoren volge en

ernstig en eenparig den wensch uitspreke, met het oog op 't niet verenigbare van het lidmaatschap der 2^e Kamer en de betrekking van Docent aan de Theol. School, dat Doc. NOORDTZIJ zich het offer getrooste om voor dat lidmaatschap te bedanken, en zich geheel aan de Theol. School te wijden.

Dit voorstel wordt met vele en duidelijke bewijzen van algemeene instemming door de Vergadering *aangenomen en uitgevoerd*.

Als dit besluit der Vergadering door hem wordt vernomen, vraagt en ontvangt Doe. NOORDTZIJ 't woord, en zegt: dat hij het besluit der Curatoren, hoe scherp schijnbaar ook geformuleerd, zeer heeft gewaardeerd met 't oog op de Theol. School. En niet minder waardeert hij nu den wensch der Synode. Hij is dan ook terstond bereid van zijne gevoelens te doen blijken. Hij deelt mede welk een strijd en worsteling in zijn hart plaats vond, vooral onder den invloed en wensch van niet weinigen op staatkundig gebied. Hoe hij zelfs een oogenblik meende rust te hebben gevonden in het besluit, om zijn ontslag als Docent aan de Theol. School te vragen. Maar die stilte bleek weldra gelijk aan die, welke den storm voorafgaat. Nadat hij

gisteren met de Curatoren gesproken had, bracht dan ook de vrees, dat het onderwijs aan de Theol. School misschien schade zou lijden door dit ontslag, benevens gevoel van gebondenheid aan en liefde voor die School, hem na een onrustigen nacht er reeds in den morgen er toe om, indien de Synode zijn blijven aan de School mede gewenscht en noodig mocht achten, niet naar de Kamer te gaan, maar aan den wensch van de Synode te voldoen....., de aandoening des harten belette hem dit woord te voltooien, maar de Vergadering had zijn besluit verstaan en drukte hare verrassing en blijdschap uit door het aanheffen van Ps. 72:11,

Zijn Naam moet eeuwig eer ontvangen, enz.

waarna de Voorzitter hem hartelijk niet dit besluit geluk wenscht, dank aan God als onze roeping uitspreekt, en ten slotte Doc. NOORDTZIJ toeroept: hebt gij een offer gebracht, door niet de Martha-dienst, hoe gewaardeerd ook, als uw levensroeping te kiezen, 't woord van Jezus tot Maria mag dan u worden toegevoegd: gij hebt het goede deel gekozen.

ART. 120.

Een der Ouderlingen zegt het College van Curatoren dank voor de uitnemende wijze, waarop zij hunne goede zorg voor de Theol. School deden blijken, met welke betuiging de Synode ten zeerste instemt.

ART. 121.

De behandeling van eenige ingekomene stukken wordt aan de orde gesteld, en wel in de eerste plaats een schrijven van E. HARMS en de Wed. HARMS beide van Oude Pekela, inhoudende eene mededeeling, dat het besluit der Synode van 1885 (zie Art. 150) door den Kerkeraad van Oude Pekela niet is uitgevoerd.

De Commissie van Rapport en Advies stelt aan de Synode voor:

a. den Kerkeraad van Oude Pekela kennis te geven, dat het besluit der Synode van 1885, Art. 150, blijkbaar niet is uitgevoerd en ten spoedigste uitgevoerd moet worden; *b.* aan de Classis Winschoten op te dragen, toe te zien, dat zulks geschiede.

De Vergadering vereenigt zich volkomen met dit advies en besluit tevens dat hiervan aan den Kerkeraad, aan de Classis en aan adressanten kennis zal gegeven worden.

ART. 122.

Wordt voorts door de Commissie overgelegd een schrijven van W. VAN BENTHEM te Rotterdam, zijnde een protest tegen

een besluit der Synode te Assen 1888 (zie Art. 93 dier Handel.)
Het advies der Commissie:

dat de Synode adressant aanrade zich tot den Kerkeraad te Rotterdam te wenden in vertrouwen, dat de Kerkeraad hem den weg zoo gemakkelijk mogelijk maken zal om weer opgenomen te worden,

wordt door de Vergadering als besluit *aangenomen*.

ART. 123.

Door de Commissie van Rapport en Advies wordt meegedeeld den inhoud van twee brieven uit Baarn, n.L van S. DE ZOETE, gewezen Kerkeraadslid en van C. PLOOY, met verzoek om herziening der inzake Baarn te Assen genomen besluiten, alsmede van een brief aan de Synode te Assen, hier niet terzake dienende, maar waarin terugzending geëischt wordt van de stukken aan de vorige Synode slechts ter inzage gezonden.

De Commissie adviseert en de Vergadering besluit *tot terugzending dier stukken, thans berustende in het Archief te Kampen, indien 't blijkt dat ze ter inzage gezonden zijn.*

Voorts wat het dieper ingrijpende verzoek betreft, om 't besluit van Assen te herzien, oordeelt de meerderheid der Commissie, aangezien de gecensureerde leden zelve niet protesteeren, adressanten aan te raden in de uitspraak te berusten. De minderheid echter oordeelt, *dat het beter is eene Commissie tot onderzoek en beëindiging dezer zaak te benoemen.*

Onderscheidene leden steunen dit gevoelen èn omdat de toepassing van de censuur toen wel wat haastig en niet goed gemotiveerd geschiedde, èn omdat in soortgelijke gevallen 't zenden van eene Commissie uitnemend werkt. Met 25 tegen 13 stemmen wordt 't *Advies der minderheid aangenomen.*

Tot leden dier Commissie worden benoemd: de Docenten LINDEBOOM en WIELENGA benevens Ds. DOORN.

ART. 124.

De Commissie van Rapport en Advies stelt voorts de Synode in kennis met een schrijven van Rev. W. H. ROBERTS van General Assembly of the Presbyterian Church in the U. S. Amerika, gedateerd 12 Febr. '91.

Volgens dat schrijven heeft de Synode der Presb. Kerk in de Vereenigde Staten eene Commissie van 9 personen benoemd om de medewerking te zoeken van de hervormde Kerken der wereld, die het presb. systeem volgen, om een „Consensus creed" of korte Geloofsbelijdenis te maken, welke de essentiele artikelen van de Westm. Geloofsbelijdenis bevat, ten gebruike voor het algemeene werk der Kerk voornamelijk op Zendingsterrein. Zij verzoekt de Synode eene Commissie te benoemen ten einde hierover in correspondentie te treden.

Na toelichting en advies besluit de Synode tot *benoeming van zoodanige Commissie niet over te gaan*, op de volgende gronden:

- 1°. Zulk eene verkorte geloofsbelijdenis is onnoodig als „Consensus Creed" voor die Presbyt. Kerken, die inderdaad „de essentiele artikelen" van de „Westminstersche Confessie" belijden en willen vasthouden. Omdat de „essentiele artikelen" van de Westm. Conf. duidelijk genoeg en dezelfde zijn, als die van de andere Geref. Belijdenissen en het onderscheid tusschen de Geref. Belijdenissen volstrekt geen hinderpaal is voor gemeenschapsoefening dier Kerken.
- 2°. Daargelaten de vraag of zulk een „creed" wenschelijk zou zijn voor den gemeenschappelijken arbeid op het Zendingveld, oordeelt de Synode, dat medewerking haar verboden wordt door het feit, dat hiertoe uitgenoodigd zijn, al de Kerken, „holding the Presbyterian system", zoodat er geen zekerheid is, dat alleen die Kerken zullen medearbeiden, welke onvoorwaardelijk en getrouw de Gereformeerde leer belijden, en alzoo geacht mogen worden, de „essentiele artikelen" van de Westm. Confessie onverminderd en onverzwakt te willen vasthouden.

Alleen reeds het feit, dat ook de Synode der Ned. Herv. Kerk in Nederland tot medewerking aan bedoelde „Consensus Creed" is uitgenoodigd, terwijl het toch algemeen bekend is, dat die Kerk en hare Synode door de onverhinderde en stoutste verloochening van „alle essentiele artikelen" der Ger. belijdenis God en Zijn Gezalfde voortdurend hoont; zou deelneming aan dien arbeid voor ons onmogelijk maken. Alzoo zal aan bovengenoemd adres worden geantwoord.

ART. 125.

De Commissie rapporteert insgelijks een schrijven van H.H. Directeuren der Vereeniging voor Hooger Onderwijs op Geref. grondslag, waarin die Vereeniging, het betreurende nog tot het aanknoopen van vaste betrekkingen niet te kunnen overgaan, zich tot de Synode wendt met het verzoek:

- 1°. of deze Vergadering van Advies zou willen dienen bij de benoeming, schorsing of het ontslag van Hoogleraren;
- 2°. of deze Vergadering haar goeden raad of haar opmerkingen zou willen ten beste geven, voor zoover de eerste in zake het Onderwijs gevraagd werd of de laatste er door werden uitgelokt.

De Commissie van Rapport en Advies acht het niet tot hare bevoegdheid de Synode in zulk eene gewichtvolle zaak te adviseeren, maar zou indien de Synode Advies verlangt over het materiele van dit schrijven het in handen willen gesteld zien van het College van Curatoren.

Uit eene breedvoerige discussie na ingewonnen praeadvies

blijkt nu hoe de Vergadering dat schrijven, en de toenadering er in uitgesproken waardeert, maar ook de moeilijkheid inziet voor de Christ. Geref. Kerk om zich nu reeds uit te spreken. Velen oordeelen zelfs, dat de behandeling dezer zaak verdaagd moet worden, tot de Voorstellen in zake de Vereeniging behandeld zijn, omdat in elk geval eerst het beginsel, of de opleiding van de Kerk zal uitgaan, ja of neen, moet uitgesproken worden.

Met 21 tegen 18 stemmen besluit de Synode de verdere *behandeling dezer zaak te verdagen*.

ART. 126.

Eindelijk brengt de Commissie ter tafel eene mededeeling van de Kerk der Christ. Geref. Gem. te Brielle, dat het in 1872 aldaar opgerichte Monument „de Geuzenkerk" dringend reparatie noodig heeft, geraamd bij specifieke opgave op *f* 357,60. Dat die Gemeente zelve deze reparatie niet kan betalen en derhalve de Synode verzoekt zulks ten laste van geheel de Christ. Geref. Kerk te mogen laten doen.

Na praeadvies en eenig discussie besluit de Synode (in overeenstemming met het Advies der Commissie) met 36 tegen 3 stemmen:

- 1°. Aan de Synodale Commissie op te dragen om te onderzoeken of dat „monument" aan die herstelling behoefte heeft, en die behoefte zoo groot is, als op de begrooting staat;
- 2°. bij de Classis Vlaardingen te onderzoeken, of de Gemeente Brielle werkelijk niet bij machte is, die herstelling zelve te betalen.
- 3°. zoo zulks alzo bevonden wordt, de kosten der herstelling voor rekening van de Synode te doen plaats hebben, en
- 4°. dit monument aan de Gemeente niet slechts ten gebruike maar ook ten eigendom af te staan, mits de Gemeente het in goede conditie beware en nimmer aan zijne bestemming onttrekke.

ART. 127.

Na afscheid van den Afgevaardigde uit Amerika, Ouderling C. VAN ZANTEN, en het zingen van den Avondzang vers 7 sluit Ouderling J. DEN BOER de zitting met dankzegging.

DERTIENDE ZITTING.

Woensdag 26 Augustus, Voorm. 9—1 uur.

ART. 128.

Deze Zitting wordt geopend met het zingen van Ps. 25:2,
 Heer, ai! maak mij uwe wegen, enz.
 en gebed door den Ouderling J. DE MILDT.

ART. 129.

De Voorzitter stelt aan de orde letter D. *n.* en *o.* van de Agenda:

De Synode make een Reglement van orde voor hare werkzaamheden, met inachtneming van de bestaande bepalingen in zake het praeadvies. *(Friesland.)*

De Provinciale Synode oordeelt, dat de praeadviseerende leden der Synode zich strikt te houden hebben aan het mandaat hun toegekend, namelijk het geven van praeadvies, en verder de discussie vrijen loop zullen laten. *(Noord-Brabant)*

De Afgevaardigden lichten deze voorstelling, die beide betrekking hebben op de orde der Vergadering toe. Friesland acht zulk een reglement en ter vergemakkelijking van de taak des Voorzitters en voor den goeden gang van zaken wel noodig.

't Voorstel van Noord-Brabant heeft, zeggen de Afgevaardigden, den schijn van onbeleefd en ondankbaar te zijn tegenover Praeadviseurs, wier Advies men begeert maar tevens beperken wil en die gouden appelen op zilveren gebeelde schalen ons bieden. Indien Noord-Brabant op deze Synode tegenwoordig ware, dan zou de Provincie overtuigd zijn, dat hun voorstel overbodig was. Daarom, zich refereerende aan het voorstel van Friesland, bij welks aanneming deze zaak toch in behandeling komt, trekken de Afgevaardigden van Noord-Brabant hun voorstel in.

Over het ontwerpen van een Reglement van orde wordt praeadvies ingewonnen en discussie gevoerd. Sommigen achten, mits zulk een Reglement kort zij, 't wel goed, vooral wanneer op de volgende Synode eens een Concept-reglement worde ingediend en beproefd, dan weet men hoe 't werkt. Anderen vreezen, dat 't eene belemmering zal zijn voor de vrije uiting der gedachten, en herinneren, dat elke Synode op zich zelf staat, niet permanent is en dus geen reglement, of bepaling voor eene volgende Synode maken moet. Maak het reglement dan zoo goed dat elke Synode 't vrijwillig accepteert, zegt weer een ander, en de Vergadering vereenigt zich met deze gedachte door met 24

tegen 15 stemmen te besluiten *zulk een Concept-reglement van orde te doen ontwerpen.*

ART. 130.

De Voorzitter stelt nu aan de orde de gewichtige zaak aangaande de onderhandeling met de Ned. Ger. Kerken in zake de Vereeniging.

Allereerst geeft Z.Eerw. 't woord aan den Scriba der Deputaten, benoemd door de Synode te Kampen (zie art. 283 der Hdl.), die een schriftelijk Verslag van de werkzaamheden dier Deputaten voorleest; welk Verslag is opgenomen in de bijlagen sub J.

ART. 131.

Vervolgens wordt de Commissie van Rapport en Advies verzocht mededeeling te wille doen van alle stukken, die betreffende de Vereeniging bij haar zijn ingekomen. Namens de Commissie deelt Ds. HESSELS mede, dat ingekomen zijn:

Acht en dertig adressen uit onderscheidene Christ. Geref. Gem. met ongeveer 1200 naamteekeningen, in welke adressen op Vereeniging wordt aangedrongen;

Een broederlijk schrijven van Ds. PLOOS VAN AMSTEL waarin Z.Eerw. sympathie met 't denkbeeld van Vereeniging uitspreekt en tevens op twee gebreken der Christ. Geref. Kerk. wijst, n.l., dat zij nieuwe Gemeenten sticht en een Kerkgenootschappelijk karakter heeft.

Een brief van Jhr. Mr. P. J. ELOUT VAN SOETERWOUDE ; van de Classis Harderwijk der Ned. Geref. Kerken; van de Classis Dordrecht der Ned. Geref. Kerken; van den Kerkeraad der Ned. Geref. Kerk te Leiden; van den Kerkeraad der Ned. Geref. Kerk te Zwijndrecht; van den Kerkeraad der Christ. Geref. Gem. te Amstelveen, welke brieven allen ten doel hebben de zaak der Vereeniging bij de Synode aan te bevelen.

Ofschoon al deze brieven ter visie hebben gelegen en ieder dus den inhoud kennen kan, wordt, op verzoek van een lid der Vergadering, eene uitzondering gemaakt met den brief van den ouden Christen-Staatsman Jhr. Mr. ELOUT VAN SOETERWOUDE en deze der Vergadering voorgelezen, welke brief aldus luidt:

**Aan
de Algemeene Synode van de Christelijke Gereformeerde Kerk in Nederland gevestigd te Leeuwarden,**

De ondergeteekende nam in Januari 1889 de eerbiedige vrijheid zich tot U HoogGeëerd College, toen te Kampen vergaderd, met de dringende en ootmoedige bede te wenden ten opzichte eener gewichtige zaak: de vereeniging namelijk van de beide deelen der Gereformeerden in ons Vaderland.

Die vereeniging was hem, en is het steeds gebleven, een zaak van dagelijksch gebed.

Bij uwe Vergadering, thans te Leeuwarden, is het de ondergeteekende niet mogelijk geheel te zwijgen. Hij acht het nochtans minder kiesch wederom te wijzen op de overwegende gronden die voor de vereeniging pleiten, of te bestrijden de zwaarigheden welke haar belemmeren. Zoo ergens, dan is zeker de geheele stand der zaken U HoogGeleerde Heeren volkomen bekend. Daarom meent hij zich te mogen gedragen aan hetgeen hij vroeger waagde voorop te zetten, en, met het oog op den Heere der gemeente, te mogen volstaan door met vele duizenden het zoo overwegend belang aan uwe geheiligde aandacht aan te bevelen, in de hoop dat de liefde en de gehoorzaamheid Gods tot de huns inziens éénig geoorloofde en Gode welbehagelijke beslissing „met ter zijde stelling der bezwaren" leiden moge.

De ondergeteekende bidt den Heere onze geliefde Christelijke Gereformeerde Kerk voortdurend rijkelijk te zegenen, en biedt in Hem U HoogGeleerde Heeren de vernieuwde verzekering van zijne hoogachting en liefde aan.

ELOUT VAN SOETERWOUDE.

's Gravenhage, 12 Aug. 1891.

Nog is ingekomen een protest van J. VAN DELFT C. S. te Zaan dam, tegen het verwerpen van het volgende amendement (art. 246 der Handelingen der Synode te Kampen): „en de kenmerken der ware Kerk volgens onze belijdenis verloren hadden", welk protest in behandeling kan komen bij letter *F.* van de Agenda. (Gelderland 1).

Eindelijk zijn nog ontvangen een paar brieven uit Amsterdam, waarin verzocht wordt de namen dier briefschrijvers te schrappen van de adressen voor de Vereeniging, alsmede een anoniem schrijven.

ART. 132.

De Vergadering, dit alles voor kennisgeving aangenomen hebbende, stelt de Voorzitter aan de orde de volgende voorstellen der Provinciale Synode betreffende de aan te bieden voorwaarden ter Vereeniging.

a. De Provinciale Synode van Groningen, gelet op hare besluiten van 1890 in zake de Vereeniging met de Ned. Geref. Kerken, waarbij zij oordeelde tot eene Vereeniging volgens de bekende Concept-Acte niet te kunnen medewerken, volgens ingekomene instructieën thans kennis nemende van het schrijven der Voorloopige Synode van Leeuwarden Juni 1890, en van het schrijven ter nadere toelichting daaraan toegevoegd door de Deputaten der Synode van Kampen, in „de Bazuin" 24 Oct. 1890;

Overwegende, dat de onderhandelingen tot Vereeniging op grond van de bekende Concept-Acte, hoewel formeel nog niet

beëindigd, nochtans tot de bedoelde Vereeniging wel niet zullen leiden;

Overwegende, dat eene gedeeldheid als thans bestaat tusschen Kerken van eenzelfde belijdenis niet bestendig blijven mag, en dies naar Vereeniging moet worden gestreefd, totdat zij ons van den Heere wordt geschonken;

Stelt aan de Algemeene Synode voor:

- a. dat zij, ter zijde stellende de hangende Concept-Acte, naar het voorstel der Leeuwarder voorloopige Synode, aan de Kerkeraden gericht, „op den grondslag van eenheid in Geref. Belijdenis en in Geref. Kerkregeering", tot Kerkelijke Vereeniging met de Ned. Geref. Kerken zoeke te komen;
- b. dat zij, ten einde op dien grondslag tot bedoelde Vereeniging te geraken, verklare:
 - dat de z. g. Gescheidene Kerken van '34 in gehoorzaamheid aan 's Heer en Woord, en in overeenstemming met de Artt. 27—29 onzer Belijdenis institutair zijn gevestigd naast de Ned. Herv. Kerk, omdat die Kerk niet alleen in haar geheel als Genootschap beschouwd, maar ook plaatselijk zoodanig verbonden is aan de organisatie van 1816, dat daardoor, ofschoon er nog iets van de Kerk overbleef, toch nergens de kenmerken eener Gereformeerde Kerk zeker waren, en die van eene valsche Kerk, naar Art. 29 onzer Belijdenis, in de geschiedenis zich openbaarden;
 - dat die Gescheidene Kerken weder openbaarwording en historische voortzetting zijn van de Geref. Kerken van voor 1816, vasthoudende aan dezelfde belijdenis en gelijke Kerkregeering;
 - aan de Ned. Geref. Kerken voorstelle, dat zij ook de Christ. Geref. Kerken in deze hare qualiteit als plaatselijke Gereformeerde Kerken zullen erkennen, en deze hare daad van separatie ook als een Kerkrechtelijk Gereformeerde handeling zullen billijken;
- c. dat zij, — uitgaande van het feit dat niet alleen de Gescheidenen, maar ook de Doleerenden plaatselijk de historische voortzetting zijn van de Geref. Kerken hier te lande, en afgaande op de verklaring der Ned. Geref. dat zij na de z. g. reformatie der Kerk, de Kerkelijke gemeenschap met het

Ned. Herv. Kerkgenootschap, ook plaatselijk volkomen hebben gebroken, de ineensmelting van twee zusterkerken op eene plaats zal bevorderen, door voor te stellen:

dat men wederzijds, zonder voorbehoud of uitbeding, elkanders kerkelijke handelingen, ambten en diensten als van gelijken rechte zal erkennen;

dat men wederzijds elkanders leeraren tot den dienst des Woords en der Sacramenten en — waar dit mogelijk is — elkanders lidmaten ook tot het gebruik der Sacramenten zal toelaten;

- d.* dat zij, zoolang de ineensmelting tot één Kerkeraad plaatselijk nog niet tot stand gekomen is, bepale:
- dat wel de beide Kerkeraden hunne eigene zaken zoo stoffelijke als meer Kerkelijke, naar Belijdenis en Kerkorde kunnen regelen, doch dat zij op de classikale vergaderingen beide vertegenwoordigd zullen worden;
- e.* dat zij bepale dat na de Vereeniging op plaatsen waar reeds een medeverbonden Kerkeraad bestaat, formatie van een tweeden Kerkeraad niet zal worden toegelaten, tenzij om gewichtige redenen ter beoordeeling door de Classis;
- f.* dat zij om bij de vereenigde Kerken geen twee groepen van Kerken te bestendigen, die onder verschillende namen en in onderscheidene verhouding tot de wetten des lands en het beheer harer stoffelijke goederen bestaan, welke verscheidenheid de eenheid in hare openbaring tegenhoudt, en opdat in ieder geval de erkenning van de Christ. Geref. Kerk in de sfeer van den Staat alleen ruste op de Geref. Belijdenis en Kerkorde van 1618/19, het Algemeen Reglement van 1869 te vervangen door de Dordtsche Kerkorde in dier voege, als voorgesteld wordt in de Memorie van Toelichting bladz. 51, 69, 78;
- g.* dat zij inzake de Theol. opleiding van de Dienaren des Woords er voor zorg, dat voorloopig de opleiding aan de Theol. School te Kampen gehandhaafd worde, en hoe die opleiding later geregeld worde, zij altijd blijve onder toezicht en rechtstreekschen invloed der vereenigde Kerken overeenkomstig de postacte der Synode van 1618/19.

b. De Provinciale Synode van Friesland oordeelt:

I. Wat het algemeen betreft:

- a. Dat het gescheiden leven der Christ. Geref. en Ned. Ger. Kerken in strijd is met Gods Woord, en daarom een zondige toestand voor God, waarom zij het ook de roeping acht van de Christ. Geref. Kerk om met allen ernst en aanhoudend aan te dringen om zoo spoedig mogelijk tot eene vereeniging te komen in overeenstemming met de Schrift;
- b. de Kerken, die wederkeerig verklaren gebroken te hebben met het Ned. Herv. Kerkgenootschap, zullen elkander wederzijds erkennen als Kerken Christi en voorzetting en openbaring van de Kerk der Vaders;
- c. dat als accoord van kerkelijke gemeenschap moet worden aanvaard het Woord des Heer en, de Formulieren van Eenigheid en de Dordtsche Kerkenorde;
- d. dat de Kerken wederzijds aan elkander zullen attesteeren, en dat door geen van beide enig attest worde afgegeven om te komen onder het Ned. Herv. Kerkgenootschap;
- e. dat men den gedeelden plaatselijken toestand, hoewel in strijd met de Schrift, zal dragen, doch dat men wederzijds zal medewerken om dezen op te heffen;
- f. dat geene Gemeente haar beroepen leeraar eene andere voorwaarde stelle dan in de grondslagen der vereeniging is vervat.

II. Wat de bijzondere punten betreft:

A. Ten aanzien van het Algemeen Reglement.

Men beproeve in den weg, welke in de Memorie van Toelichting bl. 57, 59, 60. wordt aangewezen, het Algemeen Reglement zoo te wijzigen, dat de erkenning van de Christ. Ger. Kerk in de sfeer van den Staat alleen rust op de Kerkenorde, gewijzigd naar de behoefte des tijds.

B. Ten aanzien van het begrip der Doleantie.

Bij de erkenning van het vele in de Doleantie, dat aanspraak heeft op onze instemming, bepaaldelijk:

- a. de handhaving met ons van de continuïteit der Kerken, en
- b. de roeping tegenover de achterblijvenden;
is er toch veel in, dat als in strijd met Belijdenis en Kerkenorde moet verworpen worden.

Daartoe behoort:

- 1°. dat men zich van het Herv. Kerkbestuur zou kunnen afscheiden zonder dit te doen van het lichaam der Kerk;
- 2°. dat enkele leden het recht zouden hebben om in naam van en voor allen het Kerkverband te verbreken;
- 3°. dat de achterblijvenden tot zelfs de Roomschen toe, nog als leden der Kerk worden beschouwd;
- 4°. dat de tucht op zulke achterblijvenden nog kan, mag en moet worden toegepast;
- 5°. dat tegenover bestaande gemeenten onze Kerk, zelfs na vereeniging, nog tegen-kerkeraden worden opgericht.

C. Ten aanzien der Theol. School.

De Synode handhave het beginsel, dat de Kerk geroepen is eene eigene inrichting te hebben tot opleiding harer leeraren, ten minste wat de Godgeleerde vorming van dezen betreft.

- 1°. *c.* Door de Prov. Synode van Drenthe wordt de Concept-Acte in het midden gelaten.
- 2°. *a.* Het Algemeen Keglement blijve met de noodige wijzigingen;
 - b.* het Algemeen Reglement worde in elk geval gewijzigd, of valle, zoo het struikelblok tot Vereeniging zij; mits deugdelijke waarborg voor de Kerkelijke goederen kan gegeven worden.

Tusschen deze "beide voorstellen staakten de stemmen; de Provincie meende echter beide ter kennis der Synode te moeten brengen.

- 3°. Het stichten van Doleerende Kerken na de Vereeniging, ter plaatse waar reeds een Christ. Geref. Kerk is, houde op, geheel naar het voorstel BEUKER—LITTOOY.

(Synode Kampen, Art. 264.)

- 4°. De zaak der School wachte tot na volledige ineensmelting.
- 5°. De Provinciale Vergadering met blijdschap opmerkende dat de Ned. Geref. Kerken de Vereeniging zoeken, en harerzijds bereid zijnde te doen wat in haar vermogen is, ziet evenwel in den nieuwen voorslag, uitgedrukt in het schrijven der voorloopige Synode te Leeuwarden, Juni '90, geene oplossing der bestaande bezwaren en meent daarom te blijven bij hare besluiten, betrekkelijk de Concept-Acte en hare aanhangselen, door haar op de Provincie des vorigen jaars genomen.

d. Ten opzichte van het vraagstuk der Vereeniging met de Ned. Ger. Kerken in Doleantie, oordeelt Overijsel:

- I. dat de Concept-Acte als basis van Vereeniging tusschen de beide Kerken door de Synode dient ter zijde gesteld te worden;
- II. dat, zoo er een voorstel tot Vereeniging met genoemde Kerken ter tafel komt, de Synode zich op het navolgend standpunt hebbe te plaatsen:
 - a.* zonder ook maar eenigermate de verantwoordelijkheid te willen dragen van het formeeren der verschillende Kerken groepen in deze landen, *legge* men zich neer bij den feitelijken toestand, en houde na de Vereeniging zulke Kerken, die met ons op denzelfden bodem der Belijdenis staan en dezelfde Kerkenordering en Liturgie hebben, voor wettige Kerken;
 - b.* zij handhave den regel dat het stichten van tegen- of nevenkerken beiderzijds ophoude, tenzij dan dat eene gansche Gemeente van het Ned. Herv. Kerkgenootschap met de Synodale hiërarchie brake, en op het erf der Vrije Kerken kwame;
 - c.* zij late, wat de opleiding van leeraren betreft, het op de Synode te Assen aanvaarde beginsel niet los;
 - d.* zij zorge, dat bij eene behandeling van het Reglement van 1869 70, dat Reglement niet geheel worde opgeheven. Mocht zij echter besluiten, dat daarvoor de Dordsche Kerkenordering in de plaats kwame, dan zorge zij in ieder geval, dat onze Gemeenten bij de Regeering bekend komen te staan, niet naar de wet op de Vereeniging, maar naar die op de Kerkgenootschappen.

Met de aanvaarding dezer gegevens oordeelt de Provincie, dat de verdere regeling geheel kan worden toevertrouwd aan de Synode.

e. De Prov. Synode van Gelderland stelt voor:

- 1°. De Synode spreke uit dat de Ned. Herv. Kerk eene valsche Kerk is overeenkomstig Art. 28 en 29 der Geloofsbelijdenis.
- 2°. De Synode deputeere de commissie ad hoc in zake de Vereeniging, naar de Synode der Ned. Geref. Kerken, met opdracht om uit te spreken, dat de Christ. Geref. Kerk de Vereeniging op den door de deputaten der Ned. Geref.

Kerken voorgestelden grond zeer begeert, mits Art. 03, voorstellen 2 van de Notulen der Synode te Assen, gehandhaafd blijve, en aan sub 1 van dat voorstel worde toegevoegd: ook in betrekking tot de plaatselijke Kerken.

- 3°. De Synode zoeken, opdat het Reglement van '69 geen struikelblok voor de Vereeniging zij, dit zoo uit den weg te ruimen, dat de algemeene goederen en fondsen onzer Kerk gewaarborgd blijven.
- 4°. De Synode verdage de kwestie de Theol. opleiding van de aanstaande dienaren des Woords tot na de Vereeniging.

f. De Prov. Synode van Utrecht

- 1°. overwegende dat Vereeniging met de Ned. Ger. Kerken volgens de Concept-Acte niet mogelijk is, stelt aan de Synode voor, terug te keeren tot het besluit der Synode te Assen, Art. 63, met wijziging der woorden in Punt 2, „zooals ze in 1834" in „zooals ze van 1834 tot nu toe plaats had" enz.
- 2°. De Prov. Synode is bereid, zoo het Reglement van 1869 een onoverkomelijk bezwaar tegen de Vereeniging mocht blijken te zijn, het te laten vallen, mits de gemeenten waarborg behouden voor het ongestoord bezit harer bijzondere en algemeene goederen.
- 3°. De Synode besluit dat:
de oplossing der principiële vraag omtrent Theol. School, Universiteit, Theol. Faculteit, en alles wat daarmede in verband staat, later zal moeten geschieden.

g. De Prov. Synode van Noord-Holland, kennis genomen hebbende van de missive der Ned. Ger. Kerken, gezonden aan onze Kerkeraden, verzoekt aan de Algemeene Synode de Concept-Acte ter zijde te leggen;

doch gevoelt zich toch gedrongen uit te spreken dat de oorzaak van de blijvende gedeeldheid der Kerken, gezocht moet worden in den eisch der voorloopige Synode te Utrecht, inzake de Theol. School en de voortzetting der doleantie na de vereeniging op plaatsen, waar een Chr. Ger. Gem. bestond, welke zaken, of geen beginsel raakten, of van al te geringe waardeering van het werk Gods in de Scheiding van 1834 getuigden.

Zij spreekt tevens uit:

dat volgens hare meening onze Kerk tot nog toe door de genade onzes Gods en Zijne bewaring, staat op den grondslag der aloude Geref. Kerken, n. 1. op Gods Woord, Belijdenis en Kerkenorde, dewijl zij van ganscher harte de Vereeniging op dezen grondslag wenscht te treffen, waarom zij de volgende voorstellen wenscht te doen om, kon het zijn, te komen tot de Vereeniging van alle Geref. Kerken:

- a. dat de Ned. Geref. Kerken zonder eenig zinsbehoud uitspreken: dat de Nederl. Herv. Kerk, gelijk die sedert 1816 met hare organisatie, besturen en reglementen, bestaat, de kenmerken der ware Kerk volgens art. 28 en 29 onzer Belijdenis verloren heeft;
- b. dat, ofschoon zij het Reglement van 1869 niet wil verdedigen, tegen welks inhoud binnen onzen kring bezwaren bestaan, — men nochtans over het beginsel, dat aan zoodanig Reglement ten grondslag ligt, vooraf tot overeenstemming dient te komen, te meer omdat er verschillende bezwaren zijn, waarom zij niet voetstoots de erkenning der Chr. Geref. Kerk als een geheel van Kerken door de Regeering kan loslaten, en dat niet-overeenstemming plaatselijke ineensmelting in den weg zal staan;
- c. dat als regel wordt aangenomen de ineensmelting der plaatselijke Gemeenten; waar echter administratieve bezwaren dit tijdelijk verhinderen zal men elkander dragen; men verbindt zich wederzijds na getroffen Vereeniging van nieuwe Kerkstichting zich te zullen onthouden, daar waar eene Gemeente is;
- d. dat in geen geval het beginsel worde prijs gegeven, dat de Kerk hare eigene inrichting tot opleiding harer leeraren hebbe, maar wenscht daarbij de volkomene erkenning van de opleiding aan de Vrije Universiteit, indien deze hare Theol. Faculteit onder voldoende opzicht der Kerken plaatst.

h. In zake de Vereeniging, acht de Prov. Synode van Zuid-Holland het noodig, de volgende punten aan de Algemeene Synode ter beoordeeling voor te stellen:

- a. men kome tot elkander op voet van gelijkheid, erkennende elkander als ware Gereformeerde Kerken; bij de onderhandelingen worde niet gevraagd: hoe werdt gij? maar wie en

- wat zijt gij ? beschouwd bij het licht van art. 27 der Belijdenis;
- b.* men verklare kerkelijk totaal gebroken te hebben met het Herv. Genootschap, zoowel wat het geheel als de afzonderlijke Gemeenten aangaat;
 - c.* men richte na de Vereeniging over en weer ter plaatse, waar reeds eene Gemeente of Kerk van een der beide groepen bestaat, geene tegenkerk op, tenzij de bestaande Herv. Gemeente als zoodanig bij wettig Kerkeraadsbesluit met het Ned. Herv. Kerkgenootschap breke;
 - d.* men zoeke te komen tot ineensmelting, maar aan de plaatselijke Gemeenten worde overgelaten te bepalen, wanneer en hoe de samensmelting onder éenen Kerkeraad zal geschieden. Dit laatste geschiede, vooral ter voorkoming van financiëele moeilijkheden, niet dan met goedkeuring der Classis;
 - e.* over de opleiding tot den dienst des Woords (Theol. School of Ger. Universiteit) worde eerst na de Vereeniging beslist;
 - f.* het Reglement van 1869 worde niet plaatselijk gemaakt maar gewijzigd; die wijziging geschiede door het te vervangen door de pasklaar gemaakte Kerkorde van Dordrecht.

i. De Prov. Synode van Noord-Brabant, geroepen om hare gedachte over de Vereeniging van de Christ. Geref. Kerk met de Ned. Geref. Kerken uit te spreken, acht dat een gescheiden leven van beide Kerkengroepen in strijd is met Gods Woord, wijl beide Kerkengroepen staan op den bodem der Gereformeerde Belijdenis, en leven naar de Kerkorde van Dordt. Zij acht daarom naar het bevel Christi vereeniging noodzakelijk en zeer goed mogelijk, wanneer beide Kerkengroepen verklaren:

- a.* dat zij wederzijds elkander erkennen, als openbaringen van het lichaam Christi, en historische voortzettingen van de Kerk der vaderen, zonder over de beste wijze van reformatie zich uit te spreken;
- b.* dat zij wederzijds niemand in hare lidmatenboeken inschrijven, en alzoo niemand recht geven op het gebruik der H. Sacramenten, dan hen, die instemming met de Geref. Belijdenis betuigd, en onderwerping aan de kerkelijke tucht, overeenkomstig die Belijdenis en de Kerkorde van Dordt. 1618—19, beloofd hebben;

- c. dat zij geene nieuwe gemeenten zullen organiseeren op plaatsen waar reeds eene Christ. Geref. of Ned. Geref. Gemeente bestaat. Wenscht evenwel een plaatselijke bestaande Kerkeraad en Gemeente van het Hervormd Kerkgenootschap van het Synodale tot het Gereformeerde terrein over te gaan, op eene plaats, waar reeds eene Christ. Geref. Gemeente bestaat, dan zal de Kerkeraad, na in overleg getreden te zijn met den Kerkeraad der bestaande Christ. Geref. Gemeente, zelf standig mogen optreden, en met zijne gemeente erkend worden;
- d. of de opleiding der a. s. Bedienaren des Woords aan eene Theol. School of eene Geref. Universiteit zal geschieden, zal de Synode, die na de Vereeniging van beide Kerkengroepen samenkomt, uitmaken;
- e. het Reglement van 1869 worde opgeheven, met dien verstande, dat de Synode volgens Gods Woord middelen berame en aanwijze, waardoor de goederen der Gemeente behoorlijk gewaarborgd zijn;
- f. men stelde zich niet tevreden met wederzijdsche erkenning en samenwerking in Classicale, Provinciale en Synodale Vergaderingen, maar wende wederzijds alle pogingen aan om zoo mogelijk plaatselijke ineensmelting, vooral op kleine dorpen, tot stand te brengen.

j. De Provinciale Vergadering van Zeeland oordeelende, dat naar hare bescheidene meening, de Vereeniging op grond der Concept-Acte wederzijds is afgesprongen, wijl wij dezelve niet in haar geheel konden aannemen en de Ned. Geref. Kerken niet, gelijk zij door de Synode van Kampen is gewijzigd (Art. 280 Syn. van K.) beide Synoden verklaard hebben de zaak der Vereeniging aanhangig te houden (zie Art. 282 Syn. van K. en den brief van de Syn. van K. aan de Ned. Ger.) en de toen reeds benoemde Commissie is bevoegd verklaard alle eventueele mededeelingen van de Synode der Ned. Geref. Kerken of van hare Gedeputeerden te ontvangen: 't welk in verband met Art. 280, (Syn. van K.) — blijkens welk Artikel verzocht en aangenomen is, in het pogen tot vereenigen werkzaam te blijven — immers zoo moet worden opgevat, dat eventueel ingekomen stukken aan de Gemeenten moeten worden verzonden;

dat de Heere wil, dat 't voortdurend onze bede en ons streven

zal zijn aan de heillooze verdeeldheid een einde te maken, en tot saamleving te komen, vooral met die Kerken in den lande, die met ons eene zelfde Belijdenis, Kerkenorde, en Liturgie hebben; neemt de vrijheid, aan de a. s. Synode der Christ. Geref. Kerk in overweging te geven de volgende voorstellen:

1°. De Christ. Geref. Gemeente *leggen zich neer* bij den toestand, dat op plaatsen, waar slechts enkele geloovigen „in naam van allen“, en niet de Kerkeraden in hunne meerderheid, het verband met de Ned. Herv. Kerk verbroken hebben, als plaatselijke Kerken naast Gemeenten der Christ. Geref. Kerk zijn opgetreden. Maar nimmer kunnen zij toestaan, dat de continuïteit alleen loopen zou over de Gemeenten der Ned. Geref. Kerken.

Hieruit volgt:

a. dat na de Vereeniging geene tegenkerken beiderzijds meer mogen geformeerd worden.

Wanneer echter eene Genootschapskerk in haar geheel het Kerkelijk verband, waarin zij tot dusver leefde, en dat niet toelaat God naar zijn Woord te dienen, verbreekt, en zich geheel plaatst op Gereformeerden bodem, en mede in de gemeenschap onzer Kerken wil opgenomen worden, zou dit daarop eene uitzondering kunnen maken; met dien verstande, dat ineensmelting der eventueel bestaande formaties wenschelijk geacht worde;

b. wederzijdsche erkenning van elkanders leden, tuchthandelingen en attestaties, onder verplichting, wanneer een lid vertrekt naar eene plaats, waar slechts eene Gemeente van ééne formatie is, haar de attestatie op te zenden;

c. alsmede erkenning van elkanders leeraren, en alzoo het afgeven van attesten bij eventueel beroep en aanneming van een zoodanig beroep;

d. indien ineensmelting van 2 of 3 Gemeenten in eene bepaalde plaats om locale omstandigheden nog niet aanstonds mogelijk en minder gewenscht is, zoo heeft men de vrijheid om, gelijk bij de Vereeniging van 1869 bepaald is, parochiale Gemeenten te blijven, die echter met al de andere Classicaal, Provinciaal en Synodaal verbonden zijn.

Deze Kerken zullen gemeenschappelijk als één geheel optreden onder den naam van Nederduitsche Christelijke Gereformeerde Kerk (of: Kerken.)

2°. Zij verlangt, dat in geen geval het beginsel worde prijs gegeven, dat de gezamenlijke Kerken hare eigene inrichting tot opleiding harer leeraren hebbe.

Zij, die echter elders hunne opleiding hebben ontvangen, zullen gehouden zijn, vóór zij in deze Kerken beroepbaar gesteld kunnen worden, minstens één jaar van deze inrichting te ontvangen, en ook daar het candidaatsexamen af te leggen.

3°. Daar zij overtuigd is, dat het Reglement der Christ. Geref. Kerk van 1869 naar zijn inhoud wel *iets* hiërarchisch heeft, zoo oordeelt zij wijziging in elk geval zeer gewenscht. Gaarne zou zij de Dordtsche Kerkenorde opgezonden zien, gelijk zij door de Vereenigde Kerken na behoorlijke wijziging dan zal aangenomen zijn.

Deze voorstellen worden door de afgevaardigden toegelicht.

Groningen wil dat beide Kerkengroepen zich aan elkander duidelijk laten zien, wie ze zijn en wat zij willen. Ook wenscht Groningen vooral erkenning van de continuïteit der Geref. Kerk ook in de Afscheiding, en dat de opheffing der Theol. School van de zijde der Ned. Ger. Kerken geen eisch mag zijn, maar wij ook ruimte moeten laten voor wat God doen wil.

Friesland kan zich vrijwel bij de toelichting van Groningen aansluiten, maar spreekt zich beslister uit in zake de Theol. School, ten minste wat de Godgeleerde vorming aangaat.

Drenthe had wel gewenscht, dat men voor drie jaar met dezen grondslag ware gekomen. Punt 5 dient voorop gesteld te worden, dat is op de laatste Provinciale Synode aangenomen en het eerste gedeelte (beoordeeling der Concept-Acte) op eene vorige Provinciale Synode. De Provincie staat echter niet op behoud der Concept-Acte, als andere Provinciën die loslaten, maar drukt in 't laatste punt sterke begeerte naar Vereeniging op deugdelijke voorwaarden uit.

Overijssel had op zijne Provinciale Synode eene meerderheid, die de kwestie wel had willen laten rusten, maar toch, als de zaak in behandeling komt, hare voorstellen volgens de Agenda ter overweging aanbiedt. Op die Provinciale Vergadering was evenwel ook eene minderheid, die zeer voor elke poging tot Vereeniging was.

Gelderland wenscht vóór alle dingen *geen* streep te zien gehaald door de geschiedenis der Scheiding; terwijl *Utrecht* zich refereerende aan Assen Art. 63 daarom de wijziging wil: „zoo-

als zij van 1834 tot nu toe plaats vond," om uit te spreken, dat onze Kerk niet van het beginsel van 1834 is afgeweken, maar dat heeft gecontinueerd.

Noord-Holland zegt, dat in 't voorstel dier Provincie de historische lijn is gevolgd; dat de Provincie bij overeenstemming aangaande 't fondament van 't gebouw, overeenstemming aangaande de hoofdlijnen der architectuur noodig acht; *Zuid-Holland* acht, dat de voorstellen b. en c. dier Provincie de punten zijn, waar 't op aan komt; als die aangenomen zijn, dan volgt 't andere van zelf. Bij mislukken van alle pogingen tot Vereeniging heeft die Provincie een Modus Vivendi ontworpen, om onzaligen partijstrijd te voorkomen.

Noord-Brabant heeft zijn voorstel zóó ingediend omdat zij het verschil van zienswijze erkent, maar gescheiden leven in strijd acht met Gods Woord. Bij wederzijdsche erkenning hiervan is Vereeniging mogelijk, maar dan is Noord-Brabant ook zeer voor samensmelting, niet maar voor samenleving.

Zeeland, eindelijk, constateert de begrafenis van de Concept-Acte in zijn considerans. Zeeland doet dit gaarne. Zij was ons werk niet, dat wordt, zegt de afgevaardigde, in den brief der Voorloopige Synode van Leeuwarden ingewikkeld erkend. Uitgangspunt van Zeeland is het voorstel van de Synode te Kampen om de zaak der Vereeniging „aanhangig" te houden. Zeeland wil geen absolutisme, n. 1. om de methode der afscheiding de alleen ware te noemen, en heeft in zijn voorstel gezocht naar voorwaarden, waarin de Ned. Geref. Kerken zich zullen kunnen vinden, en heeft door de uitdrukking „een kerkelijk verband, dat niet toelaat God naar zijn Woord te dienen", getoond niet naar Ulrum, noch naar Amsterdam te willen gaan, bij het stellen van voorwaarden tot Vereeniging, hoezeer zij zelve ook Ulrum lief heeft.

Over de School en 't Reglement is 't goed zich vóór de Vereeniging uit te spreken, opdat we later niet overstemd worden.

ART. 133.

De Voorzitter stelt, opdat er eene geregelde en logische orde van behandeling zij, het volgende plan der Vergadering voor:

Eerst worde de vraag beantwoord: wordt de Concept-Acte al dan niet ter zijde gesteld?

Ingeval geconstateerd wordt, dat de Concept-Acte ter zijde is gesteld, dan dient uitgemaakt, of de Synode, volgens den Voorslag der Synode van de Ned. Geref. Kerken, gehouden te Leeuwarden, 1890, Vereeniging zal zoeken, enkel op den grondslag van Belijdenis en Kerkenorde,

Is ook dit vastgesteld, dan hebben wij de Instructiën der verschillende Provinciën, op dat punt gegeven, in behandeling

te nemen. Deze mogen ons niet als motto, als uitgangspunt dienen, integendeel is ons in haar de materie der discussie gegeven. Vatten wij nu de verschillende Instructiën saam, dan blijkt dat de Provinciale Synode, voorstellen doen, beginselen vaststellen, en wenschen uitspreken, omtrent de navolgende onderwerpen:

- 1°. de Afscheiding van 1834 en later;
- 2°. de verhouding der Ned. Geref. Kerken tot de Ned. Herv. Kerk;
- 3°. het formeeren van Kerkeraden op plaatsen, alwaar reeds eene Gemeente onzerzijds is gevestigd.
- 4°. de samenleving na de Vereeniging;
- 5°. den gemeenschappelijken naam der Vereenigde Kerken.

Daarom stelt de Voorzitter voor om de zaken, onder F. der Agenda genoemd, in bovengenoemde volgorde te behandelen.

De Synode legt zich hierbij gaarne neder.

ART. 134.

De vraag, of de Concept-Acte al dan niet ter zijde gesteld wordt, is uit de voorstellen der Provinciale Synode en de gevolgde toelichting duidelijk beantwoord. Na eenige deliberatie wordt dan ook het volgende voorstel van den Voorzitter:

in overeenstemming met het door alle Provinciale Synoden uitgesproken oordeel, verklaart de Algemeene Synode dat de Concept-Acte door haar wordt ter zijde gesteld en als basis van onderhandeling alle contractueele beteekenis verloren heeft, bij hoofdelijke stemming met alle stemmen *aangenomen*.

ART. 135.

De Voorzitter stelt nu de formeele kwestie aan de orde, n. 1. den grondslag, waarop wij over Vereeniging met de Ned. Geref. Kerken in onderhandeling treden, uitgedrukt in 't' voorstel Groningen a 2de helft; Gelderland 2, de uitdrukking: „op den door de Ned. Geref. Kerken voorgestelden grond' en eenigermate in Drenthe, 5.

Na toelichting en praeadvies blijkt de Synode ervan doordrongen, dat, zoo deze basis ontbrak ervan geene poging tot Vereeniging sprake kon zijn, maar nu, zoo was vooral door één der praeadviseerende leden ernstig en klemmend betoogd, van 's Heeren wege roeping is.

Anderen spreken nog uit dat die basis op zich zelf en niet in verband met de uitdrukking „breederen" grondslag in de circulaire der Voorloopige Synode te Leeuwarden moet worden beschouwd.

ART. 136.

De Zitting wordt met dankzegging gesloten door Ouderling
J. DE BOER, nadat de Vergadering Ps. 105:5 heeft gezongen:
God zal zijn waarheid nimmer krenken, enz.

VEERTIENDE ZITTING.

Woensdag 26 Augustus, nam, 4—8 uur.

ART. 137.

Ouderling GOLVERDINGE opent, nadat hij de Vergadering verzocht heeft te zingen Ps. 86:6,

Leer mij naar Uw wil te hand'len, enz.

deze Zitting met gebed.

ART. 138.

De Notulen der Elfde en Twaalfde Zitting worden gelezen en vastgesteld.

ART. 139.

Na eenige opmerkingen betreffende de bedoeling der formeele kwestie, het verbindend karakter van zulk een uitspraak, en de vraag, of de wensch tot Vereeniging met alle Geref. Kerken niet evenzeer moet worden uitgesproken, wordt het volgende voorstel in stemming gebracht:

de Synode — ter zijde gesteld hebbende de Concept-Acte — verklaart, dat zij op den grondslag van eenheid in Gereformeerde Belijdenis en in Gereformeerde Kerkregeering tot Kerkelijke Vereeniging met de Ned. Geref. Kerken wil zoeken te komen,

en met alle stemmen *aangenomen*.

ART. 140.

De bespreking van den rechtsgrond, de wijze en continueering der Afscheiding van '34 en de voorstellen tot erkenning daarvan aan de Ned. Geref. Kerken te doen, wordt daarna aan de orde gesteld, in overeenstemming met de voorstellen der Agenda: *Groningen b*, *Gelderland 1*, *Utrecht 1*, *Noord-Holland a*, en *Zuid-Holland b*. (Zie art. 132.)

In de toelichting dier voorstellen spreken de Afgevaardigden uit, het beginsel der Afscheiding n.l. dat de Ned. Herv. Kerk eene valsche kerk is; voorts de overtuiging dat de Christ. Geref. Kerk de voortzetting van de Kerk der Vaders is, en dat men

derhalve de erkenenis daarvan van de Ned. Geref. Kerken dient te vragen.

ART. 141.

Het oordeel der praeadviseerende leden wordt gevraagd.

Wegens het zeer uiteenlopend verschil tusschen de Christ. Geref. Kerk en de Ned. Geref. Kerken over hunne verhouding tot de Ned. Herv. Kerk, vrage men, zoo luidt 't eerste advies, van hen eene verklaring of zij in dan wel buiten de Ned. Herv. Kerk zijn. Als zij dat niet willen, kan spreker niet inzien, hoe de Vereeniging tot stand zou komen.

De volgende Praeadviseur oordeelt, dat, wat den rechtsgrond der Afscheiding betreft, het niet te onomwonden en duidelijk kan uitgesproken worden, dat de Ned. Herv. Kerk eene valsche kerk en afscheiding dus plichtmatig is. Maar er is bij hem twijfel of dat baten zal. Te meer, omdat hij niet gaarne de plaatselijke Kerken valsche kerken noemen zou en wegens de praktijk onzer Vaderen en wegens 't onderscheid, dat wij moeten maken tusschen het wezen en het welwezen der Kerk. Of-schoon wij dus erkennen, dat de Afscheiding uit God is, kunnen er omstandigheden en plaatsen zijn, waar de methode der doeleantie plichtmatig is. Zelfs uit den zoo goed als verdorren en vertrapten wortel kan Gods Geest een spruite doen voortkomen.

Daarom adviseert hij, dat wij erkenning zullen vragen en erkennen zullen, dat de eene vorm van reformatie de andere niet uitsluit.

Een ander Praeadviseur acht het overbodig te spreken over de Ned. Herv. Kerk. Zij heeft, als genootschap niets goeds in oorsprong, karakter en vrucht. Maar onze vaderen hebben in de dagen der afscheiding gezegd: wij scheiden ons niet af van de ware Geref. Kerk maar van de Synodale of liberale Kerk, terwijl Genderen spreekt van afscheiding van de besturen door hen als opzieners en leden. Vergeten wij dit niet.

Onze Vaderen hebben zich in '34 over plaatselijke Kerken niet uitgesproken; slechts een enkel bewijs voor net gebruik van dien term heeft spreker gevonden op den titel van een boekje van P. DE WIT, oefenaar te Wildervank; hunne handelingen echter bewijzen dat zij de plaatselijke Kerk niet valsch noemden, want zij scheiden zich af b.v. als de Geref. Kerk van Ulrum, enz.

't Karakter der Scheiding is door separatie tot reformatie, maar dan moet er een lichaam zijn, anders reformeert men niet maar creëert men.

Wil men Vereeniging, zoo eische men niet, dat 't stempel van wederzijdsche goedkeuring op elkanders werk worde gezet, maar, zooals Zuid-Holland het juist voorstelt, men ontmoete elkander op vrij terrein, als aan den strik ontkomenen.

Ten slotte leest hij uit een adres der Afgescheidenen in 1837, gesteld door vader VAN VELZEN, een en ander voor, opdat de Synode, nu VAN VELZEN zelf niet in 't midden is, toch zijne gedachten hoore!

Geheel anders oordeelt de volgende spreker, die in zijn praeadvies het een bedenkelijk verschijnsel acht, dat wij den rechtsgrond der Scheiding gaan bespreken, Indien men mocht vreezen dat de Christ. Geref. Kerk is afgebogen op een andere lijn, is hij zoo vrij te herinneren aan het Verslag der Synode van 1851. Eenige uitspraken worden der Vergadering voorgelezen, die bewijzen, dat toen 't tegenwoordig standpunt der doleerenden werd gekend en verworpen. Onze vaders hebben gezegd, de fundamenten der Kerk zijn weggenomen en uit onderscheidene besluiten en uitdrukkingen ook van vóór 1851 wordt aangetoond, hoe zij zich geheel anders uitdrukten en dachten dan de Ned. Geref. Broeders.

Hij herinnert de Synode aan den ontzettenden afval der Ned. Herv. Kerk van het Christelijk geloof; hoe het op Heidenschen bodem staat en geen enkel lid dier Kerk als lid een geloovige is, wyl ze geen lid zijn krachtens hunne belijdenis van den Christus. Zijn advies wenscht hij in een voorstel der Vergadering ter overweging aan te bieden.

Weer een ander praeadviseur vraagt of wij, die behoefte gevoelen den rechtsgrond der Afscheiding uit te spreken, recht doen met van de Doleerenden te eischen erkentenis van dien rechtsgrond. Laten wij constateeren, dat er verschil is, dat is zoo; maar als dat verschil zóó groot is, dat maar ééne methode van reformatie de ware is, dan zegge men eenvoudig: kom tot ons over.

Zoo groot is dat verschil, z. i., niet. Wij hebben elkander noodig. Zij hebben ons, wij hebben hen noodig. Als wij elkander maar ontmoeten, zal het wel in orde komen. Wanneer wij elkander maar erkennen — ik zou liever niet gebruiken het woord wettige openbaring van het lichaam van Christus, — maar over en weer als ware en Gereformeerde Kerken van Jezus Christus.

In dien geest zal spreker gaarne een voorstel aan de Vergadering doen.

Eindelijk meent de laatste Praeadviseur te moeten opmerken, dat niet zoozeer in verschil van het beginsel zelf, maar in de toepassing dier beginselen het groote bezwaar schuilt, om tot ware eenheid te komen. Toch, men kan het beproeven; in 1869 ging het echter gemakkelijker wegens de overeenstemming in onze verhouding tot de Ned. Herv. Kerk met de broeders „Onder 't Kruis."

ART. 142.

De tijd der Zitting verstreken zijnde, sluit Ds. L. VAN DER VALK de Vergadering met dankgebed, nadat men gezongen had Ps. 72:4,

't Rechtvaardig volk zal welig groeien:
Daar twist en wrok verdwijnt, enz.

VIJFTIENDE ZITTING.

Donderdag 27 Augustus, Voorm. 9—1 uur.

ART. 143.

Met het zingen van Ps. 119:17,

Leer mij, o Heer! den weg door U bepaald, enz.
en gebed door Ds. NOORDEWIER wordt deze Morgenzitting geopend.

ART. 144.

Na het gehoorde praeadvies worden de discussies over de voorstellen tot Vereeniging enz. geopend.

't Is misschien, zoo spreekt een der Afgevaardigden zich uit, wel de beste weg om tot Vereeniging te komen, de zaak zelve thans te laten rusten en wel omdat de Doleerende Broeders door de consequente toepassing hunner beginselen van hun eerste optreden af de sympathie van vele Christ. Geref. verloren hebben; omdat de beginselen, volgens welke wij tot eene ware Vereeniging kunnen komen in onze eigene kringen nog betwiste punten zijn; en elke nieuwe onderhandeling misschien tot verdere verwijdering leiden zou. 't Best zou 't daarom zijn, tot een modus vivendi te komen, een voorstel daartoe wordt door hem bij de Synode ingediend.

De Voorzitter merkt op, dat dit voorstel buiten de orde is, omdat wij reeds gisteren besloten hebben te pogen voorwaarden tot Vereeniging aan te bieden, en daarmede thans moeten voortgaan.

Een ander Broeder stemt dit toe en zegt: wij moeten nu thetisch werken, en zijn voor God niet vrij, als wij zoo uit elkander gaan.

Willen we dat echter, dan moeten we niet in dezelfde eenzijdigheid der Concept-Acte vervallen en daarom geen absolutisme. Wel erkennen we dat er verschil in graad van valsheid der plaatselijke Kerken bestaat. Maar toch moeten we uitspreken, dat ook alle plaatselijke Kerken valsch zijn, krachtens de verhouding tot- en de gemeenschap aan de zonden van het geheel, dewijl zij daardoor juist het Koningschap van Christus loochenen. — Als we 't met hen eerst daarover eens zijn, zal 't met het andere wel gaan. In '69 stond het er ook zoo mooi niet bij en toch is 't in orde gekomen.

Zoo oordeelt ook een andere Broeder. Wij moeten met behoud van ons beginsel niet naar elkanders wording vragen. Er is gezegd, niet naar Ulrum en niet naar Amsterdam, maar, voegt hij er aan toe, met ons beiden naar Dordt. We zijn één in Belijdenis en één in Kerkenorde en staan tegenover één gemeenschappelijken vijand, de Ned. Herv. Kerk. Daarom moet eene poging tot Vereeniging beproefd.

Andere broeders weten niet, of 't goed is, den weg op te gaan, dien wij nu willen bewandelen; zij ook willen in waardeering der Ned. Geref. Broeders bij anderen niet ten achter staan, maar betwijfelen de mogelijkheid der Vereeniging bij zoo uiteenlopend verschil van inzicht. Moet het bestaansrecht onzer Kerk nog in discussie komen? Dat is 't bezwaar der Doleerende broeders niet, maar dat gij u als Kerkgenootschap hebt georganiseerd tegenover eene Kerk, waar de continuïteit der Geref. Kerk wordt gevonden tot in de kiem der uitverkiezing toe. Dat is onze zonde. De illusie der Doleantie staat de Vereeniging in den weg. In '69 hadden de Broeders „onder 't kruis" hun lidmaatschap bij de Ned. Herv. Kerk even goed opgezegd, als wij. 't Is evenzeer eene illusie, samen naar Dordt, daartoe zou eene omwenteling in den Staat noodig zijn. Ook een ander lid waarschuwt tegen een tweede Concept-Acte. 't Is thans geen werk, dat bezielt, te veel zorg en verdeeldheid in onze eigene kringen kan het gevolg zijn.

Te veel, wordt nog opgemerkt, wordt het onderscheid tusschen de separatie van '34 en de reformatie van '86 uit 't oog verloren zoo zelfs, dat Ulrum uit '86 wordt verklaard. Dat moet niet.

Nog andere Broeders wekken op om ernstig de Vereeniging te zoeken, maar het beginsel der Afscheiding te handhaven.

Sprekende over den rechtsgrond der Afscheiding zegt een volgende Afgevaardigde: dat die grond zeer zeker is het valsch zijn der Ned. Herv. Kerk. Dat zeggen de Doleerende Broeders ook, maar dan bedoelen ze het in hun zin. Daarom is juiste belijning onzer gedachten noodig. Wij zeggen dat de Ned. Herv. Kerk valsch is, niet slechts in zijn bestuur maar ook corporatief en in hare onderafdeelingen, omdat er, wegens het gemis van eene Gereformeerde organisatie van plaatselijke Gemeenten geen sprake kan zijn.

Niet in de kwaliteit van leden der Herv. Kerk hebben onze vaders zich afgescheiden, maar qua geloovigen en Gereformeerden van die Kerk in de kwaliteit van een zondig en ongereformeerd Kerkgenootschap.

Na '40 is de Afscheiding even plichtmatig, omdat dezelfde rechtsgrond blijft en daarom moeten wij van de Broeders in Doleantie vragen: of zij het standpunt der Afscheiding tot de Ned. Herv. Kerk als geheel regelmatig erkennen, en dat dus de Kerken wederzijds verklaren met de Nederl. Herv. Kerk niet slechts als reglementaire organisatie maar als geheel van leden, in corporatieven zin te hebben gebroken. Indien dat standpunt der Vrije Kerk maar gehandhaafd, en volkomen erkend wordt, dan kunnen wij veel toegeven.

Uit de geschiedenis van '69 wordt nog bewezen en krachtig aangedrongen zich niet door vrees voor vruchteloze pogingen te laten afschrikken, terwijl nog één der Praeadviseurs aandringt om met de Concept-Acte de pogingen tot Vereeniging niet te begraven. Indien er in onze Gemeenten gedeeldheid kwam, zou ook hij elke poging staken, daartoe heeft hij onze

Kerk te lief. Maar dit juist gelooft hij niet, wijl niet zoo diepgaand een verschil ons scheidt. Hij leest een voorstel voor waarin hij meent dat de Vergadering zich wel zal kunnen vinden.

De Voorzitter verzoekt, dat allen die voorstellen hebben, deze in de Namiddagzitting indienen, om als ze gesteund worden, die te laten drukken, ter aandachtige overweging.

ART. 145.

Broeder HEIJZELEENDOORN sluit met dankzegging nadat gezongen is Ps. 119:53,

Uw Woord is mij een lamp voor mijnen voet, enz.

ZESTIENDE ZITTING.

Donderdag 27 Augustus, nam. 4—8 uur.

ART. 146.

Nadat de Vergadering gezongen heeft Ps. 103:9,
Maar 's Heeren gunst zal over die Hem vreezen, enz.
gaat Ds. J. GROENEWEGEN voor in 't gebed.

ART. 147.

Terwijl na overleg met zijne mede-Afgevaardigden een der Afgevaardigden van Noord-Holland zijn voorstel om op de kwestie der Vereeniging thans niet in te gaan, maar zich tot een modus vivendi te bepalen intrekt, dienen volgens verzoek van den Voorzitter de volgende Broeders hunne voorstellen in n.l. BEUKER, Bos, HEIJZELEENDOORN en VAN DER LINDEN, terwijl een voorstel van BAVINCK door VAN ANDEL en van LINDEBOOM door HESSELS overgenomen wordt. Deze voorstellen, allen gesteund zijnde, worden naar de drukkerij verzonden.

ART. 148.

De Notulen der Dertiende en Veertiende Zitting worden gelezen en vastgesteld.

ART. 149.

De Voorzitter feliciteert den Zendingsdirector DONNER, omdat Z.Eerw. heden vóór veertig jaar zijne Evangeliebediening te Leiden begon, 't Is hem een voorrecht, dit te mogen doen, omdat hij tot DONNERS eerste catechisanten aldaar behoorde. Lag het aan mij, zegt de Voorzitter, èn op den Kansel èn in de Kamer èn op eene Vergadering als deze, gaf ik u gaarne en

steeds het woord. De Heere die u tot zoo rijken zegen voor Leiden en voor zijne Kerk stelde, doe ons nog lange jaren dien zegen met dank aan Hem genieten!

ART. 150.

Terwijl de Vergadering de te drukken voorstellen afwacht, stelt de Voorzitter aan de orde, letter E. van de Agenda, Reglement van 1869, het volgende voorstel:

Ook afgedacht van de Vereeniging, acht de Provincie Zeeland wijziging van het Algemeen Reglement noodzakelijk. Zij erkent, dat de volgende tegen het Reglement van 1869 ingebrachte bezwaren niet zonder gewicht zijn:

- 1°. Het Reglement zou beschouwd kunnen worden als boven de Dordtsche Kerkenorde te staan.
- 2°. Het Reglement gaat uit van het geheel, en komt zoo tot de deelen; Dordt gaat uit van de Gemeenten, en komt zoo tot het geheel.
- 3°. De samenstellende deelen van het geheel zijn bij Dordt de plaatselijke Kerken, bij het Reglement de leden.
- 4°. Dordt spreekt van Gemeenten, die in meerdere Vergaderingen samenkomen, welke als zoodanig zeggenschap hebben over de plaatselijke Kerken; het Reglement spreekt van Besturen, laat het Bestuur over eene Gemeente uitoefenen door een Kerkeraad, over eene groep Gemeenten door eene Classis en Provinciale Vergadering, en over heel de Kerk door eene Algemeene Synode.
- 5°. En eindelijk laat het Reglement de Bestuursmacht uitloopen in eene Synodale Commissie, die aanblijft, en wier macht te vaag is omschreven.

Nu kwam het haar voor dat, wijl er tegen de Dordtsche Kerkenordering geene bezwaren zullen zijn, behalve de bepalingen, welke betrekking hebben op de toen bestaande verhouding tusschen Kerk en Staat, de beste weg deze zal zijn, om eenvoudig deze Kerkenorde bij de Regeering in te dienen.

Zal dit echter gebeuren, dan moet aangewezen worden welke Artikelen hunne kracht verloren hebben, want de term in 't Reglement gebezigd: zooveel de omstandigheden het niet verhinderen, zegt te veel of te weinig. Tweeërlei weg kan daarbij ingeslagen, en een van beide kan met te meer vrijmoedigheid

betreden, wyl het geheel in den geest der Dordtsche vaderen en in overeenstemming met Artikel 66 hunner Kerkenorde is. Men zou n.l. eene Kerkenorde kunnen laten drukken na verwijdering van al de bedoelde bepalingen, of, en dit is wellicht meer gewenscht, den wensch kunnen volgen, welke gegeven is in Bijlage II van het Concept-bericht aan de Overheid in de bekende Concept-Acte van ineensmelting der Kerken, hierop neerkomende: de buiten gebruik gestelde bepalingen, wier uitvoerbaarheid door de sinds ingevoerde staatsregeling kwam te vervallen, opgeven in een codicil, dat gehecht werd aan evengenoemde Kerkenorde.

Gemakshalve volgen hier enkele Artikelen, waarin meer of min geschrapd zou moeten worden, In Artikel 4 komen hiervoor in aanmerking: „en dat niet zonder goede correspondentie met de Christelijke Overheid der plaatse respectievelijk,” alsmede „in de approbatie en goedkeuringe van de Overheid.”

In Artikel 5: „en alzoo bij den Magistraat van de plaatse respectievelijk geapprobeert.”

Behalve nog andere zijn het vooral voorts nog de Artikelen 10, 37, 50, 70.

Zeelands Afgevaardigden geven in hunne toelichting te kennen, waarom Zeeland, ook op zich zelf beschouwd, wijziging noodig acht.

De bezwaren tegen 't Reglement op zich zelf worden daartoe nader uit Het voorstel aangetoond. Terwijl het bezwaar, dat de D. K., wegens de vele artikelen in onbruik, niet zóó bij 'de Regeering kan ingediend worden, voorkomen wordt door den raad in 't slot van 't voorstel.

ART. 151.

De Voorzitter verzocht den praeadviseerenden leden de Vergadering met hun praeadvies te dienen, waaraan zij voldoen.

In 't eerste praeadvies wordt de Synode geraden, niet tot wijziging over te gaan. De bezwaren zijn meest ingebeelde, alleen van waarde indien wij aan de terminologie der 17de eeuw gebonden zijn. Ook zou men er in zake de Vereeniging niet verder mede komen, maar wel vele onnoodige moeilijkheden veroorzaken.

Geheel anders oordeelt een volgende praeadviseur. Hij is verblijd dit punt, afgedacht de kwestie der Vereeniging, te mogen bespreken. Z. i. moet de Kerk er voor zorgen, om in 't reine te komen met onze verhouding tot den Staat, en naar zoodanige

verhouding te streven, die 't minst schadelijk is voor de Kerk van Christus.

Dat het Reglement van '69 geen kwaad deed, komt omdat wij goede Broeders zijn en met goede mannen en een slecht Reglement komt ge verder, dan met een goed Reglement en slechte mannen. Zeelands bezwaren worden volkomen door hem erkend. Uitvoerig wordt voorts werking en beteekenis van dit Reglement uit een kerkrechtelijk en staatkundig oogpunt besproken.

Uit het proces Rijssen wordt ter waarschuwing aangetoond, welk een misbruik ervan kan gemaakt worden; de uitdrukking „voor zoover de omstandigheden zulks niet verhinderen," maakt eiken Kerkeraad en Gemeente afhankelijk van den willekeur der besturen. Dat het Reglement zoo de band der Gemeenten zou zijn is een schrikbeeld, en 't is onwaar, dat wij door eene wijziging ervan uiteen zouden vallen. Daarom adviseert hij in den geest van Zeelands voorstel om eene poging tot Reglements-wijziging te beproeven.

De praeadviseur, die na hem spreekt, sluit zich bij dit woord aan, zegt, dat dit Reglement elke Gemeente handen en voeten bindt, dat de Synodale Commissie volgens de opvatting der Regeering, zie Art. 5 van de wet op de Kerkgenootschappen, wel een vertegenwoordigend karakter heeft, en het beter is, nu er nog geene kwade gevolgen zijn, te wijzigen, dan te wachten tot die komen.

Een ander praeadviseur heeft eenige praktische opmerkingen, 't Indienen der D. K. is niet zoo eenvoudig als 't schijnt. Tegen die oppervlakkige beschouwing, alsof die D. K. zoo wat een „passepartout is," moeten we ook waken. Ook komen we z. i. er niet verder mede, wat den Doleerenden aangaat, want hun bezwaar is, dat wij als een organisch geheel bekend staan in den sfeer van den Staat.

In 't volgende praeadvies wordt gezegd, dat we al veel van de Doleerenden hebben geleerd, wat zegt spreker in dit geval zeer goed is. Als we toch op andere wijze, met wegneming van bezwaren hetzelfde verkrijgen, dan moet zulks gedaan worden. De band zou verbroken worden, vreest men. Neen, want in Art. 36 der D. K. ligt de band. Geen enkel artikel in die Kerkorde geeft eene Gemeente vrijheid om heen te gaan; 't zou de zenuw van de presbyteriaansche Kerkregeering afsnijden. Of 't bij de Regeering gelukken zal is moeielijk te zeggen, want al is er geen leven in dat reglement, 't is moeielijk 't dood te krijgen.

Daarom beproeve men wijziging. Moge het onzeker zijn, wat de Regeering doen zal, 't is dan werkelijk niet overbodig in 't Vrije Nederland, 't recht om te bestaan voor de Vrije Kerk eens te gaan bepleiten.

De laatste praeadviseur heeft tegen de voorgestelde wijziging geen principieel bezwaar, maar durft het Reglement zeer wel verdedigen, tegen ieder die zulks begeert. Zoo weinig collegialistisch is het, dat zelfs een enkele Gemeente in Gelderland

Gemeente onzer Kerk is, zonder bij dat Reglement bij de Regeering bekend te zijn.

In eene zaakrijke rede toont spreker aan, hoe dit Reglement gevolg is van den gewijzigden toestand sedert 1798 en herinnert vervolgens aan de wordingsgeschiedenis van de wet van 1853 en den strijd tegen de Bisschoppelijke Hiërarchie. Zelfs de uitnemendste woordvoerders der anti-revolutionaire partij hebben vóór die wet gestemd.

Ons bestaansrecht ontleenen we niet aan dat Reglement, wij bestaan als goddelijk Instituut, 't Proces Rijssen bewijst niets voor 't gevaar, dat ons dreigen zou, want dat lag in de vage uitdrukking „voor zoover de omstandigheden zulks toelaten," die gewijzigd moet worden.

En als sommigen 't Reglement een knellende band noemen, is spreker zoo vrij die band spinrag en niets meer te noemen, 't Is terecht opgemerkt: onze band ligt in Art. 36 der D. K.

ART. 152.

Na dit praeadvies herinnert, en verwijst de Voorzitter naar voorstellen betreffende dat Reglement door alle provinciën gedaan, en reeds genoemd in de voorstellen ter Vereeniging; en brengt na deze herinnering het voorstel Zeeland in discussie.

Een der Afgevaardigden van Noord-Holland wijst er op, dat die provincie eerst noodig acht, het met de Broeders der Ned. Geref. Kerk eens te zijn over 't beginsel, dat aan zulk een Reglement ten grondslag ligt. Anders scheidt men zich eene illusie over 't medegaan dier Broederen. Men is z. i. bezig, wat God heeft laten groeien te veranderen, omdat men er een gebrek in ziet. Dat gaat niet. Ook zijn de aanvallers van het Reglement nog altijd in gebreke gebleven het kwaad, dat er in zit, aan te toonen. 't Kwaad ligt in de benamingen, en de strooming is ook in dit opzicht: „naar Dordt" terug. De leider der anti-revolutionairen heeft gezegd: de diepste grond dier kwestie ligt in de wet van '53 en daarom komt men niet verder, als men 't niet eens is over dit beginsel, volgens 't welk de Christ. Geref. Kerk, als een geheel van leden, is opgetreden als Kerk in den sfeer van den Staat.

Een andere Broeder stemt ook toe, dat de vorm verre van onberispelijk, verandering van onjuiste redactie dringend noodig is, maar 't reglement zelf acht hij zeer onschuldig, 't Is slechts eene kennisgeving van inrichting en bestuur, geen statuut. Hij toont uit onderscheidene stukken aan, dat de Overheid er slechts de verhouding door regelen wil der verschillende Kerkgenootschappen, opdat er geene botsing kome. Maar de uitdrukking: erkenning volgens 't reglement, moest niet meer gehoord worden. Hij daagt ieder uit, om te bewijzen, dat er van erkenning of erkend zijn in de wet sprake zou zijn.

Na 't voorlezen van een voorstel door Doc. BAVINCK, 't welk door Zeeland overgenomen wordt, verdaagt de Voorzitter de verdere behandeling dezer zaak tot de volgende Zitting.

ART. 153.

Nadat de gedrukte voorstellen aan de leden der Vergadering zijn ter hand gesteld, sluit Ds. W. H. GISPEN de Vergadering met dankzegging.

ZEVENTIENDE ZITTING.

Vrijdag 28 Augustus, Voorm. 9—1 uur.

ART. 154.

Ouderling H. BRINK laat zingen Ps. 1:4,
De Heer toch slaat der menschen wegen ga, enz.
en opent de Zitting met gebed.

ART. 155.

De afgebrokene discussie over het Reglement wordt voortgezet. Een der Afgevaardigden van Friesland stelt voor de verdere behandeling uit te stellen tot na de beslissing over de gedrukte voorstellen inzake de Vereeniging. Van de vraag, welk voorstel dan aangenomen zal worden, hangt zijn stem voor of tegen 't voorstel BAVINCK tot Reglements-wijziging af. Terwijl eenige Broeders, die gedachte steunen, wenschen anderen de zaak op zichzelf behandeld te zien.

De Voorzitter onderwerpt de beslissing hierover aan de stemming der Vergadering, die met 26 tegen 13 stemmen besluit, eerst de kwestie van het Reglement af te handelen.

ART. 156.

Tegenover het voorstel BAVINCK wordt een ander voorstel aan de Vergadering gedaan, 't welk ten doel heeft, eene Commissie te benoemen, die de bezwaren tegen 't Reglement en de redactie ervan onderzoekt en den Kerkeraden ter beoordeeling toezendt. Daardoor meent voorsteller, bespaart men de D. K. de vernedering als Reglement bij de Regeering te worden ingediend.

ART. 157.

Nog wordt door een Afgevaardigde uit Gelderland een voorstel gedaan, om het Algemeen Reglement te vervangen door een plaatselijk Reglement.

ART. 158.

In de discussie wordt het voorstel tot benoeming van eene Commissie zeer door een Broeder gesteund, die oordeelt, dat

wij daardoor verkrijgen, wat we begeeren, terwijl de indiening van de D. K., naar BAVINCK'S voorstel, den weg zou kunnen banen tot terugkeer naar de Oude Staatskerk.

Die vrees wordt ook door een ander Afgevaardigden gedeeld. 't Is hem daarom zoo moeielijk over 't voorstel BAVINCK te stemmen, hoewel hij er in beginsel geen bezwaar tegen heeft, dat 't bestaande Reglement zoo worde gewijzigd, dat er de D. K. voor in de plaats trede. Maar zoolang hem niet duidelijk is, welke Kerk met de Kerkenorde in den rechtssfeer van den Staat zal optreden, is hij niet zonder vrees, dat wij op den lijn der aloude Staatskerk zullen komen.

Niet om die bekende artikelen, want die worden wel gewijzigd, maar in verband met de kwaliteit, waarin de Kerk de Kerkenorde aanvaardt, is deze Kerk in betrekking tot de Ned. Herv. Kerk eene Vrije, een andere Corporatie, dan is er geen bezwaar. Maar is deze Kerk als Corporatie dezelfde, als de plaatselijke Gemeente der Herv. Kerk in doleerenden zin, en is deze plaatselijke Gemeente dezelfde als de aloude Geref. plaatselijke Kerk, dan is er vrees voor terugkeer naar het aloude staatsrechtelijke standpunt der Staatskerk. Wel aanvaarden wij, dat de Geref. Kerk van thans voortzetting is van de aloude Geref. Kerk in confessioneelen en kerkrechterlijken zin, maar niet staatsrechtelijk. Indien maar de Kerk als Vrije Kerk de D. K. in de plaats van het Reglement aanvaardt, dan zou die vrees ongegrond zijn.

Een der Praeadviseurs acht 't wel noodig ernstig te getuigen tegen alle ongegronde beschuldigingen, die onze Kerk wegens dat Reglement heeft moeten aanhooren; terwijl nog een ander Afgevaardigde er aan herinnert: hoe 't Reglement uit VAN VELZEN'S hoofd en hart geboren is; dat het publiek recht der Kerk tot het staatsrecht van deze eeuw behoort. In de ziel onzer Vaders kwam het b.v. niet op, om de „Kerk van den Anti-christ" publiek recht te verleen.

Andere Broeders (zoo leden als praeadviseerende leden) stemmen er allen wel mede in, dat het Reglement *geen* Statuut is en oordeelen dat door wijziging, die stok, hun die er ons ten onrechte mede slaan, ontnomen moet worden. Ze oordeelen voorts gunstiger over de voorgestelde wijziging.

De eenheid der Kerk blijft in Art. 36 der D. K. bewaard. Is strijd tegen 't Reglement gevolg der Doleantie, dan ook de liefde er voor. De vrees, dat er de politieke gedachte van een Staatskerk aan ten grondslag zou liggen, is ongegrond, want zelfs de leiders der Doleantie willen publiek recht voor alle Kerken. Het probleem van de algeheele vrijheid der Kerk is een probleem van eeuwen. Dat lossen ook wij niet op. Hoe zou 't eene vernedering zijn voor de D. K., als wij daarmee tot de Regeering komen, 't is een eere!

ART. 159.

Nadat door den voorsteller de vervanging van het Algemeen

door een plaatselijk Reglement is verdedigd, omdat dit alle suprematie in de Kerk onmogelijk maakt en Belijdenis en Kerkorde tot den eenigen band der Kerken maakt, wordt de discussie over het Reglement gesloten.

ART. 160.

Na eene pauze verklaart de Voorzitter dat de stemming over de voorstellen in zake het reglement na de beslissing over de gedrukte voorstellen in zake de Vereeniging zal plaats hebben.

De Voorzitter leest die gedrukte voorstellen voor. Zij luiden aldus:

Voorstel BAVINCK—VAN ANDEL.

De Synode der Christ. Geref. Kerk,
erkennende het belangrijke verschil dat tusschen separatie en doleantie bestaat,

zelve vaststaande in de overtuiging, dat de Scheiding van 1834 een werk Gods was, zoowel recht- als plichtmatig naar Zijn Woord en de Geref. Belijdenis,

de doleantie met haar kerk- en rechtsbeschouwingen overlappende aan en voor rekening latende van de Ned. Geref. Kerken,

nochtans bereid om in weerwil van dat onmiskenbaar verschil toch met het oog op en krachtens de eenheid in belijdenis en kerkregeering althans te pogen, om tot vereeniging te komen en kerkelijk samen te leven,

oordeelt, dat dan alleen zulk een poging zal kunnen slagen, als
1°. over en weer, oprecht en zonder zinsbehoud, de te vereenigen Kerken erkend worden als ware en zuivere Geref. Kerken naar belijdenis en Kerkenorde;

2°. als, wat de verhouding tot de Nederl. Herv. Kerk betreft, dit wederzijds wordt uitgesproken, dat verbreking van de kerkelijke gemeenschap met de besturen van de Nederl. Herv. Kerk niet alleen, maar ook met de leden, door Gods Woord en de Geref. belijdenis geboden en dus noodzakelijk is;

3°. en als geen personen als leden der vereenigde Kerken mogen worden erkend, dan die instemming betuigen met de Geref. Belijdenis en Kerkenorde en dienovereenkomstig wenschen te leven.

Voorstel BEUKER.

De Vergadering besluit aan de Ned. Geref. Kerken, op dit punt, voor te stellen:

- 1°. Dat men elkanders gemeenten of Kerken, op grond van beider overeenstemming met de Drie Formulieren van Eenigheid, de Kerkenordering van Dordrecht 1618/19 en aangenomen Liturgie, over en weer erkenne als wettige voortzetting van de Kerk der Vaderen en dies als wettige Geref. Kerken dezer landen, overeenkomstig art. 27—29 onzer Belijdenis, en dit zonder te vragen: hoe werdt gij, maar wel: wie zijt gij en wat doet gij?
- 2°. Dat men over en weer verklare, in gehoorzaamheid aan 's Heeren Woord en in overeenstemming met art. 27—29 onzer Belijdenis, met het Ned. Herv. Kerkgenootschap, zooals het sedert 1816 met zijn organisatie, besturen, reglementen en geheel van leden bestaat, als missende de kenmerken eener ware Kerke Christi, volkomen te hebben gebroken, zoowel in zijne plaatselijke deelen als in zijn geheel, omdat deze afdeelingen zijn van het geheel; erkennende nochtans dat in genoemd genootschap, te midden van afval en verwoesting, nog onderscheidene overblijfselen der voormalige Gereformeerde Kerken en tal van belijders van den naam des Heeren zijn bewaard gebleven, welke uit kracht van Gods Verbond en Zijne vrijmachtige ontferming door satan niet hebben vernietigd kunnen worden, en welke men, hoewel de rechte forme der Kerk missend, behoort te erkennen en met Zijne uitgeleide Kerken moet trachten te vereenigen.

Voorstel Bos.

Ten einde op den reeds genoemden grondslag tot kerkelijke Vereeniging met de Ned. Geref. Kerken te komen, verklaart de Synode:

- 1°. dat de Chr. Geref. Kerk van af 1834 tot nu toe nooit tot doel gehad heeft om verbasterde Hervormde Kerken plaatselijk te reformeeren, maar dat van de Afscheiding van Ulrum af, de gemeenten dier Kerk in gehoorzaamheid aan 's Heeren Woord en in overeenstemming met de Artt. 27—29 onzer Belijdenis institutair zijn gevestigd naast de Ned.

Herv. Kerk, werkende tevens met het doel, om de gereformeerde elementen in die Kerk te brengen tot losmaking van eene gemeenschap, waarin God naar zijn Woord onmogelijk in goede conscientie kan gediend worden;

- 2°. dat zij tot de kerkelijke gemeenschap met de Ned. Geref. Kerken — ofschoon door een andere formatie ontstaan — meent te kunnen komen, indien door de Ned. Geref. Kerken op geheel ondubbelzinnige wijze de verklaring kan afgelegd worden, dat zij nu; na de z. g. reformatie der Kerken; de kerkelijke gemeenschap met de Ned. Herv. Kerk. in corporatieven zin als gemeenschap der leden, ook plaatselijk, volkomen gebroken hebben.

Voorstel VAN HEIJZELEENDOORN.

Dat de Afscheiding in en na 1834, ook in het historisch verloop, worde erkend plichtmatig te zijn.

Voorstel VANDER LINDEN.

De Synode oordeelt het — om te kunnen komen tot gewenschte Vereeniging — noodzakelijk, dat de Chr. Geref. en Ned. Geref. Kerken elkander erkennen als zuivere, Gereformeerde Kerken van onzen Heere Jezus Christus en historische voortzettingen van de Kerken der Vaders.

Voorstel LINDEBOOM—HESSELS.

De Synode, alles gehoord hebbende, en van heeler harte verlangende naar een ware Vereeniging met de Ned. Geref. Kerken,

I. heeft overwogen:

- A. dat het volgens Art. 28 G. B., het ambt aller geloovigen is, „tot bevordering van de eenigheid der Kerk en de opbouwning der broederen, zich af te scheiden van degenen die niet van de Kerk zijn, en zich te voegen tot deze Vergadering, hetzij op wat plaats God haar gesteld heeft”
- B. dat de Chr. Geref. Kerk in den zin en op grond van Art. 28 (27—29) zich heeft afgescheiden van de Ned. Herv. Kerk in haar geheel en alzo ook van de plaatselijke gedeelten, zoowel van het lichaam als van de besturen, en dat zij vanaf

1834 tot nu toe dit standpunt heeft bewaard en hetzelfde noch mag noch wil verloochenen;

- C. dat de Ned. Herv. Kerk bij voortdoring en toeneming de kenmerken openbaart, waaraan, volgens Art. 29, valsche Kerken lichtelijk zijn te onderscheiden;

II. en daarbij in aanmerking genomen:

- A. dat eene ware Vereeniging niet mogelijk kan geacht worden zonder eenheid van gevoelen en praktijk ten op zichte van de Ned. Herv. Kerk, volgens artt. 27—29;
- B. dat, blijkens woorden en daden der Ned. Geref. Kerken van 1886 tot nu toe, hare reformatie eene doleerende actie tot kerkherstel is in den boezem van de plaatselijke Ned. Herv. Gemeente, en dat afscheiding van die „plaatselijke kerk" door hen ongeoorloofd wordt geacht;
- C. dat ook zij betuigen hartelijk te verlangen naar eenheid van kerkelijk samenleven met de Chr. Geref. gemeenten;

en **acht zich geroepen:**

met allen drang der liefde Christi, de Ned. Geref. Kerken (doleerende) op te wekken om, in gehoorzaamheid aan den wil van God, met alle kracht tot de eenigheid der Kerk en de opbouwning der broederen mede te arbeiden door te verklaren, dat ook zij zich, overeenkomstig Art. 28 van de ook door hen beledene Belijdenis, hebben afgescheiden van de Ned. Herv. Kerk, boven omschreven.

Naar het oordeel der Synode zal daardoor de voornaamste hinderpaal der Vereeniging worden weggenomen, en de weg kunnen gebaad worden tot een ware en duurzame eenheid en kerkelijk samenleven, zonder voortdurend gevaar van moeilijkheden, uit verschillend standpunt ontsproten.

ART. 161.

De discussie over de voorstellen zelve worden geopend.

't Voorstel Bos wordt aanbevolen, omdat daardoor het gevaar afgesneden wordt, dat de Doleerenden en wij, na de Vereeniging in de bedding van de Ned. Herv. Kerk zouden terugkeeren. Groot bezwaar hebben echter andere Broeders in de uitdrukking „naast", die zelfs onder ons niet algemeen wordt toegestemd, 't Voorstel is daardoor voor de Doleerenden onaannemelijk, 't Voorstel BAVINCK achten velen zeer aanbevelenswaard, omdat er geen enkel beginsel in miskend wordt en wat 't in

't voorstel BEUKER en VAN DER LINDEN wordt gezegd er evenzeer in voorkomt, maar meer belijnd en dus helderder.

VAN HEIJZELEENDOORN meent dat alleen zijn voorstel met het uitgangspunt der discussie rekt, n. 1. de rechtsgrond der Afscheiding. De andere voorstellen hebben de volgende punten van verschil ook reeds opgenomen. De Voorzitter stemt toe, dat deze opmerking juist is, maar heeft zulks toegelaten om de discussies niet noodeloos te rekken en verleent VAN HEIJZELEENDOORN het recht om aan zijn voorstel als nog de noodige uitbreiding te geven.

Nadat er nog door een der broeders ernstig en hartelijk op aangedrongen is, om zoo mogelijk tot eenheid en daartoe tot kleiner getal voorstellen te komen, waarvan hij reeds voortteekenen heeft meenen te bespeuren, wordt de discussie tot de namiddagzitting verdaagd.

ART. 162.

De Vergadering zingt Ps. 66:3:

God baande door de woeste baren. enz.

waarna Ouderling BUSTRA met dankzegging sluit.

ACHTTIENDE ZITTING.

Vrijdag 28 Augustus, nam. 4—8 uur.

ART. 163.

Ouderling OLTHOFF opent deze Ziting met gebed tot God, nadat er gezongen was Ps. 81:12:

Opent uwen mond
Eischt van Mij vrijmoedig, enz.

ART. 164.

De discussie over de voorstellen wordt voortgezet.

Ds. BEUKER licht zijn voorstel nader toe. Hij zou wel met 't voorstel BAVINCK mede kunnen gaan, maar inzake de tegenkerken acht hij zijn voorstel beter, omdat het helderder en beslister de positie uitdrukt, waarin wij tot de Nederl. Herv. Kerk staan. De bedoeling der uitdrukking: „onderscheidene overblijfselen der voormalige Gereformeerde Kerken" wordt eindelijk *nog* door hem verklaard.

Een der Afgevaardigden van Friesland deelt mede dat na overleg met de Broeders Bos en BAVINCK in het voorstel van den laatste achter het woord leden ingevoegd is de verklaring „in corporatieven en plaatselijken zin." De bedoeling die de voorstellers dezer tusschenvoeging hiermede hebben is, om hiermede te verklaren ons standpunt als Vrije Kerk. De uitdrukking in

corporatieven en plaatselijken zin wil dan zeggen: dat zoodra de breuke met de Ned. Herv. Kerk gekomen is, de Kerk, die gevormd werd, eene andere is, dan de plaatselijke afdeeling van het Ned. Herv. Kerkgenootschap.

Na deze verklaring en de opname van de bedoelde uitdrukking in 't voorstel BEUKER, trekt Bos zijn voorstel in. VAN DER LINDEN trekt eveneens zijn voorstel in.

Eindelijk verdedigt Docent LINDEBOOM zgn door HESSELS overgenomen voorstel krachtig en zegt: dat hij juist voor een ware Vereeniging is. Zulks beoogt zijn voorstel. Dure het langer, men komt tot beter resultaat. Er is toch geen ware eenheid mogelijk, als er geen eenheid is van gevoelen en praktijk ten opzichte van de Ned. Herv. Kerk, volgens art. 27—29.

Zijn voorstel zal de zekerheid herstellen en in onze kringen en bij de Ned. Geref. Broeders. Laten zij ook maar beslister worden. De doleantisten zijn de besten, zij zullen nog het eerst overtuigd worden. Met een krachtig pleit voor de Vrije Kerk, het Jeruzalem dat vrij is en ons aller liefde heeft, sluit hij dit woord.

Nadat nog een tweetal Broeders voor 't voorstel LINDEBOOM hebben gesproken, en anderen er den nadruk op leggen, hoe 't voorstel BAVINCK, zonder eenigszins los te laten, het beginsel door LINDEBOOM ZOO warm bepleit, den weg ter Vereeniging volgens onze roeping ontsluiten wil, wordt de discussie over de voorstellen gesloten.

ART. 165.

De Voorzitter vraagt, hoe de voorstellen in stemming zullen worden gebracht, en of men als te Assen eerst over de prioriteit zal stemmen. Op voorstel van den Vice-Voorzitter Ds. BEUKER, besluit de Vergadering z. g. van onderen op te stemmen; d. w. z. alle voorstellen in stemming te brengen en het voorstel dat de minste stemmen heeft weg te laten vallen, tot er twee overblijven, die tegen elkander in stemming komen, waarvan dan het voorstel 't welk de volstreckte meerderheid verkregen heeft aangenomen wordt.

ART. 166.

De Voorzitter, na op 't gewicht dezer stemming gewezen te hebben, gaat voor in ootmoedig gebed tot God, dat Zijn Geest ook in deze stemming de Leidsman der Vergadering zij.

ART. 167.

De voorstellen BAVINCK, BEUKER, HEIJZELENDORRN en LINDEBOOM worden daarna in stemming gebracht.

Bij eerste stemming verkrijgt het voorstel BAVINCK 29, BEUKER 2, VAN HEIJZELENDORRN 1 en LINDEBOOM 8 stemmen.

Bij tweede stemming verkrijgt het voorstel BAVINCK 31, BEUKER 1 en LINDEBOOM 8 stemmen en eindelijk bij derde stemming verkrijgt het voorstel BAVINCK 32 en LINDEBOOM 8 stemmen, zoo-

dat het voorstel BAVINCK met groote meerderheid van stemmen is *aangenomen*.

ART. 168.

Zonder nadere discussie stelt de Voorzitter nu aan de orde de stemming der voorstellen in zake het Reglement, n. 1. het voorstel TE WINKEL:

de Synode zoeke te bewerken, dat het Algemeen Reglement onzer Kerk vervangen worde door een plaatselijk Reglement.

Het voorstel BAVINCK:

De Algemeene Synode der Christ. Ger. Kerk

- a. gelet hebbende op de bezwaren, die binnen onzen eigen kring tegen het Reglement van 1869 worden ingebracht;
- b. over het al of niet gegronde dier bezwaren zich niet uit sprekende, maar overwegende dat geen enkele Provinciale Synode op behoud van dit Reglement gesteld is, indien maar de eenheid der Christ. Geref. Kerk bewaard blijft en hare goederen rechtszekerheid behouden,

besluit ook afgezien van de Vereeniging:

- 1°. pogingen in 't werk te stellen om het Reglement alzo te wijzigen, dat de Dordtsche Kerkenorde de plaats daarvan inneme en den dienst daarvan vervulle;
- 2°. eene Commissie te benoemen, die de toestemming der gemeenten verzoekt;
- 3°. en die Commissie te machtigen om na verkregene toestemming bij de Regeering de daarvoor noodige stappen te doen.

Het voorstel VAN HEIJZELEENDOORN: De Synode overwegende, dat aan den inhoud van het Reglement van 1869 eenige bezwaren zijn ontleend, waaraan wel eenig gewicht is toe te kennen; besluit

eene Commissie te benoemen ten einde te onderzoeken, op welke wijze die bezwaren kunnen worden weggenomen, en den uitslag van dat onderzoek aan de Kerkeraden mede te deelen, opdat deze dit tot een onderwerp van behandeling aan de orde stellen.

ART. 169.

Eerst wordt over het voorstel TE WINKEL gestemd en dit *verworpen* met 36 tegen 4 stemmen.

Daarna wordt het voorstel BAVINCK *aangenomen* met 29 tegen 11 stemmen, die zich op het voorstel VAN HEIJZELEENDOORN verenigden.

ART. 170.

De Voorzitter stelt nu de behandeling aan de orde der voorstellen in zake de Vereeniging, die betrekking hebben op het samenleven der te vereenigen Kerken na die vereeniging.

Wat de kwestie der attesten betreft, waarvan Friesland L *a.* spreekt, neemt de Vergadering het volgende voorstel bij acclamatie aan:

dat de Vereenigde Kerken geene attestaties zullen afgeven, noch aannemen, dan aan of van erkende Kerken, die met haar op denzelfden bodem der belijdenis staan en met de Ned. Herv. Kerk gebroken hebben.

Omtrent de erkenning van elkanders kerkelijke handelingen, personen, enz., waarop Groningen *c* en Zeeland *c* doelt, wordt wel opgemerkt dat zulks uit de Vereeniging zelve voortvloeit, maar om zulks te constateeren het volgende voorstel unaniem *aangenomen* :

dat de Vereenigde Kerken over en weer elkanders lidmaten, leeraren, kandidaten, ambten, attesten en tucht erkennen en voor wettig houden;

Aangaande de formatie van tegenkerken waarvan Groningen, *e*; Drenthe 3; Overijssel, *b*; N.-Holland *c* (laatste alinea); Z.-Holland, *c*; N.-Brabant, *c* en Zeeland *a* voorstellen op de agenda plaatsten, wordt het volgende voorstel gedaan:

dat de Vereenigde Kerken over en weer geen Gemeente of Kerkeraad meer formeeren ter plaatse, waar reeds eene Gemeente der Vereenigde Kerken bestaat.

Op de vraag, of dit niet eene verscherping is van het besluit te Kampen genomen, zie art. 264 aldaar, wordt geantwoord, dat het niet de bedoeling van het voorstel is, om de uitzondering, in art. 264 bedoeld, uit te sluiten, maar dat 't beter is zulke uitzonderingen geheel ter beoordeeling van respectieve klassen te laten.

Nog bespreekt een Afgevaardigde 't geval, dat op eenige plaats, waar slechts ééne der Vereenigde Kerken voor de Vereeniging eene Gemeente had, leden zouden wonen, die tot dusver kerkten bij de genabuurde Gemeente hunner Kerk; en dat het moeilijk gaan zou, zulke leden te dwingen, om zich te voegen bij de Vereenigde Kerk in hunne woonplaats. Hij stelt daarom het volgende amendement voor:

terwijl elk lid vrijheid blijft behouden om na de Vereeniging te blijven, waar het voor de Vereeniging behoorde.

Dit amendement wordt, na de opmerking, dat ook in 1869 aldus besloten werd, en dit toen gunstig gewerkt had, *goedgekeurd* en het aldus geamendeerde voorstel met algemeene stemmen *aangenomen*.

Eindelijk wordt, in overeenstemming met de voorstellen Friesland I, *e*; N.-Holland, *e*; Z.-Holland, *d*; en Zeeland, *d*, het volgende voorstel, dat, ook blijkens de discussie, van oprechte begeerte getuigt om niet tot combinatie maar tot ware Vereeniging te komen, *aangenomen*:

dat de Vereenigde Kerken over en weer verklaren niet combineering, maar samensmelting tot eene Gereformeerde Kerk in Nederland te bedoelen, latende het tijdstip en de wijze van inensmelting van twee of meer Gemeenten of Kerken ter zelfder plaats aan het oordeel der respectieve Kerkeraden en Klassen over.

ART. 171.

Omtrent het door Zeeland op de agenda geplaatste voorstel: deze Kerken zullen gemeenschappelijk als één geheel optreden onder den naam van Nederduitsche Christelijke Gereformeerde Kerk (of Kerken),

besluit de Synode deze zaak uit te stellen tot de eerste Synodale Vergadering der Vereenigde Kerken.

ART. 172.

Het zeer belangrijke punt aangaande de Theol. School, waartrent alle Provinciën een voorstel hebben, wordt nu aan de orde gesteld.

De voorstellen laten zich aldus 't best rangschikken, voorstellen, die zich over het beginsel uitspreken:

Groningen:

Dat zij in zake de Theol. opleiding van de Dienaren des Woords er voor zorgde, dat voorloopig de opleiding aan de Theol. School te Kampen gehandhaafd worde en hoe die opleiding later geregeld worde, zij altijd blijve onder toezicht en rechtstreekschen invloed der Vereenigde Kerken, overeenkomstig de postacte der Synode van 1618/19.

Friesland:

De Synode handhave het beginsel, dat de Kerk geroepen is eene eigene inrichting te hebben tot opleiding harer Leeraren, ten minste wat de Godgeleerde vorming van dezen betreft.

Overijssel:

Zij late, wat de opleiding van Leeraren betreft, liet op de Synode te Assen aanvaarde beginsel niet los. *Noord-Holland*: Dat in geen geval het beginsel worde prijs gegeven, dat de Kerk hare eigene inrichting tot opleiding harer Leeraren hebbe, maar wenscht daarbij de volkomene erkenning van de opleiding aan de Vrije Universiteit, indien deze hare Theol. Faculteit onder voldoende opzicht der Kerken plaatst.

Zeeland:

Zij verlangt, dat in geen geval het beginsel worde prijs gegeven, dat de gezamenlijke Kerken hare eigene inrichting tot opleiding harer Leeraren hebbe.

Zij, die echter elders hunne opleiding hebben ontvangen, zullen gehouden zijn, vóór zij in deze Kerken beroepbaar gesteld kunnen worden, minstens één jaar van deze inrichting onderwijs te ontvangen, en ook daar het candidaats-examen af te leggen;

en voorstellen, die de kwestie verdagen willen tot na de vereeniging, n. 1.

Drenthe:

De zaak der School wachte tot na de volledige ineensmelting.

Utrecht:

De Synode besluit dat:

de oplossing der principiëele vraag omtrent Theol. School, Universiteit, Theol. Faculteit, en alles wat daarmee in verband staat, later zal moeten geschieden.

Gelderland:

De Synode verdage de kwestie der Theol. opleiding van de aanstaande Dienaren des Woords tot na de Vereeniging.

Zuid-Holland:

Over de opleiding tot den dienst des Woords (Theol. School of Ger. Universiteit) worde eerst na de Vereeniging beslist;

Noord-Brabant:

Of de opleiding der a. s. Bedienaren des Woords aan eene Theol. School of eene Ger. Universiteit zal geschieden, zal de Synode, die na de Vereeniging van beide Kerkengroepen samenkomt, uitmaken.

In de toelichting deelt Zeeland mede, dat die Provincie achter de eerste alinea van haar voorstel wenscht gelezen te hebben:

„hetzij eene Theol. School of eene Theol. Faculteit.”

Uit het ingewonnen praeadvies en de daarna gevoegde discussie wordt duidelijk, dat er nog al een vrij uiteenlopend verschil is over de vraag, of de opleiding van dienaren des Woords alleen van de Kerk moet uitgaan, en, of we daarover nu reeds beslissen zullen.

Allen spreken hunne liefde tot de Theol. School uit, en erkennen 't geen God ons door die inrichting heeft geschonken, en nog schenkt.

Sommigen echter spreken uit, dat men door eigene inrichting in elk geval niet behoeft te verstaan de Theol. School te Kampen; dat in vorige dagen de Gereformeerde Kerk een Universiteit, waar de Theologie op zelfstandig terrein de regina scientiarum was, noodzakelijk heeft geacht; dat wij slechts uit gebrek aan historischen zin en historische studie den eisch om eene eigene inrichting te hebben uit kunnen spreken; dat zelfs CALVIJN — zoo wordt nog gememoreerd — den 5^{den} Juni 1559 in de St. Pieterskerk te Genève eene Gereformeerde Universiteit, als vervulling van zijn lang gekoesterden wensch, met gebed had ingewijd; dat de Kerk immers toch de kruk van de deur in de hand houdt, wie zij al dan niet zal binnen laten, terwijl ook wij ons zelf niet binden moeten, nu immers de Litterarische opleiding al worstelt om tot zelfstandige studie te komen.

Andere Broeders echter achten 't door Gods Woord geboden — zie 2 Tim. 2:2 — dat de Kerk voor de Opleiding der Leeraren zorgde, en deze van de Kerk uitga; die roeping heeft de Kerk, omdat de H. Geest de Leeraar der Gemeente is, die ook in ambtelijken zin de Gemeente in de waarheid leiden moet. De historie bewijst dat de gemeenschap der Theologie met de andere faculteiten schadelijk op de Theologie inwerkte, zóó, dat zij de koningin niet meer bleef. Zoo 't ons volk aan historischen zin ontbreekt niet aan een praktischen blik; 't zou geplaattst voor de keuze. Vereeniging of Theol. School beslist 't laatste kiezen.

Nog andere Broeders achten het zeer praktisch, om beide een Theol. School en eene Theol. Faculteit te hebben; is de opleiding als te Kampen uitstekend voor Predikanten van middelmatigen aanleg — en zij zijn de talrijksten — de rijk begaafden zouden met veel vrucht van de Universitaire studie gebruik kunnen maken, uit welk oogpunt het voorstel van Noord-Holland aanbeveling verdient.

ART. 173.

De discussie gesloten zijnde worden in stemming gebracht de voorstellen: *Noord-Holland, Zuid-Holland, Friesland* en een voorstel van den Vice-Voorzitter Ds. BEUKER aldus luidende:

dat de Vereenigde Kerken hare eigene inrichting tot oplei-

ding van a. s. evangeliedienaren behouden, hetzij ze daarvoor een Theol. School, een Seminarium of ook eene godgeleerde faculteit eener Geref. universiteit verkieze; mits deze van de Kerk uitga, door haar behartigd worde, en geheel onder hare jurisdictie sta, gelijk dit thans met de Theol. School te Kampen het geval is.

Deze vier voorstellen komen tegelijk in stemming met den uitslag dat:

Noord-Holland 3, Friesland 19, Zuid-Holland 10 en BEUKER 8 stemmen verkrijgt.

Bij de tweede stemming verkrijgt Friesland 21; Zuid-Holland 10 en BEUKER 9 stemmen;

eindelijk wordt bij derde stemming het voorstel Friesland met 26 stemmen *aangenomen*, terwijl er zich 14 op 't voorstel Zuid-Holland vereenigden.

ART. 174.

Docent LINDEBOOM geeft namens de Commissie inzake de Sabbathsheiliging (zie Artikel 176 van Assen) Verslag van wat die Commissie sedert Assen deed. Zij heeft het toen voorgelezen Verslag zooveel mogelijk verspreid en nog onderscheidene exemplaren beschikbaar, terwijl de Commissie evenzeer het in dat Artikel bedoelde verzoek aan de Regeering en aan verschillende maatschappijen heeft gedaan.

De Voorzitter brengt de Commissie voor al dezen arbeid in 't belang van de heiliging van des Heeren Dag, den dank der Vergadering.

ART. 175.

In verband met de mededeeling van den Afgevaardigde der Oud-Geref. Kerk, en een lid der Synodale Commissie, dat de Theol. School aldaar opgeheven was, en de Synodale Commissie daarom den moed niét had tot collecteeren voor die School op te wekken, wordt gevraagd, of het besluit door de Synode van Rotterdam desbetreffende gemaakt nu ook opgeheven zal worden. Na eene mededeeling dat de Predikant die docent aan de Theol. School was, naar eene kleine Gemeente is vertrokken, aldaar nog aan de opleiding werkzaam is, en elke gave zeer zeker welkom zal zijn, werd nochtans het besluit om te collecteeren, wegens het gemis van eene officiëele aanvraag, opgeheven.

ART. 176.

De Commissie benoemd om Rapport uit te brengen over de rechtspersoonlijkheid onzer Kerken in Indië, enz. geeft kennis, dat zij wegens te weinig beschikbaren tijd met haar uitteraard niet gemakkelijk Rapport nog niet gereed is. Zij verzoekt daarom de Synode haar wel te willen continueeren.

De Synode besluit daartoe met de toevoeging, dat de Zendingcommissie gemachtigd wordt om inzake de rechtspersoonlijkheid der Christ. Geref. Gem. te Batavia deze zaak, indien mogelijk, tot een goed einde te brengen.

ART. 177.

Een protest van DE WINTER te Deventer gesteund door J. DWARSHUIS thans wonende te Sneek, wordt door de Commissie van Rapport en Advies ter tafel gebracht.

De Commissie rapporteert 't volgende:

DE WINTER brengt en bracht vele beschuldigingen in tegen den leeraar der Gemeente en indirect beschuldigde hij den geheelen Kerkeraad van ontrouw. Hij wendde zich met een schrijven tot den Kerkeraad, maar deze gaf hem geen voldoening naar zijne meening. Daarom ging hij tot de Classis, en de Classis wees hem terug tot den Kerkeraad, en wilde dat hij zijn schrijven zou terugnemen. De Classis oordeelde, dat zijn schrijven van dien aard was, dat hij dat moest intrekken, en schuldbelijdenis daarover doen; de Kerkeraad toch, zoo oordeelde de Classis, zou de roeping hebben, om hem om zulk schrijven te censurieren.

DE WINTER weigerde der Classis gehoor te geven, en de Kerkeraad censureerde hem.

DE WINTER ging nu tot de Prov. Synode. De Synode sprak uit, dat ze zich wel kon verklaren, afgaande op 't schrijven van DE WINTER, dat de Classis tot de conclusie kwam, waartoe ze kwam. De inhoud toch van het schrijven van DE WINTER gaat de perken van bescheidenheid ver te buiten.

Op de vergadering sprak hij harde dingen van den Leeraar en dat op een wijze, dat de Vergadering, zooals blijkt uit de notulen der Provincie, ontroerd was. Hij kwam met beschuldigingen tegen de manier van prediking, maar had geen beschuldigingen tegen de leer. Hij kwam op tegen het herderlijke werk van den Leeraar, en de Kerkeraad kon niet anders dan hem tegenstaan.

De Provincie handhaafde de Classis en den Kerkeraad.

En — de Commissie overwegende,

- a. dat DE WINTER door den Kerkeraad behandeld is, en deze hem lankmoedig heeft gedragen, zooals de Classis oordeelt,
- b. dat de Classis, na kennismaking van zijn boos schrijven hem terugwees naar den Kerkeraad en hem vermaande belijdenis te doen en oordeelde, dat het de roeping was van den Kerkeraad hem te censurieren; en
- c. dat de Provinciale Synode na hem ook zelve gehoord te hebben, de Classis en Kerkeraad handhaafde, oordeelt dat de Synodale Vergadering niet anders kan dan zich met den uitspraak der Provinciale Vergadering van Overijssel te vereenigen. Omtrent J. DWARSHUIS, die DE WINTER steunde, oordeelt de Commissie, dat hij zich bij den uitspraak van Provincie en Classis heeft neer te leggen.

Dit advies der Commissie wordt door de Vergadering *aangenomen*.

ART. 178.

Nog rapporteert de Commissie een schrijven van eenige leden der Christ. Geref. Gem. te Winsum (Provincie Groningen), die door de Provinciale Vergadering van Groningen niet ontvankelijk waren verklaard, omdat zij tijdens de kwestie voor hun lidmaatschap hadden bedankt. Uitvoerig wordt door de Commissie de historie dezer kwestie toegelicht, en vooral de vraag op den voorgrond gesteld over de gegrondheid der niet ontvankelijkheidsverklaring.

De Commissie is daaromtrent gekomen tot de volgende conclusie :

De Commissie overwegende:

- a. dat ten laatster instantie de klagers door Classis en Provincie onontvankelijk zijn verklaard, om hun verwerpen van den Kerkeraad;
- b. dat de Kerkeraad die verklaring niet heeft beschouwd en aangenomen als een bedanken voor het lidmaatschap, evenmin als die leden zelve; hetwelk voldoende hieruit blijkt, dat de Kerkeraad hen onder de 1ste en 2de trap der censuur heeft geplaatst;
- c. dat de Kerkeraad eenige weken na de censuur in de 2de trap hen heeft geplaatst buiten de Gemeente, hoofdzakelijk op grond van die verwerping van den Kerkeraad en den aankleve van dien;

Oordeelt, dat die plaatsing buiten de Gemeente

- a. in strijd is met onze Kerkregeering, omdat reeds de censuur was vooraf gegaan;
- b. dat de verwerping van den Kerkeraad niet eerst reden van censuur kan zijn en later als opzegging van lidmaatschap kan worden beschouwd, en dat dus ook de verwerping van den Kerkeraad geen genoegzame reden kan zijn voor de Classis en Provincie om hen onontvankelijk te verklaren.

Oordeelt,

- a. dat de Synode niet kan treden in het materiële der zaak;
- b. dat de zaak naar de Classis moet worden teruggewezen tot nader onderzoek.

Door onderscheidene leden wordt de conclusie der Commissie bestreden op grond van de revolutionaire wijze, waarop die leden zich tegenover den Kerkeraad plaatsten, maar na nogmaals de kwestie goed onder de oogen te hebben gezien, kan de Synode zich met het advies der Commissie vereenigen, en *verwijst de kwestie naar de Classis Warfum tot nader onderzoek*.

ART. 179.

De Commissie tot het nazien van de boeken van den Theaurier der kas tot Uitbreiding der Theol. School, verklaart, dat die nagezien en uitstekend in orde zijn bevonden, zóó zelfs dat

zij door netheid en accuratesse uitmunten, en dat niettegenstaande de zwakheid van den penningmeester.

De Voorzitter verzoekt den dank der Vergadering aan Broeder NEDERHOED voor diens arbeid over te brengen.

ART. 180.

Nog wordt benoemd als Commissie tot samenstelling van een Concept-Reglement van orde de Broeders Ds. TEN HOOR en Ouderling VAN HEIJZELEENDOORN.

ART. 181.

Te halfelf ure wordt hierna de Zitting gesloten met dankzegging door Broeder D. SWAGERMAN.

NEGENTIENDE ZITTING.

Zaterdag 29 Augustus, voorm. van 9—1 uur.

ART. 182.

De Morgenzitting en, gelijk de Vergadering hoopt, de laatste Zitting, wordt na het zingen van Ps. 89:8,

Gij toch, Gij zijt hun roem, de kracht van hunne kracht, enz.
met gebed geopend door Ds. HESSELS.

ART. 183.

Aan het Moderamen wordt opgedragen — naardien de Vergadering gaarne tot finale sluiting der Synode in deze Zitting wenscht te komen — de notulen der vijftiende tot de negentiende Zitting na te zien en vast te stellen.

Eveneens wordt de zorg voor de uitgave van de notulen en de keuze van een uitgever aan het Moderamen toevertrouwd.

ART. 184.

De Voorzitter deelt mede dat de aangenomene voorstellen in zake de Vereeniging met de Ned. Ger. Kerken met considerans in één besluit vereenigd zijn en verzoekt den scriba dit stuk der Vergadering ter eindstemming voor te lezen, waaraan deze voldoet door de volgende acte ter Vereeniging de Vergadering te doen hooren:

De Algemeene Synode der Christ. Geref. Kerk in Nederland,
gelet op de reeds herhaaldelijk gevoerde onderhandelingen met de Ned. Geref. Kerken om tot een gewenschte Vereeniging te komen,
gelet op het Verslag der Deputaten in het belang dezer zaak benoemd door de Algemeene Synode te Kampen;

gelet op de voorstellen der verschillende Provinciale Synoden in zake deze Vereeniging;

overwegende:

dat alle tot dusver aangewende pogingen om op de basis der Concept-Acte tot Vereeniging te komen zonder gewenscht resultaat zijn gebleven;

overwegende, dat ook de Voorloopige Synode der Ned. Geref. Kerken te Leeuwarden het waarschijnlijk achtte, dat langs den weg door de Concept-Acte aangewezen wel geen Vereeniging tot stand zou komen;

overwegende, dat het de roeping is van alle Kerken die op dezelfde basis van Belijdenis en Kerkenorde staan, om alle pogingen aan te wenden ten einde tot ware Vereeniging te geraken;

overwegende, dat de Ned. Geref. Kerken op denzelfden grondslag van Belijdenis en Kerkenorde staan als de Christ. Geref. Kerk;

verklaart:

in overeenstemming met het oordeel door alle Provinciale Synoden uitgesproken, dat de Concept-Acte als basis van onderhandeling wordt ter zijde gesteld en daarmee alle contractueele beteekenis verloren heeft:

dat zij nochtans op den grondslag van eenheid in Gereformeerde Belijdenis en in Gereformeerde Kerkregeering, tot Kerkelijke Vereeniging met de Ned. Geref. Kerken wil zoeken te komen.

Teneinde op dien grondslag tot zoodanige Vereeniging te geraken, oordeelt de Synode der Christ. Ger. Kerk,

erkennende het belangrijke verschil dat tusschen Separatie en Doleantie bestaat,

zelve vaststaande in de overtuiging dat de scheiding van 1834 en vervolgens een werk Gods was, zoowel recht- als plichtmatig naar Zijn Woord en de Geref. Belijdenis,

de Doleantie met haar Kerk- en Rechtsbeschouwingen voor rekening latende van de Ned. Geref. Kerken;

nochtans bereid om in weerwil van dat onmiskenbaar verschil toch met het oog op en krachtens de eenheid in Belijdenis en Kerkregeering althans te pogen om tot Vereeniging te komen en Kerkelijk samen te leven,

dat dan alleen zulk eene poging zal kunnen slagen,

- 1°. als over en weer, oprecht en zonder zinsbehoud, de te vereenigen Kerken erkend worden als ware en zuivere Geref. Kerken naar Belijdenis en Kerkenorde;
- 2°. als, wat de verhouding tot de Ned. Herv. Kerk betreft, dit wederzijds wordt uitgesproken, dat verbreking van de Kerkelijke gemeenschap met de besturen van de Ned. Herv. Kerk niet alleen, maar ook met de leden in corporatie ven en plaatselijken zin, door Gods Woord en de Geref. Belijdenis geboden en dus noodzakelijk is;
- 3°. en als geen personen als leden der Vereenigde Kerken mogen worden erkend, dan die instemming betuigen met de Geref. Belijdenis en Kerkenorde en dienovereenkomstig wenschen te leven;

en dat tot Vereeniging zelve slechts kan worden overgegaan onder de navolgende voorwaarden:

dat de Vereenigde Kerken:

- 1°. over en weer geene attestaties zullen afgeven noch aannemen, dan aan of van erkende Kerken, die met haar op denzelfden bodem der Belijdenis staan en met de Ned. Herv. Kerk gebroken hebben;
- 2°. over en weer elkanders lidmaten, leeraren, kandidaten, ambten, attesten en tucht erkennen en voor wettig houden;
- 3°. over en weer geen gemeente of kerkeraad meer formeeren ter plaatse waar reeds eene gemeente der Vereenigde Kerken bestaat, terwijl elk lid vrijheid blijft behouden om na de Vereeniging te blijven waar het voor de Vereeniging behoorde;
- 5°. over en weer verklaren niet combineering, maar samensmelting tot eene Gereformeerde Kerk in Nederland te bedoelen, latende het tijdstip en de wijze van ineensmelting van twee of meer gemeenten of Kerken ter zelfder plaats aan het oordeel der respectieve Kerkeraden en Klassen over.

Wat het Reglement van 1869 betreft, heeft dezelfde Alg. Synode,

- a. gelet hebbende op de bezwaren die binnen onzen eigen kring tegen dit Reglement worden ingebracht;
- b. over het al of niet gegronde dier bezwaren zich niet uitsprekende, maar overwegende dat geen enkele Provinciale Synode

op behoud van dit Reglement gesteld is, indien maar de eenheid van de Christ. Geref. Kerk bewaard blijft en hare goederen rechtszekerheid behouden, besloten, ook afgezien van de Vereeniging:

- 1°. pogingen in 't werk te stellen om het Reglement alzoo te wijzigen, dat de Dordtsche Kerkenorde de plaats daarvan inneme en den dienst daarvan vervulle;
- 2°. eene Commissie te benoemen die de toestemming der gemeenten verzoekt;
- 3°. en die Commissie te machtigen om na verkregene toestemming bij de Regeering de daarvoor noodige stappen te doen.

En eindelijk wat de opleiding tot het leeraarsambt betreft, oordeelt de Synode te moeten handhaven het beginsel, dat de Kerk geroepen is, eene eigene inrichting tot opleiding harer leeraren te hebben, ten minste wat de godgeleerde vorming betreft.

In eindstemming gebracht wordt dit stuk, na hoofdelijke stemming met alle stemmen *aangenomen*.

Enkele Afgevaardigden, die reeds vertrokken waren, hadden mondeling of schriftelijk hunne stem er voor uitgebracht.

Docent LINDEBOOM verklaart, onder applaus der Vergadering, dat hij ondanks zijn voorstel, lettende op de leiding van Gods Voorzienigheid, ook nu, indien hij lid der Synode was, *voor* het voorstel zou hebben gestemd.

ART. 185.

De op de Agenda voorkomende voorstellen van Groningen en Zuid-Holland betreffende een Modus Vivendi indien de pogingen tot Vereeniging met de Ned. Geref. Kerken niet mochten slagen aldus luidende:

h. Indien onverhoopt langs dezen weg de Vereeniging niet mocht getroffen worden, dan biede de Algemeene Synode aan de Synode der Ned. Geref. Kerken de Modus Vivendi aan, die door de Commissie van advies in de Memorie van Toelichting pag. 72—74 is ontworpen, of deze zooveel nodig gewijzigd, opdat wij dan voor het minst in vrede naast elkander leven en niet als vijanden tegenover elkander staan. *(Groningen.)*

Mocht de Vereeniging niet tot stand komen, dan zou de Provinciale Synode een Modus Vivendi tot stand willen ge-

bracht zien; een van den volgenden inhoud komt haar goed voor: Uitgaande van het beginsel, dat de contracteerende Kerken wederkeerig elkanders Gemeenten of Kerken op grond van Belijdenis en Kerkorde erkennen en als wettig Geref. Kerken dezer landen respecteeren, zoo zijn de Synode der Christ. Geref. Kerk ter eener en de Synode der Ned. Geref. Kerken ter ander zijde overeengekomen, om, zoolang de algeheele ineensmelting van beide groepen van Gemeenten of Kerken nog niet is verkregen, zich tegenover elkander aan den navolgenden Modus Vivendi te houden:

- a. Dat men, na dit contract over en weer, ter plaatse waar reeds eene Gemeente of Kerk van een der beide groepen bestaat, geen tegenkerk meer zal oprichten, tenzij de bestaande Herv. Gemeente als zoodanig bij wettig Kerkerads besluit met het Ned. Herv. Kerkgenootschap breke;
- b. dat men de Predikanten, die in de gemeente van de andere groep mochten beroepen worden, bij aanneming, op het afgegeven attest, over en weer zonder andere verklaringen dan die van het Bevestigingsformulier, toelate;
- c. dat men de attestatiën van naar elders vertrekkende lidmaten over en weer afgeve en aanneme;
- d. dat men elkanders Kerkelijke tucht over en weer erkenne en eerbiedige;
- e. dat men in meerdere Kerkelijke vergaderingen, zoolang deze niet in Comité gaan, over en weer elkanders Deputaten toelate en adviseerende stem geve; *(Zuid-Holland.)*

worden door de Afgevaardigden, in stil vertrouwen, dat de aangewende pogingen slagen zullen, na eenige discussie teruggenomen.

ART. 186.

De Vergadering komt nu terug op het verdaagde antwoord aan de H.H. Directeuren der Vrije Universiteit.

Na eenige bespreking wordt met algemeene stemmen het volgende voorstel *aangenomen*:

De Synode der Christ. Geref. Kerk, vergaderd te Leeuwarden, ontvangen hebbende een schrijven van H.H. Directeuren der Vrije Universiteit, inhoudende het verzoek dat de Synode eene Commissie benoeme, die bij benoeming en ontslag van

Hoogleeraren in de Theologie aan de Vrije Universiteit van Advies en eventueel van op- of aanmerkingen diene,

oordeelt thans op dat verzoek van H.H. Directeuren niet te kunnen ingaan, wijl

- 1°. de zaak der Vereeniging tusschen de Ned. Geref. Kerken en de Christ. Geref. Kerk nog in behandeling is, en
- 2°. datgene wat door H.H. Directeuren gevraagd wordt in elk geval onvoldoende is.

ART. 187.

Vervolgens wordt nogmaals gelezen en overwogen het schrijven van de Algemeene Synode der Reformed Church in Amerika. (Zie Artikel 79)

Naar aanleiding van dit uitvoerig schrijven ter wegneming onzer bezwaren als zou bedoelde Kerk de Vrijmetselarij toelreeren, wordt vooral opgemerkt, dat de Synode der Reformed Church al spreekt zij van beginselen, niet genoeg op de toepassing dier beginselen heeft aangedrongen, en dat, zeer opmerkelijk, juist onder de in het gemelde Synodaal besluit genoemde Genootschappen, waartegen zij waarschuwt de Vrijmetselaarsorde niet voorkomt.

De Vergadering benoemt eene Commissie om, — op bedoelde punten den nadruk leggende — een antwoord aan de Synode der Reformed Church te doen toekomen.

Tot leden dier Commissie van antwoord worden benoemd de Broeders: J. VAN ANDEL; W. H. GISPEN en D. K. WIELENGA.

ART. 188.

Docent DE COCK verlaat na hartelijke dankbetuiging voor de broederlijke deelneming, welke hij ter Synode ondervond, nadat de Voorzitter hem 's Heeren zegen en de vertroosting des Heiligen Geestes heeft toegewenscht, de Vergadering.

ART. 189.

Nog wordt door een der Broeders de begeerte te kennen gegeven om aan Vader VAN VELZEN een schrijven te richten, waarin de Vergadering hem hare gevoelens van hoogachting en toegenegenheid doe blijken.

Zulks wordt den Scriba opgedragen. Ook aan Ds. NEDERHOED zal een belangstellend schrijven namens de Synode worden gezonden.

ART. 190.

De Voorzitter doet de vraag, op welke wijze de voorwaarden ter Vereeniging ter kennis van de Synode der Ned. Geref. Kerken zal worden gebracht.

De Synode besluit Deputaten te benoemen, die persoonlijk

het aangenomen besluit ter kennis dier Vergadering brengen zullen.

ART. 191.

Bij monde van den Vice-Voorzitter Ds. BEUKER worden de door de Synode te Kampen benoemde Deputaten — waartoe ook de Voorzitter dezer Synode behoorde — vooral den arbeid door hen verricht, bedankt, bijzonder voor de buitengewone nauwkeurigheid en studie waarvan de Memorie van Toelichting blijk gaf. met 't minst komt daarvoor den Secretaris der Deputaten Dr. BAVINCK dank toe.

ART. 192.

Nader spreekt de Synode uit, dat de Deputaten door haar gemachtigd worden, om als Commissie van Correspondentie op te treden en voorts wordt evenals te Kampen bepaald, zoo twee Provinciale Synoden eene Algemeene Synodale Vergadering noodig achten, zulk eene Vergadering dan saamgeroepen worden zal.

De Prov. Synode van Noord-Holland wordt gemachtigd de eerstvolgende Synode bijeen te roepen.

Aan de genoemde Deputaten wordt tevens opgedragen de in Artikel 168 bedoelde wijziging van het Reglement van 1869 ter hand te nemen, en zoo mogelijk ten einde te brengen.

ART. 193.

Tot Deputaten worden bij stemming met volstreekte meerderheid gekozen de Broeders: J. VAN ANDEL, Docent Dr. H. BAVINCK, Docent L. LINDEBOOM, Ds. A. LITTOOY en Docent M. NOORDTZIJ.

Tot Secundi: Ds. J. VAN DER LINDEN en Ds. W. H. GISPEN.

ART. 194.

Omtrent het protest van J. VAN DELFT C. S. te Zaandam oordeelt de Synode, dat, nu de Concept-Acte geheel ter zijde is gesteld, de Vergadering op deze zaak niet nader behoeft in te gaan.

ART. 195.

Tot Archivarius inplaats van Docent S. VAN VELZEN wordt benoemd Docent. Dr. H. BAVINCK. Z.Eerw. neemt deze benoeming zelfs met genoegen aan, omdat hij Vader VAN VELZEN opvolgen mag.

Naar aanleiding van eene opmerking, dat de kerkelijke Archieven soms veel te wenschen overlaten, vestigt de Synode de aandacht hierop met den wensch, dat alle Gemeentelijke, Classicale en Provinciale Archieven zorgvuldig mogen worden bewaard.

ART. 196.

Door Docent M. NOORDTZIJ, hiertoe door den Voorzitter in de

vorige Zitting uitgenoodigd, wordt de volgende rekening van de kosten der Synode, enz. overgelegd:

Synode Assen saldo onkosten	f 77,65 „	
Syn. Verslag	206,70 „	
	-----	f 284,35
Synode Kampen onkosten.....	f 281,71	
Syn. Verslag	„ 84,69 ¹ / ₂	
	-----	, 366,40 ¹ / ₂
Onkosten Deputaten der Synode van Assen om met de Deputaten van de Synode der Ned. Geref. te spreken.....		„330,74
„ Rapport Sabbathskwestie.....		„299,90
„ Commissie Wildervank.....		„ 61,50
„ „ STEKETEE		„ 60,33
„ „ naar de Belgische Kerk . . .		„ 37,45
„ Synodale Commissie		„ 35,00
„ dezer Synode, reiskosten der praeadviseerende leden		523,68
Saldo aan de Synodale Commissie		„ 0,64 ¹ / ₂
		Totaal f 2000,00

Promemorïe: nog te verrekenen onkosten Memorie van Toelichtingen onkosten der Deputaten Synode te Kampen.....f 344,94 ¹/₂

ART. 197.

Tot lid der Synodale Commissie, wegens aftreding van het niet herkiesbaar lid Ds. W. H. GISPEN, wordt gekozen Ds. J. VAN ANDEL. Tot diens secundus Ds. W. DOORN. Tot secundus voor Ds. J. HESSELS, Ds. J. VAN DER LINDEN; terwijl voor Ds. J. NEDERHOED secundus is Ds. A. BRUMMELKAMP.

ART. 198.

Tot Deputaten naar de a. s. Synode der Belgische Zendingskerk worden benoemd Ds. T. Bos en Ds. A. VAN DER SLUIJS en naar de Oud-Geref. Kerk in Pruisen Ds. J. BAVINCK en Ds. H. BEUKER.

ART. 199.

Op de vraag door de Zendingscommissie gedaan, of de Synode ook wenscht in te gaan op het verzoek om scheiding, of splitsing van het Maleisch en Europeesch element der Christ. Geref. Gem. te Batavia, wordt geantwoord, dat de Synode zich met 't advies der Zendingscommissie vereenigt, en deze zaak aan de prudentie dier Commissie overlaat.

ART. 200.

De Voorzitter, nu de Synode aan het eind van haren arbeid is gekomen, spreekt den Broederen het volgende afscheidwoord toe:

't Is altijd een moeielijk oogenblik om te scheiden, wanneer we elkander liefhebben en de banden, door saam te arbeiden weer nauwer zijn toegehaald. Moge de Heere door Zijn Geest die teedere banden steeds inniger doen zijn en volmaken in de toekomende eeuw.

Ernstige vragen hadden we te beantwoorden en gewichtige besluiten te nemen. Ieder, zoo vertrouwen wij, heeft in dezen met een getrouw geweten voor God gestaan.

Min lieflijke woorden en 't onaangenaam woord protest werden ternauwernood gehoord.

Toch klinkt, waar we zien op het gebrek van onzen arbeid, het „genâ, o God, genâ," uit ons hart op tot den grooten Koning en Hoogepriester, die met Zijne Heiligheid het onheilige, dat zijne knechten aankeeft, genadig bedekt. Die Hoogepriester doe ook over ons vergeving en toone hoeveel heerlijk en groots Hij door geringe dienaren tot stand brengen kan!

Dank zegt de Voorzitter allereerst den H.H. Praeadviseurs voor hunne grondige adviezen. Zij toonden studie van de behandelde onderwerpen te hebben gemaakt en vergemakkelijkten daardoor den arbeid der Vergadering. Dank de Commissie van Rapport en Advies, die een stillen en niet altijd gemakkelijken arbeid had te verrichten na de Zitting der Synode. Dank ook den Vice-Voorzitter voor zijne zeer gewaardeerde hulp en niet minder aan de beide Secretarissen, wier arbeid als de Vergadering uiteengaaf eerst recht begint. De Heere doe U dien met opgewektheid beëindigen. Allen den dank der Vergadering die medewerkten om alles geregeld te doen voortgaan. Ook den Heer MULDER, voor zijn Verslag, waardoor hij als 't ware onmisbaar werd op onze Synode. En eindelijk dank den Kerkeradsleden voor hunne bereidvaardigheid en zorg als regelingscommissie voor deze Vergadering!

Heb ik iemand onwillens gekrenkt of zeer gedaan, men vergeve 't mij, ik neem van U allen eene aangename herinnering mede, vooral van de broeders die den predikdienst in deze Gemeente waarnamen. Gaarne zag ik dat hunne namen in de Handelingen dezer Synode werden gememoreerd!

De Vice-Voorzitter brengt den Voorzitter den dank der Synode voor de wijze, waarop zijn taak door hem werd volbracht. U moesten wij vragen, 't ons niet ten kwade te duiden, als we 't soms U lastig maakten, al was dat buiten ons bedoelen!

't Is niet de eerste maal dat een Leeuwarder Predikant de Geref. Synode presideerde. Eens deed het BOGERMAN. Toen besloot men telken drie jaar te vergaderen. Wat zij toen wenschten heeft God ons gegeven! Ook deze Synode heeft groote belangrijkheid en hare besluiten zullen nawerken, als wij reeds ten grave zijn gedaald.

Dank aan de Gemeente van Leeuwarden voor hare gastvrijheid. Ook den Doleerenden Broeders voor hunne liefde daarvoor jegens ons betoond.

En eindelijk, Broeder GISPEN, U ook de dank der Vergadering

voor Uw welsprekend en leerrijk woord, dat zonder twijfel op de Vergadering grooten invloed heeft uitgeoefend.

Als Rector zegt Doe. NOORDTZIJ namens zijne ambtgenooten en den Zendingsdirector dank voor de wijze en welwillendheid, waarmede de Vergadering hen heeft ontvangen en gehoord. Vooral, dat zoo ruim in onze nooddrift werd voorzien en de waardeering van onzen arbeid daardoor trof ons zeer. Wel is er vrees in ons hart of wij wel kunnen blijven beantwoorden aan wat onze tijd van ons in onzen arbeid eischt. Maar daarom den dank aan Hem, van Wien alle krachten en gaven zijn. Daardoor is en zij er bij alle verscheidenheid eenheid! 't Zij ons eene profetie van de komende eenheid ook met Broeders buiten ons. Worde dan de Hoogepriesterlijke bede van onzen Heere Jezus Christus vervuld: dat zij allen één zijn!

Hierop wordt door de Vergadering staande gezongen Ps. 121:4:

De Heer zal u steeds gadeslaan,
Opdat Hij in gevaar
Uw ziel voor ramp bewaar'.
De Heer, 't zij g' in of uit moogt gaan,
En waar g' u heen moogt spoeden,
Zal eeuwig u behoeden.

waarna de Voorzitter met dankzegging en gebed de Synode sluit.

Het Moderamen:

J. VAN ANDEL, *Voorzitter*.

H. BEUKER, *Vice- Voorzitter*.

A. VAN DER SLUIJS, *1st Secretaris*.

T. BOS, *2de Secretaris*.

Tijdens de Synode werd gepredikt:

Zondag 23 Aug. door: Doc. L. LINDEBOOM, en

Ds. L. VAN DER VALK.

Zondag 30 Aug. door: Ds. H. M. VAN DER VEGT, en

Ds. J. VAN DER LINDEN.

Bijlage A.

Aan de Synode der Christelijke Gerefor- meerde Kerk in Nederland, vergaderd binnen Leeuwarden den 18^{den} Augus- tus 1891 en volgende dagen.

Hoogerwaarde Vergadering!

Sedert de jongste Synode, gehouden te Assen, zijn aan Uwe Commissie wel niet vele, maar toch eenige zaken ter behandeling voorgekomen. Zij heeft de eer U het navolgend verslag van hare werkzaamheden te geven.

Het eerste, dat bij uwe Commissie inkwam, was een schrijven van de Algemeene Synodale Commissie der Nederlandsche Hervormde Kerk. Dit schrijven, gedateerd 22 November 1888, behelsde eene uitnoodiging, om mede te werken ter verzameling van gelden ten behoeve der Waldenzen en wel tegen het feest, waarop gedachtenis zou gevierd worden van de „Glorieuse Rentrée onder HENNRI ARAUD."

Gedachtig aan haren lastbrief, heeft Uwe Commissie geantwoord, dat zij, ondanks hare warme sympathie voor de Waldenzen, de bevoegdheid miste, om maatregelen ter bereiking van bedoeld einde te nemen.

Verder heeft Uwe Commissie eenige correspondentie gevoerd met ZEx. den Minister van Koloniën over de organisatie van de Christelijke Gereformeerde Gemeenten in Indië.

De Minister van Koloniën kwam tot Uwe Commissie in eene missive met eenige vragen en verlangde van haar advies in zake de uitvoering van het denkbeeld eener organisatie van de Christelijke Gereformeerde Gemeenten in Indië. Uwe Commissie meende in deze aangelegenheid zich in relatie te moeten stellen met onzen waardigen Zendingsdirector, prae-adviseerend lid dezer Synode, dien zij bereid vond haar met zijn gewaardeerd oordeel en hulpe te dienen.

Het volgende schrijven is aan den Minister gezonden:

De Synodale Commissie der Christelijke Gereformeerde Kerk in Nederland heeft de eer, aan Uwe Excellentie bij dezen bescheidenlijk haar advies aan te bieden in zake de uitvoering van het denkbeeld eener organisatie van de Christelijke Gereformeerde Gemeenten in Indië, ingevolge het verlangen van Uwe Excellentie bij eene missive aan genoemde Commissie van 19 Juli 1889, lett. A. N°. 11.

Het was der Synodale Commissie even vereerend als aangenaam, deze missive van uwe Excellentie te ontvangen, en al-

leen het gewicht der vragen, waarvoor zij zich bij het uitbrengen van haar advies gesteld zag, moge haar, in verband met de weinige gelegenheid om als Commissie te vergaderen, bij Uwe Excellentie verontschuldigen over het al te lang achterblijven van haar antwoord.

Het is, HoogEdel Gestreng Heer, der Synodale Commissie eene behoefte des harten, allereerst hare erkentelijkheid uit te spreken voor de bemoeiingen van Uwe Excellentie bij de Indische Regeering in zake de erkenning der Christelijke Gereformeerde Gemeente te Batavia als zelfstandige corporatie.

Zij waardeert zeer wat in dezen door Uwe Excellentie reeds gedaan is en dat, blijkens de officiële bescheiden, haar bij Uwe missive toegezonden, niet zonder gunstigen invloed op het oordeel en de handelingen der Indische Regeeringspersonen gebleven is. Van dit laatste ontving onze Algemeene Zendingcommissie een vernieuwd bewijs uit een schrijven van den Kerkeraad te Batavia, inhoudende, „dat de Indische Regeering bij haar besluit van den 17^{den} Augustus 1889 eene nadere verlenging van zes maanden heeft verleend van de overschrijving van een perceel, hetwelk op 17 Augustus door den adressant is aangekocht ten behoeve van de Christelijke Gereformeerde Gemeente te Batavia." De Kerkeraad verheugde zich over dit besluit, hopende dat in dien tijd de aanhangige kwestie zou beëindigd zijn.

Toen de synodale Commissie de missive van Uwe Excellentie ontving, wenschte zij, dat de Synode harer Kerk vergaderd ware of binnen niet te langen tijd vergaderen mocht, opdat zij bij uwe Excellentie een officieel advies namens de Synode zou kunnen uitbrengen. Nu dit het geval niet is, heeft haar advies geen officieel karakter in den zin, dat eene eerstkomende Synodale vergadering daaraan tegenover uwe Excellentie of de Indische Regeering zou gebonden zijn, al meent ook de Synodale Commissie te mogen vertrouwen, in haar advies het gevoelen harer Kerk en Synode uit te spreken.

Na nauwkeurige kennisneming en ernstige overweging van al de bescheiden in zake het adres van de Christelijke Gereformeerde Gemeente te Batavia, door uwe Excellentie aan de Synodale Commissie toegezonden, is het aan die Commissie voorgekomen, dat het voorstel van uwe Excellentie, bij dépêche van 7 Dec. 1889 letter A. N°. 18/2189, het meest aanbevelenswaardig is, omdat bij een zoodanig besluit de Christelijke Gereformeerde Gemeenten in Indië, met behoud van haar geestelijk karakter en zonder gerangschikt te worden onder maatschappijen en vennootschappen, als zelfstandige corporatiën erkend worden en rechtspersoonlijkheid verkrijgen.

Het deed dan ook der Synodale Commissie genoegen, dat het voorstel van Uwe Excellentie bijval en instemming gevonden heeft bij ZExc. den Gouverneur Generaal, blijkens zijner Excellentie's schrijven van 16 Mei 1889 en bij den Raad van Nederlandsch Indië Commissoriaal van den 29sten Maart 1889.

De bedenkingen tegen uwer Excellentie's voorstel door den

Directeur van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid gemaakt, Commissoriaal van 15 Januari 1889 A. 918, zijn, naar het bescheiden oordeel van de Synodale Commissie, door den Gouverneur Generaal en den Raad van Nederlandsch Indië voldoende wederlegd, waarom zij oordeelt, dat, indien het voorstel van Uwe Excellentie, zooals het door den Raad van Nederlandsch Indië geformuleerd is, tot een Koninklijk Besluit mocht verheven worden, de Christelijke Gereformeerde Gemeenten in Indië zouden verkrijgen wat zij begeeren en behoeven, en de grond gelegd zou zijn, om tot eene gewenschte organisatie der Gemeenten te komen.

Uwe Excellentie verklaart, gaarne het gevoelen der Synodale Commissie te vernemen over de wijze van uitvoering van het denkbeeld eener organisatie van de Christelijke Gereformeerde Gemeenten in Indië; zij is wederkeerig hiertoe gaarne bereid en geeft het volgende aan uwe Excellentie in overweging:

Ten eerste, zouden genoemde Gemeenten in Indië op grond van hare éézelfde Belijdenisschriften en Kerkenorde met elkander op eenige wijze in betrekking moeten staan en voorzoo- veel de afstanden en reisgelegenheden in Indië dit gedoogen, met elkander in kerkelijke vergaderingen of ook bij geschriften gemeenschap oefenen.

Ten tweede, zouden die vereenigde Gemeenten op eenige wijze in kerkelijke relatie, in verbinding moeten gebracht worden en staan met de Christelijke Gereformeerde Kerk in Nederland.

Dit zou naar het oordeel der Synodale Commissie alzoo kunnen geregeld worden, dat de Synode der Christelijke Gereformeerde Kerk in Nederland eene Classis aanwees, aan wie meer bijzonder de behartiging der belangen van de Gemeenten in Indië werd opgedragen, met welke Classis de Gemeenten, zooveel noodig, correspondeeren in gelijke betrekking waarin de gemeenten in het Vaderland elk tot hare Classis staan.

Door zoodanige betrekking tot de Vaderlandsche Kerk zouden de Christelijke Gereformeerde Gemeenten in Indië eene eenheid vormen, voor de Indische Regeering herkenbaar zijn, zoodat deze haar als zelfstandige en toch welgeorganiseerde gemeenten kan aanmerken.

Ten derde, zou het de Synodale Commissie niet ondienstig achten, dat of door de Gemeenten in Indië of door de Synode alhier voor Indië drie of meer personen gekozen werden, die als gedeputeerden eene Commissie uitmaakten, door welke de Gemeenten zich, zooveel gevorderd werd, tot de Regeering konden wenden en de Regeering wederkeerig tot de Gemeenten.

Het komt der Synodale Commissie voor, dat genoemde drie punten in aanmerking verdienen te komen tot regeling van de uitvoering eener gewenschte en noodzakelijke organisatie van de Christelijke Gereformeerde Gemeenten.

Verder meent de Synodale Commissie, dat genoemde punten mede in aanmerking zouden kunnen komen bij eene nieuwe regeling van de organisatie der Protestantsche Kerk in Indië.

De Gemeenten zouden dan bij soortgelijke regeling hare vrijheid terug bekomen, met elkander in verband kunnen staan, alsmede met de Protestantsche Kerkgenootschappen in het moederland, terwijl bij zoodanige organisatie het der Regeering ook mogelijk zou zijn, voorzoover dit noodig is, met de Gemeenten in correspondentie te treden.

De Synodale Commissie merkt hierbij nog bescheidenlijk op: indien bovengenoemde regeling mocht plaats vinden, dat dan ook de bezwaren van Zijne Excellentie den Gouverneur Generaal tegen de uitvoerbaarheid van Uwer Excellentie's voorstel voor een groot deel zouden worden opgeheven.

En hiermede meent de Synodale Commissie aan het verlangen van uwe Excellentie voldaan te hebben, terwijl zij zich gaarne bereid verklaart tot nadere omschrijving of verklaring van hetgeen zij Uwe Excellentie bij dezen aanbiedt.

Met verschuldigden eerbied Uwer Excellentie's onderdanige dienaren,

DE SYNODALE COMMISSIE VAN DE CHR. GEREF.
KERK IN NEDERLAND.

Niet lang na het ontvangen van dit advies zond ZExc. eene copie van de correspondentie met de Synodale Commissie der Nederlandsche Hervormde Kerk, van oordeel zijnde, dat onze Synode daar misschien dienst van kon hebben.

Daar spoedig na dit advies de Minister van Koloniën is afgetreden, kan uwe Commissie niets naders mededeelen.

In zake de Geuzenkerk te Brielle gewerd uwe Commissie een schrijven van den Kerkeraad der gemeente aldaar. Dit schrijven, gedateerd 19 Juni 1890, bevatte eene mededeeling en eene vraag.

Blijkens de Hand. der Synode te Zwolle 1882 moet de gemeente Brielle, zoolang zij de Geuzenkerk in gebruik heeft, voor het onderhoud van het geheel, ten genoegen der Synodale Commissie, zorgen. De Kerkeraad, hierop wijzende, *deelde mede*, dat de gemeente sinds langen tijd in slechten geldelijken toestand is, zoodat zij hare verplichtingen niet nakomen kan. Reparatie aan kerk en pastorie is dringend noodzakelijk en vordert eene uitgave van eenige honderden.

Door den nood gedwongen komt nu de Kerkeraad met de *vraag*, hoe in deze aangelegenheid moet gehandeld worden. Het kerkgebouw verder te laten vervallen mag niet, en de Synodale Commissie is het adres, waaraan hij meent zich te moeten richten om raad en hulp.

Wat moest Uwe Commissie doen? Zij heeft den Kerkeraad te Brielle geantwoord, dat de ongelegenheid der gemeente haar zeer ter harte gaat, maar dat zij onbevoegd is, uit kracht van boven bedoeld besluit, hulpe te bieden. Haar mandaat is, om uit te voeren wat haar wordt opgedragen, maar zij mag geene door de Synode genomen besluiten wijzigen. De broeders te Brielle zullen in deze jaarlijk moeilijke zaak tot de Synode zelve zich moeten wenden.

Den 24sten November 1890 ontving Uwe Commissie van Zijne Excellentie den Minister van Justitie een smartvolle mededeelmg, vervat in deze woorden:

Met diepen weemoed vervul ik den treurigen plicht, U kennis te geven dat Zijne Majesteit WILLEM III, onze geëerbiedigde en geliefde Koning, hedenmorgen ten kwartier vóór zes uur op het Koninklijk Paleis, het Loo, is overleden. Ik houd mij overtuigd dat deze zware slag, die het Koninklijk Huis en het Nederlandsche volk getroffen heeft, met smartelijke deelneming door U zal worden vernomen.

De Minister van Justitie

(w. g.) RUIJS VAN BEERENBROEK.

Zoo is dan eindelijk de slag, die lang gevreesd werd, gevallen. De laatste mannelijke loot uit den Oranjestam is verstorven. Weemoedig stemt dit het harte, maar het is God, die ook den geest der vorsten als druiven afsnijdt en niet antwoordt van al zijne daden.

Uwe Commissie is niet in gebreke gebleven, een antwoord van rouwbeklag te zenden aan hare Majesteit, de Koningin-Weduwe, Regentesse. Dit antwoord, dat in zijn geheel opgenomen is in „De Bazuin" van 5 Dec. 1890 N°. 49, is van dezen inhoud:

Mevrouw!

Met diepen weemoed en innige droefheid ontving de Synodale Commissie der Christelijke Gereformeerde Kerk in Nederland van Zijne Excellentie den Minister van Justitie het bericht, dat het Gode behaagde zijne Majesteit WILLEM III tot Zich te nemen.

Het gedeelte van het Nederlandsche volk, hetwelk behoort tot de Christelijke Gereformeerde Kerk, gevoelt zich altijd met sterke banden gehecht aan het huis van Oranje, door God Almachtig aan Nederland geschonken, om te handhaven het hoogste en beste wat een volk bezitten kan: de vrijheid van godsdienst, bron van alle andere burgerlijke vrijheden.

Nooit zal het vergeten wat de helden van Oranje gedaan hebben voor de uitoefening van de Gereformeerde Religie en de Rechten en Vrijheden des volks; nooit vergeten dat Zijne Majesteit WILLEM III terstond na zijne troonsbeklimming alle belemmerende bepalingen ophief, die tot op dat oogenblik nog op de van de Nederlandsche Hervormde Kerk Afgescheidene Gereformeerde gemeenten drukten.

Onze Koning is gescheurd van ons hart en van het hart des Nederlandschen volks. Met sterken drang hecht zich nu dat hart aan het geliefde Koningskind, hare Majesteit Koningin WILHELMINA.

En vurig smeeken wij van den Algenoegzame, dat Hij Uwe Majesteit sterke in de vervulling der zware taak, die als Regentesse van het Koninkrijk en Voogdesse van Uwe beminde dochter haar is opgelegd en dat rijkelijk aan Uwe Majesteit de

troost worde geschonken, die begrepen is in den dood en de opstanding van Christus, onzen Zaligmaker, voor allen, die tot Hem de toevlucht nemen.

Moge het geliefde Vaderland onder het Regentschap van Uwe Majesteit niet minder rust en vrede en voorspoed genieten dan onder de langdurige Regeering van Zijne Majesteit WILLEM DEN DERDE.

Moge Koningin WILHELMINA opgroeien tot eene Vorstin, die harer Koninklijke Moeder gelijkend, wijsheid en kracht zoekt bij den alwijzen God; eene Vorstin, die met den troon harer vaderen ook erft de liefde en aanhankelijkheid van een trouw volk en den onmisbaren en onvergankelijken zegen van der vaderen God.

Met den diepsten eerbied,

DE SYNODALE COMMISSIE DER CHR. GEREF.
KERK IN NEDERLAND.

De directeur van het Kabinet des Konings zond aan uwe Commissie, en in haar aan de geheele Christelijke Gereformeerde Kerk, eene dankbetuiging van den volgenden inhoud:

Ter voldoening aan de bevelen van hare Majesteit de Koningin-Weduwe Regentesse heb ik de eer aan de Synodale Commissie der Christelijke Gereformeerde Kerk in Nederland te Amsterdam de betuiging van harer Majesteits dank over te brengen voor de bij adres betoonde deelneming bij gelegenheid van het diep betreurd overlijden van zijne Majesteit WILLEM DEN DERDEN.

(w. g.) ALEWIJN.

Wat Uwe Commissie Verdermede te deelen heeft van hare werkzaamheden, heeft betrekking tot Buitenlandsche Kerken en tot afzonderlijke gemeenten.

Aan de broeders A. LITTOOY en Js. v. D. LINDEN heeft zij een lastbrief afgegeven ter bijwoning van de Synode der Belgische Zendingskerk te Luik, Juli 1889. Genoemde broeders, die onze Kerk op die Synode vertegenwoordigden, zullen u wel mededeelen, hoe zij net daar gehad hebben.

Zij ontving van de Hollandsche Christelijke Gereformeerde Kerk in Noord Amerika eene uitnoodiging tot het zenden van een vertegenwoordiger onzer Kerk op hare Synode, 14 Juni 1890 en volgende dagen te Grand Rapids gehouden.

Door treurige familieaangelegenheden, waarin de toenmalige secretaris zich een tijd lang bevond, is verzuimd dit schrijven te beantwoorden, waarvan later aan den secretaris van de Synodale Commissie, den Weleerwaarden heer J. H. Vos te Grand Rapids, kennis is gegeven.

Eene dergelijke uitnoodiging ontving zij van de Belgische Zendingskerk voor hare Synode op 14—16 Juli 1890 te Brussel te houden. Aan die Synode heeft zij een broederlijk schrijven gezonden, daar het buiten de bevoegdheid van Uwe Commissie lag, om aan de uitnoodiging te voldoen.

Voorts is bij Uwe Commissie ingekomen een schrijven van

de Hollandsche Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika. Zij ontving dat schrijven pas voor eenige dagen en heeft de eer het U met dit verslag ter hand te stellen.

De volgende Zusterkerken zijn in kennis gesteld met den datum, waarop deze Synode hare zittingen zou openen en met de plaats harer samenkomst:

1. De United Presbyterian Church.
2. De Free Church in Schotland.
3. De Oud-Gereformeerde Kerk in Pruisen.
4. De Vrije Evangelische Kerk in Duitschland.
5. De Evangelische Belgische Zendingkerk.

Wat afzonderlijke gemeenten aangaat, Uwe Commissie heeft aan de Regeering kennis gegeven, dat de Gemeenten Ooltgens-
plaat, St. Maartensdijk en Bleiswijk zijn opgeheven; dat de Gemeenten Oost en West Barendrecht tot ééne Gemeente vereenigd zijn onder den naam van Oost en West Barendrecht, en dat bij haar als plaatselijke Gemeenten der Christelijke Gereformeerde Kerk wenschen bekend te staan:

West Terschelling, op het eiland Terschelling,
Hoek van Holland, Prov. N. Holland,
Grijpskerke, Prov. Zeeland,
Nieuwendam, Prov. N. Holland,
Wijhe, Prov. Overijssel,
Hoornsterzwaag, Prov. Friesland,
Nieuw Buinen, Prov. Drenthe,
Katwijk aan den Rijn, Prov. Z. Holland,
Tzummarum, Prov. Friesland, en
Nieuw Dordrecht, Prov. Drenthe.

Eindelijk sta nog vermeld:

- a. dat sinds de vorige Synode ontvangen is
Voor de Belgische Zendingkerk	f	75.00
Voor Bergum	„	163.20 ¹ / ₂
Voor Nijmegen	„	16.75
5. dat aan twee Gemeenten toestemming gegeven is om in geheel de Kerk te collecteeren:
Stiens in Friesland en Nieuw-Dordrecht in Drenthe.

Ziedaar, Hoogerwaarde vergadering, het verslag van de werkzaamheden Uwer Commissie sinds de vorige Synode te Assen.

Met den wensch, dat de groote Koning der Kerk Uwe handelingen rijkelijk zegene, reiken wij u dit verslag over en blijven

Uw dienstvaardige Broeders in Christus:

W. H. GISPEN, *Praes.*
J. NEDERHOED.
J. HESSELS, *Secretaris.*

Leeuwarden, 19 Augustus 1891.

Bijlage B.

Rustenburg, 22 Mei 1891.

Aan de HoogEerw. Synodale Vergadering der Christelijke Gereformeerde Kerk in Nederland.

GELIEFDE BBOEDERS IN DEN HEERE!

Het hartelijk schrijven d. d. 20 Juni 1888 door Uwen Eerw. Secretaris Ds. J. NEDERHOED aan ons gericht, is in onze Synodale Vergadering thans alhier vergaderd, vorgelezen, en daarvan is *met* belangstelling kennis genomen. Naar aanleiding van dat vriendelijk schrijven, heeft de Synode behoefte gevoeld onderstaand broederlijk schrijven UHoogEerwaarde te doen toekomen.

De innige betrekking, waarin wij tot de Christ. Geref. Kerk in Nederland staan, door dat wij in Zuid-Afrika als eene Gereformeerde Kerk werden gesticht door nu wijlen Prof. D. POSTMA, door U hierheen afgevaardigd, vervult ons" hart nog altijd met veel dankenstof; maar nu gevoelen wij ook des te meer het groot en bitter verlies dat ons heeft getroffen, door het ontslapen van onzen Vader POSTMA, den stichter der Kerk.

Toch heeft de Heere ons ook weer verblijd; Ds. M. POSTMA M. A., tweede zoon van den ontslapene, werd in deze Synodale Vergadering met groote meerderheid der uitgebrachte stemmen beroepen tot Prof. Theologicus in zijns vaders plaats. En wij hopen dat de Heere, de Hoorder der gebeden, hem in het hart moge geven, deze gewichtige beroeping met groote vrijmoedigheid aan te nemen.

Met genoegen mogen wij U melden dat in de laatste jaren, vele leden van de Christ. Geref. Kerk uit Nederland zijn overgekomen naar Zuid-Afrika, en vooral naar de Z.-A. Republiek, en de eenheid onzer Kerken, opnieuw hebben bevestigd door zich alhier bij onze Kerk te voegen, en door wandel en gedrag, in het algemeen toonen dat zij eene aanwinst zijn voor de Geref. Kerk in Zuid-Afrika.

Verscheidene nieuwe Gemeenten werden er in de laatste jaren gesticht en door Gods genade en zegen breidt de Kerk zich nog altijd meer en meer uit, en bloeit ook onze Theologische School.

Ook heeft deze Synode besloten de belangrijke werkzaamheden ten nutte der verafgelegene Geref. Gemeente te St. Ja-

uario, Humpata krachtig voort te zetten naarmate de omstandigheden zulks toelaten.

Met leedwezen hebben wij vernomen het ontslapen van Vader BRUMMELKAMP, en dat Vader VAN VELZEN door hoogen ouderdom genoodzaakt werd van zijne veelvuldige en gezegende werkzaamheden, afstand te doen. Met genoeg echter nemen wij steeds kennis van de voortdurende uitbreiding en den bloei onzer Moederkerk.

Eindelijk doet het ons van harte leed dat wij er ook nu nog niet toe kunnen overgaan één of meer afgevaardigden naar eene Synodale Vergadering in Nederland te zenden.

Hopende dat de Koning der Kerk, onze Heere Jezus Christus, in gunst steeds mag blijven nederzien op de dierbare Moederkerk, en al haren arbeid rijkelijk mag zegenen; en dat banden van liefde en eenheid ons steeds meer aan elkander mogen verbinden; eindigen wij met de hartelijke broedergroete der Kerke in Nederland toe te roepen.

Uwe liefhebbende Broeders in den Heere,

W. J. SNIJMAN, *Praeses*.
MARTIN US POSTMA, *Scriba*.

Bijlage C.

VERSLAG VAN DE COMMISSIE VOOR DE CHRISTELIJKE
GEREFORMEERDE ZENDING ONDER ISRAËL.
16 JULI 1888—31 JULI 1891.

**Aan
de Eerwaarde Synode der Chr.
Geref. Kerk in Nederland.**

EERWAARDE VADERS EN BROEDERS IN DEN HEERE JEZUS
CHRISTUS!

Moet ons hart niet met diepen weemoed worden vervuld bij de gedachte, aan het droevige lot, hetwelk sinds ettelijke maanden duizenden van Abrahams nakomelingen weer heeft getroffen?

Uit hunne bezittingen verdreven, worden zij als schapen ter slachting voortgejaagd, om, verdrukt en beroofd, in een ander land rust te vinden voor het hol van hunnen voet, of nog erger: om als bandieten opgesloten, en op de vreeselijkste wijze mishandeld te worden!

O, welk een voorrecht wordt ons, die van nature toch ook vijanden des kruises zijn, dan niet gegund om hier rustig, als onder onzen wijnstok en vijgeboom te mogen nederzitten; en — wat nog meer is — om zelfs in het belang van Israëls verdrevenen werkzaam te mogen zijn.

Door deze gedachten geleid, gevoelt Uwe Commissie zich met nieuwen lust bezielde om U mede te deelen wat in de laatste drie jaren door haar is verricht.

Evenals vroeger, hebben wij in onderscheidene plaatsen van ons vaderland bidstonden mogen houden, die over het algemeen met zeer veel belangstelling werden bijgewoond, en bij gelegenheid waarvan wij immer met de grootste hartelijkheid werden ontvangen. Die samenkomsten wierpen al dadelijk deze vrucht af, dat meer dan eens werd betuigd, dat er licht over Israëls geschiedenis en bestemming opgegaan, en de liefde voor Israël gewekt of versterkt is.

Vooraf een Bidstond te Utrecht, met daarop gevolgden Zendingdag op 23 en 24 October '89 was rijk gezegend. Niet alleen waren er uit verschillende oorden des lands vele particulieren aanwezig; maar ook Afgevaardigden van Zusterverenigingen en Kerkeraden, waaronder ook bekeerden uit Israël,

vereerden ons met hunne tegenwoordigheid; en werden we, in den Bidstond en op de Conferentie, geboeid en bemoedigd, wij werden onderwezen in de Profetie, alsook beschaamd wegens ons ongelooft en onze traagheid.

God geve, dat wij nog vele zulke heerlijke dagen mogen beleven; overtuigd, dat het samenkomen met de gemeente om Israëls belangen te bespreken, en het aangezicht des Heeren voor hem te zoeken, op 's Heeren tijd ook voor Israël zelf, vrucht zal afwerpen.

Dit mogen we ook verwachten van de verspreiding van Traktaten, waarmee wij ons voor en na hebben bezig gehouden.

Omdat de oude voorraad zeer was geslonken, gaven wij een tweetal nieuwe uit, waarvan het eene is getiteld: „Kunt gij de Wet volbrengen?” en het andere: „Waarom duurt de ballingschap zoo lang?” Van deze geschriftjes hebben wij vele duizenden verzonden aan al de Gereformeerde Jongelings- en Jongedochtersverenigingen in Nederland, ten einde langs dezen weg vele duizende zonen en dochteren Israëls te bereiken, terwijl ook het Buitenland niet is vergeten. De Graafschap Bentheim, België, Amerika, Batavia, Soerabaja, Banda, Suriname, Pretoria en Jeruzalem hebben wij er van voorzien; ook aan Australië, hebben wij gedacht, maar uit gebrek aan de noodige adressen moest de verzending achterwege blijven.

Ruim 15000 Exempl. hebben wij langs dezen weg kunnen verspreiden; terwijl wij ook nog door anderen het goede zaad hebben mogen uitstrooien. Zoo is, om maar iets te noemen, de Bijbeltent te Rotterdam het middel geweest, waardoor wij de Russische Emigranten hebben kunnen bereiken met Hebreuwsche Traktaten, die over het algemeen zeer welwillend werden ontvangen.

Ook de verspreiding van het boekwerk „Uit duisternis tot licht” ging geleidelijk voort, zoodat er sinds onze vorige opgaven 1400 Exempl. verkocht of weggegeven zijn, die, met hetgene wij vroeger hebben geïnd, na afrekening met den uitgever, en na aftrekking van alle kwade posten, reeds eene zuivere winst hebben opgeleverd van twee honderd en veertig gulden. Konden wij de nu nog aanwezige 1400 Exempl. in éénmaal kwijt worden, doordien b. v. ieder Kerkeraad of iedere Vereeniging een 4 of 5 stuks voor zijne rekening nam, dan zou dat eene aanzienlijke bate voor de kas kunnen afwerpen, en tegelijk zou menig Catechisant of Zondagscholier eene niet onaardige verrassing worden bereid.

Ook in het Buitenland trok het boekske de aandacht. De „Rheinisch Westfälischer Verein für Israël,” te Keulen, heeft vriendelijk verzocht hetzelve in het Duitsch te mogen vertalen, hetwelk natuurlijk op de meest welwillende wijze is toegestaan.

In Duitschland viel het werkje eene niet minder hartelijke ontvangst ten deel dan in ons eigen vaderland; gelijk o. a. blijkt uit de zeer gunstige beoordeelingen in Duitsche geschriften, o. a. ook in sommige die in Amerika worden uitgegeven.

Die Deutsche uitgave is alweer het middel geweest, dat men

ook in Engeland er mee in kennis kwam; met dit Dr. SAMUËL WILKINSON, die aan „The Mildmay Mission” te London verbonden is, zich, naar wij vermoeden, reeds ijverig met de vertaling in het Engelsch bezig houdt.

Moge het den Heere behagen, dat, waar deze eenvoudige pennevrucht in Nederland ook door Israëlieten met belangstelling, ja met tranen gelezen is, hetzelfde ook over de grenzen voor Joden en Christenen ten rijken zegen moge zijn, en dat evenzeer de verspreide Traktaten vrucht voor den hemel mogen doen plukken.

Werd dus langs onderscheidene wegen de aandacht, zoowel van Sems als van Japhets nakomelingen, gedurig gevestigd op datgene wat God aan Israël beloofd, en onder Israël gewrocht heeft, het strekt Uwe Commissie tot groote blijdschap, dat zij tevens heeft mogen medearbeiden om een zone Abrahams naar het vleesch, nl. DAVID SLAGER uit Kampen, die van de waarheid in Christus overtuigd was, in die waarheid nader te doen onderwijzen, en tot zijnen Messias te leiden.

Het was ons, Geliefde Vaders en Broeders! geene geringe vreugde dezen Israëliet, voor ons een eersteling, in onze vergadering te mogen 'ontvangen, gunstige getuigenissen aangaande de oprechtheid van zijn streven van zeer bevoegde zijde te vernemen, en uit zijn eigen mond te hooren, dat hij overtuigd van eigen onwaardigheid, niet in de Wet, maar alleen in de kruisverdienste van den Heere Jezus Christus verlossing en zaligheid zocht, en dat hij dientengevolge sterke begeerte gevoelde om door den Heiligen Doop der gemeente des Heeren te worden ingelijfd.

Na ernstige en rijpe overweging, en na goede correspondentie met den Eerw. Kerkeraad van de plaats zijner inwoning, gevoelde de Commissie zich gedrongen opa met raad en daad hem bij te staan; met dit gevolg, dat hij op ons advies naar Leiden zich begaf, waar hij door een broeder Ouderling in de waarheid werd onderwezen.

Dat onderwijs eenigen tijd genoten hebbende, werd hij door den Eerw. Kerkeraad, afdeling Hooigracht, op belijdenis des geloofs, tot de rechten der gemeente toegelaten, en aan den avond van den 19^{en} Maart 1890 door den Heiligen Doop der gemeente des Nieuwen Verbonds ingelijfd.

Met ons verheugt gij ons, niet waar Eerw. Vaders en Broeders! dat wij hebben behulpzaam mogen zijn om een naar waarheid dorstend Israëliet tot Jezus te leiden, en dat onze meening, voor drie jaar in Uwe vergadering uitgesproken, door 's Heeren genade is bevestigd. Immers, toen gaven wij als onze opinie te kennen, dat ons bestaan als Geref. Zending onder Israël, o. a. hierom een veelbeteekenend feit moest worden geacht, wijl er „voor het geval, dat God enig Israëliet bekeert, een punt van aanraking voor dezen moet zijn, hetwelk hij vindt in Uwe Commissie, die de Kerk vertegenwoordigt, zooals zij op de wacht staat om eiken bekeerden Israëliet te ontvangen, en hem met raad en daad bij te staan.”

Voeg de Heere nog vele verlorene schapen van den huize Israëls ons toe, opdat zij, mede door ons gebed en door onzen arbeid in de armen van den goeden Herder mogen terug worden gevoerd!

Menigmaal hebben wij stil gestaan bij de vraag, of wij ter bereiking van dit heerlijk doel niet weer een vasten arbeider moesten hebben, waarvan het wenschelijke weldra werd ingezien; maar vanwaar zulk een arbeider te krijgen?

Omdat de overtuiging bij ons allen vast stond, dat de tot dusver gevolgde methode, n.l. om de Israëlieten in hunne woningen op te zoeken, niet de meest gewenschte is, maar dat vooral door middel van de pers moet worden gearbeid, terwijl tevens de arbeider onder Israël iemand wezen moet, wiens hart warm voor dat volk klopt, hebben wij schier geene vergadering gehouden, of dit belangrijke punt was aan de orde.

Soms meenden we den aangewezen persoon te hebben gevonden; omdat die Broeder echter aangaande onze taal, onze zeden, en ons volk ten een en male een vreemdeling is, en hij heelemaal aan gene zijde van den Oceaan zich bevindt, oordeelden wij ons wel te moeten bezinnen alvorens wij begonnen. Daarom hebben we niet meer gedaan, dan door middel van één onzer, die toch reeds sinds jaren met hem in correspondentie stond, zijne gevoelens omtrent eene eventuele verwisseling van standplaats te vernemen.

Uit die briefwisseling is gebleken, dat onze Broeder niet ongenegen was om zich aan onze Zending te verbinden, indien n.l. de Kerk, die hij tot dusver gediend had, haar arbeid onder Israël liet varen. Nademaal dit echter niet is geschied, en men den Zendeling gaarne in dienst wilde houden, durfde ook onze Broeder zich niet losrukken, hetwelk door ons ten zeerste gebillijkt moest worden.

Nu meende men, dat in den boezem der Commissie zelf de rechte man aanwezig was, over wien en met wien dan ook over deze zaak is gesproken, en werd hem eindelijk medege-deeld, dat de Commissie eenparig had besloten om hem, onder nadere goedkeuring der Synode, tot Zendingleeraar te benoemen. Naderhand is echter dit plan weer gewijzigd en viel de keus op een ander Commissielid; evenwel met de bepaling, dat de eerstgekozene ter benoeming zou worden voorgesteld, ingeval de laatstbenoemde zich niet beschikbaar zou durven stellen. En aangezien dit zoo is geschied hebben wij het genoegen den straks nader aan te wijzen Broeder ter benoeming aan Uwe Eerwaarde Vergadering voor te dragen, en Uw zeer gewaardeerd oordeel in deze gewichtvolle zaak te vernemen, gelijk in hoofdzaak op de Agenda is uitgedrukt, en door onzen geachten President en Secretaris als onze Afgevaardigden nog nader kan worden toegelicht.

Voorts hebben wij nog het genoegen U mede te deelen, dat Uwe Commissie telken jare uitgenoodigd is geworden op het

Jaarfeest der „Vrienden Israëls" te Amsterdam, en dat wij een en andermaal in staat waren door het zenden van een afgevaardigde den band der liefde en des vredes met die vrienden te onderhouden.

Insgelijks hebben we op vriendelijke uitnoodiging van „per Rheinisch Westfalischer Verein für Israël" ten vorigen jare onze Zending kunnen laten vertegenwoordigen op de „Wupperthaler Festwoche" te Barmen, en is het, zoowel daar als op het Jaarfeest té Amsterdam, gebleken hoe goed het is ook anderer arbeid gade te slaan, en met Broeders uit andere landen en van onderscheidene gaven, samen te komen. Dit kan eigen leemten ons doen zien, het harte verkwikken, en tot meerderen arbeid en ijver ons aansporen.

Inzonderheid was eene Conferentie te Frankfort a/M. op 2 April 1.1. van groote beteekenis.

Ten einde het „Institutum Judaicum," eene stichting van wijlen Professor FRANZ DELITZSCH te Leipzig, ter opleiding van Zendingleeraren onder Israël, staande te houden, was aan al de Zendingsgenootschappen onder Israël, over geheel de wereld, eene uitnoodiging gericht om op genoemde plaats en datum samen te komen, om te bespreken, wat er in dezen kon worden gedaan. Hoewel slechts eene enkele Kerk of Vereeniging vertegenwoordigd was, waren toch zoovele toezeggingen gegeven, dat het bestaan van het Seminarie als verzekerd kon worden beschouwd.

Omdat wij gaarne eerst het oordeel Uwer Vergadering wilden vernemen, hebben wij ons van het beloven eener vaste bijdrage vooralsnog onthouden.

Voorts hebben we in de oude Keizerstad door het spreken met mannen van rijke ervaring, belangrijke wenken ontvangen; wenken, die voor geheel onze Zending van groote beteekenis kunnen zijn. De overtuiging is dan ook in ons versterkt, dat het bijwonen van zulke vergaderingen, onder den zegen des Heeren, eene onberekenbare winst voor den arbeid in het Godsrijk afwerpen kan.

Een zeer bemoedigend schrijven gewerd ons van het Bestuur eener Zondagsschool, hetwelk ons mededeelde, dat men in eene buurt, waar zeer veel Joden woonden, op den dag des Heeren een 40 a 70 Joodsche kinderen rondom zich vergaderde, terwijl ter dier zelfder plaatse des Zondagsavonds ook zonen Israëls op de vergadering der Jongelingsvereeniging verschenen.

Natuurlijk werd een en ander met groote blijdschap vernomen, en zouden wij, o zoo gaarne die zaak, gelijk ons gevraagd was, finantiëel willen steunen; wij oordeelden echter, dat het beter is om eerst te zien welke besluiten door Uwe Vergadering in betrekking tot de Zending onder Israël genomen zullen worden.

In een ander oord van ons Vaderland heeft het Zondagsschoolonderwijs reeds zóó gezegend gewerkt, dat, gelijk men op goede gronden hopen mag, een kind van Abraham tot Abrahams God is toegebracht.

Hoe bemoedigend niet waar, zoo iets te kunnen berichten; hoe bemoedigend, dat er overal teekenen van leven onder de Beminden om der Vaderen wil worden waargenomen, en dat de belangstelling in het oude volk van God merkbaar toeneemt.

In die belangstelling heeft ook Uwe Commissie voortdurend mogen deelen, getuige de kleine en groote bijdragen, die wij telkens ontvingen. Geene week schier ging voorbij, of wij hadden iets te vermelden, zoodat wij niet anders dan met blijdschap en dankbaarheid U een blik in onze financiën kunnen laten slaan.

Wij begonnen ons boekjaar met een batig saldo van	f	15,91
Van de R. Post-Spaarbank hebben we opgenomen	„	25,—
Aan geleende gelden ontvingen we terug	„	1445,—
Onderscheidene postjes rente brachten op	„	334,62
Het boekje „Uit duisternis tot licht" bracht op	„	382,55
Traktaatjes verkochten we voor	„	23,—
Van de Noorder- en Nationale Zendingsfeesten schoot er voor ons over	„	116,72½
Bij spreekbeurten door leden van de Commissie werd gecollecteerd	„	374,22½
Aan Collecten en giften van anderen aard kwam in	„	2380,21½
Totaal	f	5097,24½

Van die gelden gebruikten we voor:

Traktaatjes, boel- en drukwerken	f	345,41½
Reis- en verblijfkosten voor het houden van Bidstonden en vergaderingen	„	436,95½
Honoraria en Gratificaties	„	125,—
Ten behoeve van een Proseliet	„	233,—
Vrachten, porto's, Advertentiën en Kantoorbehoefden	„	147,28
Belegging op 's Rijks Post-Spaarbank	„	52,10
Aankoop van f3500,— nom. 3½ % Ned. Werk.-Schuld	„	3598,30
Totaal	f	4938,05

Over een tekort behoeven wij dus niet te klagen; aangezien wij, zooals gezegd

ontvangen, en slechts	f	5097,24½
uitgegeven hebben, zoodat we met een batig saldo van	„	4938,05
ons boekjaar hebben kunnen sluiten.	f	159,19½

Bovendien bezitten we aan Ned. Werk. Schuld behalve de in dit Synodejaar gekochte, nog een stukje van f200,—; maakt samen

en hebben we een Spaarbankboekje, dat goed is voor	f	3798,30
zoodat met het pas genoemde batig saldo ad	„	777,10
Israëls geheele rijkdom thans bestaat in een kapitaal van	„	159,19½
	f	4734,59½

Voorzeker eene luttele som in vergelijking b.v. met eene Zen-

dingskas voor Israël te Londen, die ten vorige jare hare boeken kon sluiten met een voordeelig slot van ruim twintig duizend gulden; behalve de vele duizende ponden, waarover zij voor het voltooiën van een nieuw gebouw, en het verspreiden van het Hebr. Nieuwe Testament kan beschikken. Toch mogen en moeten wij dankbaar zijn, dat ingeval er eens gewichtvolle besluiten mochten genomen worden, wij alvast iets hebben opa mee te beginnen; iets, waartoe de liefde van zoovelen ons in staat heeft gesteld.

Die liefde sprak meermalen zoo sterk zich uit; ook in de hartelijke woorden waarmede de bijdragen dikwerf vergezeld gingen, alsmede in de artikelen van weelde, die meer dan eens ons werden gezonden.

Wanneer wij voorts U mededeelen, dat die giften samenvloeiden uit kerkzakjes en busjes; van kinderen en dienstmeisjes; dat halve centen, halve stuivers, stuivertjes en dubbeltjes expres voor onze Zending werden bespaard; dat de gelden, die anders voor een Jaarfeest werden uitgegeven, nu voor den arbeid onder Israël werden besteed; dat men zelfs op Bruiloften dat volk niet heeft vergeten; dat er op den Grooten Verzoendag Bidstonden voor gehouden, en gelden voor verzameld zijn; dat ook het Pinksterfeest, zoowel voor Israël als voor de Heidenen, vruchten heeft afgeworpen; dat uit de nalatenschap eener jeugdig ontslapene, eene bijdrage ons werd gezonden, en dat, om niet meer te noemen, er menige gulden is ingekomen naar aanleiding van hetgeen men in het werkje „Uit duisternis tot licht" over de genadebewijzen des Heeren had vernomen; wij zeggen, wanneer wij dat alles in aanmerking nemen, dan staan wij verbaasd over de liefde, die er onder ons volk voor Israël bestaat, en over de goedertierendheden des Heeren, die dikwerf op zoo verrassende wijze wierden betoond.

Zoo werden we o. a. menigmaal verrast met belangrijke bijdragen uit Amerika; zelfs onze „Oost" heeft een en andermaal ons iets gezonden; terwijl de onderscheidene Vereenigingen over het algemeen een bijzonderen ijver aan den dag leggen, en er onder onze zonen en dochteren gevonden worden, die op voorbeeldige wijze hunne liefde voor Israël doen blijken.

Aan die allen, in ons Vaderland en daarbuiten, onzen hartelijken dank; met de bede, dat Heere hun uit genade vergelde, hetgeen door hen uit liefde is verricht.

Is het alzoo gedurende de zestien jaren, dat onze Zending bestaat, overvloedig gebleken, dat wij op de liefde onzes volks kunnen rekenen, dan ook in de mogendheden des *Heeren Heeren* moedig voorwaarts. Het oog in de eerste plaats niet op de vrucht, die wij zoo gaarne willen plukken, maar op de roeping die de Heere ons heeft gegeven; vooral ook op de roeping, die ieder Christen heeft, om door woord en daad tegenover den bij hem wonenden Israëliet van Israëls Messias te getuigen.

En wanneer wij dan met geduld, met zelfverloochening en met volharding, ook wanneer teleurstelling ons treft, slechts zien in het gebod, en blind zijn voor wat komt, dan hopen

wij, dat wanneer er ook geen enkele ziel door middel van onzen arbeid zou worden toegebracht, de Heere toch zijne heilige goedkeuring aan ons pogen niet zal onthouden. Dan behoeven wij althans onszelven niet te beschuldigen, dat wij niets hebben trachten te doen, of dat wij onze hand hebben teruggetrokken.

Hebben in de Heidenwereld de Zendingen soms meer dan 30 jaren moeten wachten, alsvorens zij vrucht op hun arbeid mochten aanschouwen, laten ook wij de handen dan niet slap laten hangen.

„Maak u op wordt verlicht, want uw licht komt, en de heerlijkheid des Heeren gaat over u op." Zoo is tot Zion gezegd, en zoo zal het gebeuren. Zoo is het aanvankelijk vervuld bij den terugkeer uit Babylon; zoo zal het geschieden bij Israëls wederkeering tot God, Dien het zoo snood en stout heeft verlaten.

Ja zij zullen Hem zien, Dien zij hebben doorstoken; Hij zal zeggen: Ziet hier ben Ik! en zij zullen uitroepen: Jezus Christus, de Messias onzer Vaderen; ja, Hij is het; Hij is het! Gezegend is Hij, die daar komt in den naam Heeren!

Dan zal de heerlijkheid des Heeren bij vernieuwing luisterrijk over het volk der belofte zijn opgegaan, en gezegend zullen wezen allen die medegearbeid hebben om dat volk te doen knielen aan den voet van het kruis!

De Commissie voor de Chr. Geref. Zending onder Israël:

Namens haar:

E. KROPVELD, *Secr.-Penningm.*

Leeuwarden, 18 Augustus 1891.

**BALANS van de ontvangsten en uitgaven voor de Chr. Geref. Zending onder
Israël, gedurende het tijdvak van 16 Juli 1888—31 Juli 1891.**

ONTVANGST.	UITGAAF.
Saldo van het vorige boekjaar..... <i>f</i> 15,91	Traktaatjes, Boek- en andere drukwerken..... <i>f</i> 345,41½
Gelost van de R. P. Spaarbank..... „ 25,—	Reis- en verblijfkosten..... „ 436,95½
Geleende gelden terug ontvangen..... „ 1445,—	Honoraria en Gratificaties..... „ 125,—
Renten..... „ 334,62	Ten behoeve van een Proseliet..... „ 233,—
Opbrengst van: „ Uit duisternis tot licht"..... „ 382,55	Vrachten, porto's, Advertentiën en Kantoorbe- hoefden..... „ 147,28
Traktaatjes..... „ 23,—	Belegd op 's R. P. Spaarbank..... „ 52,10
Noorder- en Nationale Zendingsfeesten..... „ 116,72½	Gekocht <i>f</i> 3500,— Ned. Werk. Schuld..... „ 3598,30
Collecten bij spreekbeurten door de Commissie..... „ 374,22½	Saldo..... „ 159,19½
Collecten en giften van anderen aard..... „ 2380,21½	Totaal..... <i>f</i> 5097,24½
Totaal..... <i>f</i> 5097,24½	
Werkelijke bezitting op 31 Juli 1891.	
In kas..... <i>f</i> 159,19½	Nagezien en goedgekeurd vanwege de Commissie.
Effecten 3½ %o Ned. Werk. Schuld..... „ 3798,30	Leeuwarden, A. H. GEZELLE MEERBURG.
Spaarbankboekje..... „ 777,10	18 Augustus 1891. J. VAN ANDEL.
Totaal..... <i>f</i> 4734,59½	
Aldus opgemaakt door mij ondergeteekende, op dato 31 Juli 1891.	De Commissie, benoemd door de Synode van Leeuwar- den tot nazien der rekening en verantwoording van de Chr. Geref. Zending onder Israël over het tijd- vak 1888—1891, heeft alles in de beste orde bevonden.
E. KROPVELD, <i>Pemningmeester.</i>	Leeuwarden, Js. VAN DER LINDEN. 20 Augustus 1891. D. MULDER.

Bijlage D.

VERSLAG VAN DE COMMISSIE DER ALGEMEENE KAS TEN BEHOEVE VAN EMERITI-PREDIKANTEN, PREDIKANTS-WEDUWEN EN WEEZEN.

EERWAARDE ZEERGEACHTE BROEDERS!

Geroepen om als Commissie der Kas voor Emeriti-Predikanten en Predikants-Weduw en Weezen voor uwe Eerw. Vergadering een kort verslag uit te brengen van den toestand, zullen wij trachten zoo getrouw en juist mogelijk een overzicht van den staat van zaken te geven, zooals die thans is.

Een enkele blik op de Agenda voor deze Synode doet ons niet zonder reden vermoeden, dat het verslag ditmaal met bijzondere belangstelling zal ontvangen worden.

Wij zullen U thans niet bezighouden met het noemen of opsommen van cijfers. Immers, het gedrukte verslag, dat ruim twee maanden geleden den Kerkeraden toegezonden werd, geeft een juist overzicht van den financiëelen toestand, en hoevele Emeriti-Predikanten en Predikants-Weduw en Weezen in het afgelopen boekjaar uit de Kas zijn verzorgd. Uit dat verslag blijkt, dat de financiën, voor dit oogenblik althans, niet zoo ongunstig staan. Het tekort van *f* 2332 is in een batig slot van *f* 2055 veranderd. In 1890 werd *f* 4610 meer ontvangen dan in 1889. Wij moeten echter niet vergeten, dat die uitkomst alleen verkregen werd (niet door het publieke luiden van den noodklok, waarvan het bestuur zich opzettelijk heeft onthouden) maar door het rondzenden van Circulaires en andere verschillende werkzaamheden, die wel eenige meerdere uitgaven veroorzaakten, maar onder den zegen des Heeren rijkelijk hebben bijgedragen tot dekking van het tekort. Wij mogen in waarheid getuigen: de goede hand des Heeren was in deze rijkelijk over ons, en boven bidden en denken werden wij, waar we als bestuur soms moeilijke dagen doorleefden, in onze vrees beschaamd.

Of daarom nu voor de toekomst alle vrees is geweken? Wij durven, geliefde Broeders, zulks niet beweren. Eene financiëele verrassing als het vorig jaar in het batig slot ons bracht, mogen wij zelfs redelijkerwijze niet verwachten.

Er is veel, zeer veel geofferd en in collecten en door particuliere gaven. Ons volk heeft getoond, dat het vuur op het altaar der liefde nog niet was gedoofd.

Een ding is jammer, dat die buitengewone krachtsinspanning noodig gemaakt werd door de lauwheid en traagheid van vele Kerkeraden en gemeenten. Zelfs nu ook weer bleven er gemeenten geheel of ten deele achterwege in het regelmatig collecteeren voor deze zaak; of waar door anderen gecollecteerd werd, bleven de collecten zoozeer beneden het middelmatige, dat het duidelijk bleek, men collecteerde slechts voor de leus, omdat men moest,

maar niet uit gevoel en besef daartoe van 's Heeren wege ge, roepen te zijn. Als gemeenten van 800 zielen eene collecte leveren van f3,— a f4,— wordt dit onzes inziens een parodie op de goede zaak, die wij dienen.

Nu gaat het zeker niet aan, de goedgezinde gemeenten, (er zijn er die 50 procent en meer offeren) voor de kwaadgezinde of op dit punt wat achterlijke gemeenten op den duur te laten betalen.

Daarom oordeelde dan ook de Commissie als de zaak der Kas ter tafel kwam, en door Uwe Eerw. Vergadering zou besproken worden, als in deze haar advies gevraagd werd, niet anders te mogen adviseeren dan tot provincialen omslag over te gaan en aan de schromelijke willekeur een einde te maken.

Minder wenschelijk zou het bestuur het achten als het in de uitkeering door een vastgesteld tarief zich geheel gebonden zag, omdat de omstandigheden vooral met weezen door leeftijd als anderszins zoozeer kunnen uiteenloopen.

Voor alle dingen dient naar het oordeel der Commissie het groot beginsel gered, dat nu jammerlijk schipbreuk lijdt, het beginsel neergelegd in art. 13 der D. K. en geheel gegrond op de H. Schrift.

Al de ellende in de laatste jaren doorleefd, vloeide hieruit voort, dat Kerkeraden en gemeenten of in het geheel niet, of te weinig begrepen, dat de verzorging van oude of lijdende dienaren des Woords, en de verzorging van hunne weduwen en weezen, roeping, dure roeping voor Groei, eisch van Christus den Koning der Kerk is; en dat door de wijze, waarop met deze zaak is gehandeld, de Kerk hare eer inboet tegenover anderen, en aan geliefde broeders en zusters met de hunnen de grievendste bejegeningen worden aangedaan.

Ons volk moet het voor goed duidelijk worden gemaakt, dat de zaak der Kas geen zaak is van alimentatie of een onderdeel der armenverzorging, een soort centrale diaconie voor wat meer deftige lieden dan die gewoonlijk daarvan profiteeren, maar dat de Heere zulks eischt, niet op grond der Christelijke barmhartigheid, maar uit kracht van de verhouding waarin de dienaren des Woords met de hunnen tot de gemeenten staan, en hunne daardoor geheel eenige positie in het maatschappelijk leven.

Wij twijfelen er niet aan of Zions Koning zal door het licht Zijns Geestes, U Eerw. Vergadering den weg wijzen, welken wij in dezen hebben in te slaan.

Met toebidding van 's Heeren onmisbaren zegen over uwe verdere werkzaamheden zijn we

Uw dienstw. broeders in Christus,

Namens de Commissie ad hoc:

Het bestuur:

J. J. KUIPER, *Praeses.*

C. S. BOSS, *Secretaris.*

L. HOEKERS, *Penningmeester.*

Bijlage E.

VERSLAG VAN DE ALGEMEENE ZENDINGSCOMMISSIE.

HOOG EERWAARDE VERGADERING!

Het is der Algemeene Zendingcommissie een voorrecht, aan uwe Vergadering, als aan de Vertegenwoordigster onzer Christelijke Gereformeerde Kerk, verslag uit te brengen van hare werkzaamheden en den staat der Zending, sedert de Synode te Assen.

De belangstelling, Eerwaarde Broeders, waarmede de Synodale Vergadering steeds de Verslagen der Zendingcommissie ontving, en hare voorstellen in overweging nam; de vrijgevige steun en hartelijke erkenning en aanmoediging, die zij van haar ondervond, doen haar, hetgeen tot hare roeping jegens uwe Vergadering behoort, als een eervol voorrecht vervullen.

Zij heeft, gedachtig aan uwe veelvuldige en gewichtige werkzaamheden, zonder de volledigheid van haar Verslag te schaden, getracht uwe Vergadering niet te lang bezig te houden, terwijl zij bereid is, hetgeen niet duidelijk genoeg mocht zijn, u dit mondeling nader te verklaren.

De Commissie begint ditmaal haar Verslag niet met haar oudste, maar met hare jongste Zendingsposten op Soemba, zich aanknoopende aan het besluit der jongste Synode te Assen, om de Zending op Soemba voort te zetten.

Soemba. Met de uitvoering van dit besluit heeft de Zendingcommissie niet getoefd, maar onmiddellijk in een schrijven aan Broeder VAN ALPHEN opgedragen zich naar Soemba te begeven en het werk aldaar weer op te vatten. VAN ALPHEN heeft niet gearzeld deze opdracht te aanvaarden, en in het begin van 1889, was hij met de zijnen reeds op Soemba aangekomen en gevestigd te Kabineroe, een van de twee Savoeneesche Christengemeenten, door onze Zending van het Nederlandsch Zendinggenootschap overgenomen.

De godsdienstige en zedelijke toestand dier Gemeente, ook het schoolonderwijs der jeugd was, en is betrekkelijk nog droevig te noemen, wat aan Broeder VAN ALPHEN veel strijd en arbeid geeft. Dit is dan ook, volgens zijn jongste jaarverslag een der redenen, waarom hij tot nu toe weinig aan den Evangeliearbeid onder de Soembaneezen heeft kunnen doen. Waar nog bij komt, dat zijn Zendingspost niet in de naaste nabijheid der Soembaneezen gelegen is. Toch verwacht hij, dat die afstand hem voor de toekomst geen blijvend beletsel zal zijn, om onder de Soembaneezen te arbeiden, indien de verbeterde toestand der Gemeente te Kabineroe hem meerder tijd zal geven om de Soembaneezen in hunne Kampongs te bezoeken.

In de Vergadering der Zendingscommissie 29 April 1889 te Utrecht gehouden, is Broeder Pos onderzocht en met vrijmoedigheid tot de bediening des Evangelies onder de Heidenen toegelaten, en aan den avond van dienzelfden dag openlijk in de bediening bevestigd. 13 Juli 1889 vertrok hij met zijne Echtgenooten naar Indië. Zij hielden zich eenige weken bij HUIJSING te Batavia en bij BOLWIJN te Soerabaia op, wat gewis niet in hun nadeel was, en kwamen 28 October te Soemba aan. Van hun tijdelijk verblijf bij VAN ALPHEN en hunne ontvangst te Melolo, evenmin als van hunne aanvankelijke werkzaamheid behoeven wij iets te zeggen, dit alles is uit de brieven van Broeder Pos, in het „Mosterdzaad" opgenomen, overvloedig bekend.

De Zendingscommissie en onze Kerk mogen zich, den Heere dankende, verblijden over dit hoopgevend begin. Broeder Pos is te Melolo in voortdurende aanraking met de Soembaneezen, zij bezoeken hem, en hij bezoekt hen wederkeerig.

Finantieel heeft de Soemba-Zending in de beide laatste jaren geen geringe offers van onze Zendingskas gevraagd. Behalve de kosten van uitrusting en overtocht voor Pos en zijne vrouw, van hier naar Soemba, en later van Kabineroe naar Melolo, en de kosten der reis van VAN ALPHEN en zijn gezin van Batavia naar Soemba, hebben zij op beide plaatsen doen en helpen bouwen twee woningen, te samen tot een bedrag van f 5000. — De Kerk te Kabineroe eischt dringend reparatie en evenzoo is het schoollokaal in hoogst gebrekkigen staat; hiervoor en voor andere noodzakelijke behoeften zal de Zendingscommissie weer eenige gelden beschikbaar moeten stellen. De gewone uitgaven voor het onderhoud der Zendingleeraren op Soemba, zijn daarentegen minder, dan voor die te Batavia en te Soerabaia.

Soerabaia. Volgens het jongste Verslag van Broeder BOLWIJN, telt de Europeesche Gemeente aldaar thans 46 leden, het gehoor in de godsdienst oefening is van 40—60 menschen. De Maleische Gemeente telt 21 leden en daar zijn 30—40 toehoorders in de godsdienst oefening. De Europeesche Gemeente heeft in den laatsten tijd vele leden verloren, door vertrek naar elders, door den dood en uit andere oorzaken. Toch is het getal leden altijd nog 29 leden meer dan toen BOLWIJN zijn werk te Soerabaia aanvaardde. BOLWIJN verzekert ons thans in de liefde der geheele Gemeente te deelen. Volgens genoemd Verslag schijnt de toestand onzer Zending te Soerabaia niet ongunstig te zijn, toch mag uwe Commissie niet verzwijgen, dat zich aldaar groote oneenigheden hebben voorgedaan, ten gevolge waarvan ook de Gemeente een tiental leden heeft verloren. Het zijn die oneenigheden en hare gevolgen, welke uwe Commissie dringen, het oordeel van uwe Vergadering in te winnen, en waartoe zij bereid is de uitgebreide correspondentie te dier zake aan u over te leggen.

Batavia. Sedert ons laatste Verslag aan de Synode te Assen, is er in die Gemeente niets voorgevallen, dat bijzondere vermelding behoeft. Onze oudste Gemeente gaf der Commissie

geene reden van beklag, integendeel al hetgeen wij uit de Verslagen van Broeder HUIJSING en zijn Kerkeraad vernemen, en ons ook van andere zijden ter oore kwam, bewijst dat het goede werk Gods daar nog steeds vooruit gaat. Hare finantiën zijn niet ongunstig, de schuld op het kerkgebouw en de pastorie werd geregeld afgedaan, en is tot *f* 10,000 gedaald.

Nog altijd heeft de Gemeente van de Indische Regeering geene rechtspersoonlijkheid, zoo als zij die begeerde, kunnen verkrijgen. De Minister van Koloniën heeft bij de Indische Regeering al zijn invloed aangewend, maar zonder gewenscht gevolg; de hooge collegies in Indië waren het niet ééns en zijn het nog niet. Blijkbaar evenwel is de Regeering met de zaak verlegen, het Koninklijke besluit van 1840, waarbij slechts ééne Protestantsche Kerk in Indië erkend wordt, staat haar in den weg. Moge dit willekeurige besluit bij eene herziening van het „Reglement op het beleid der Regeering van Neêrl.-Indië” spoedig worden opgeheven, ook ter wegneming van meerdere grieven tegenover de Kerk en de Zending in Indië.

Over het gedrag en den ijver der beide kweekelingen C. DE BRUIN en G. J. HEKKERT, ontving de Zendingscommissie van den Director de gunstigste getuigenissen. Van hunne vorderingen in onderscheidene Theologische vakken gaven zij der Commissie verblijdende bewijzen, bij gelegenheid der examina door hen afgelegd voor de Vergadering te Gorkum, 1889, in de godsdienst-, Zendings- en Bijbelsche geschiedenis, benevens in de Aardrijkskunde van Palestina en te Groningen in 1890, in de Inleiding op het Oude- en Nieuwe Testament en de Kerkgeschiedenis.

Die Broeders zouden gaarne dit jaar hun eind-examen doen om, bij gunstigen uitslag, toegelaten te worden tot het werk der Zending onder de Heidenen, waarnaar zij verlangend uitzien. Tot de vragen en voorstellen, die de Zendingscommissie op den voor u gelegen tijd aan uwe Vergadering te doen heeft, behooren ook deze: „Wanneer en waarheen zal de eventueele uitzending dezer Broeders kunnen geschieden?”

Als naar gewoonte hield uwe Commissie hare Vergaderingen en Zendingsdagen. In 1889 in Gorinchem, in 1890 in Groningen, en in het voorjaar van 1889 eene buitengewone ter examineering van Br. Pos te Utrecht, benevens eenige Vergaderingen van het Moderamen. Onze Zendingsdagen waren goed bezocht en zeer geanimeerd, vooral ten vorigen jare in de stad Groningen.

Nu uwe Commissie van hare Vergaderingen spreekt, moet zij u nog wel het treurige feit in herinnering brengen van het sterven van haren vorigen president BULENS. Zij meent het aan zijne nagedachtenis verschuldigd te zijn hier van hem te spreken, als van den man, die, met ijver voor het werk der Zending bezielde, jaren achtereen de Voorzitter uwer Commissie is geweest. Gode zij dank, zijn plaats is weer door een ander ingenomen. Ds. VAN MINNEN werd tot president en in diens plaats Ds. HESSELS tot vice-president gekozen. Overigens kwam in het Moderamen geen verandering.

Bij het uitbrengen van dit verslag verwacht gij ook ongetwijfeld, dat wij u zullen spreken over onze finantiën. Welnu, wij voldoen gaarne aan dit verlangen, vooreerst om van de offervaardigheid onzer Kerk voor het werk der Zending een getuigenis af te leggen en dan, om u aan te toonen, dat finantiëlen steun steeds onmisbaar is, zullen wij het aangevangen werk kunnen voortzetten. Dat verslag is als volgt:

Inkomsten in 1888	f 13829,75	
Uitgaven	17756,83 ^{1/2}	
Alzoo meer uitgegeven dan ontvangen.	f 3927,08 ^{1/2}	
Inkomsten in 1889	f 17112,65	
Uitgaven.	20165,99	
Alzoo meer uitgegeven dan ontvangen.	f 3053,34	
Inkomsten in 1890	f 17133,18 ^{1/2}	
Uitgaven	18963,38	
Alzoo meer uitgegeven dan ontvangen.	f 1830,19 ^{1/2}	
Alzoo eene totale uitgaaf van	56886,20 ^{1/2}	
En eene totale inkomst van	48075,58 ^{1/2}	
Is alzoo meer uitgegeven dan ingekomen.	8810,62	

Deze meerdere uitgaven zijn, op f 1416 na, uit verkochte effecten bestreden.

Onder deze cijfers zijn buitengewone uitgaven van de nieuwe vestiging van VAN ALPHEN op Soemba en door overtocht en vestiging van Pos en Echtgenoot, te samen tot een bedrag van ± f 9000.

Nog zij hierbij opgemerkt, dat in drie jaar de inkomsten met f 4000 zijn vooruit gegaan.

Nu rest ons nog een enkel woord over ons Maandblaadje „het Mosterdzaad". Uit het finantieel gedeelte van het Verslag hebt gij reeds vernomen, wat het opgebracht heeft. Wij kunnen u dan ook tot onze blijdschap mededeelen, dat het blijkbaar met graagte wordt gelezen en altijd meer lezers trekt. Sedert de vorige Synode is het cijfer der uitgegeven Nummers met 1000 geklommen. Het telt nu 6466 diverse intekenaren; 397 exemplaren worden gratis aan de Kerkeraden en evenzoo 131 exemplaren aan diversen gezonden. De oplaag telt alzoo het cijfer van 6994.

En nu, waarde Vaders en Broeders! is ons Verslag ten einde. Enkele vragen en voorstellen heeft uwe Commissie ter uwer Vergadering te brengen, die zij straks zal noemen.

Gij hebt uit ons Verslag, zooals dat gewoonlijk is, van licht- en schaduwzijden vernomen. Moeielijk is en blijft het van uit Nederland de Zending in Indië te besturen, vooral als daar kwesties komen, die, als ze zich hier in Nederland voordoen der kerkelijke Vergaderingen de grootste moeilijkheden baren, en wat moet het dan zijn, als zij zich in Indië voordoen. Och, mocht de tijd nog eens aanbreken, dat we in Indië meerdere kerkelijke Vergaderingen mochten zien formeeren, die geschillen konden beslechten en het werk der Zending drijven. Groote offers zullen we uit den aard der zaak moeten blijven vragen,

en we verzekeren u daarbij, dat wij wel degelijk in acht nemen, welke finantieele offers de Kerk ook voor anderen arbeid te brengen heeft; maar wat zullen wij anders doen; immers is de nood ons opgelegd. Laat ons dan in geloofsgehoorzaamheid voorwaarts gaan, opdat zich eenmaal verblijden mogen, beiden die zaaien en die maaien.

J. H. DONNER.
L. VAN DER VALK.

Bijlage F.

**Aan
de Synode der Christ. Geref.
Kerk in Nederland te vergade-
ren den 18^{den} Augustus 1891.**

Hoogerwaarde Vaders En Broeders !

In plaats van een speciale Afgevaardigde in persoon te zenden op uwe uitnoodiging, wat door tijd en kosten wordt verhinderd en niet in belangeloosheid is gegrond, komt de Holl. Chr. Geref. Kerk van N.-Amerika U door dezen, bij de hand van Mr. VAN ZANTEN (Ouderling te Grand Haven) een bezoek met hartelijke groete brengen. De rede, dat wij hiermede wat laat gereed kwamen, lag in ons wachten op eene uitnoodiging van uwe zijde, die dan ook eindelijk kwam, maar vermoedelijk wat vertraagd werd, door de wijziging in de uitschrijving uwer Synode ontstaan.

Gelieve dan allereerst de verzekering te ontvangen, dat onze Kerk, als eene nog teedere dochter van de uwe, nog altoos met kinderlijke liefde, achting en belangstelling in uw welzijn is vervuld.

Wat ons betreft: wij mogen ons voortdurend in uitbreiding onzer Gemeenten verheugen. Onze Kerk telt op heden meer dan 95 Gemeenten. Onze Theol. School telt 30 studenten (ruim). Tien daarvan studeeren in de Theologie, de overigen nog in de litterarische vakken. Wij hebben thans drie Candidaten, Broeder TROMPEN medegerekend, die in Princeton zijne studie voltooiden, maar toch voor onze Kerk behouden bleef, en allen hebben reeds één of meer beroepen.

Met onze Zending onder de Indianen is het echter minder voordeelig afgelopen. Een samenloop van omstandigheden noodzaakte ons dien arbeid te staken. Inmiddels hebben wij nog twee Zendeling-kweekelingen aan onze School. Het voorstel van Ds. DONNER in „de Bazuin,” om een uwer Zendingen aan onze Kerk over te dragen, hoe vriendelijk en broederlijk ook, zal op antwoord moeten wachten, tot eene Synodale Vergadering onzer Kerk in het volgend jaar.

Gelijk in Nederland, hebben wij het ook bij ons te betreuren, dat er *nog* steeds Hollanders met dezelfde Belijdenis en Liturgie kerkelijk gescheiden leven. Een broederlijke uitnoodiging, van onze zijde aan de Westersche Classes der Ref. Church gericht, om zich van het juk los te maken, en bij ons te voegen, werd hunnerzijds met eene bestraffende weigering beantwoord. Moge de dag eener gewenschte vereeniging zoo bij u als bij ons spoedig aanbreken. Mogen wij u inmiddels herin-

neren aan het besluit eener vroegere Synode te Zwolle, om geen attesten meer af te geven aan, of naar Gemeenten die onder de Ref. (D) Church resorteren? Nog altijd zijn er Kerkeraden, welke hunne vertrekkende leden den noodigen steun onthouden, zoodat menigeen, door bijkomende omstandigheden geleid, aldaar terecht — neen te onrecht — komt. ùe vrijmetselarij en het kerkelijk toezicht op leer en leven is er nog even treurig als toen. Ook heeft de toekomst in het heden geen grond voor betere verwachtingen, Desnoodig is Broeder VAN ZANTEN wel bereid en bekwaam om over verschillende punten inlichting te geven.

Onder de toebidding van den zegen des Heeren, over uwe Kerk, over uwen arbeid en vooral over de pogingen tot vereeniging met de Doleerende Broeders noemen wij ons uwe U liefhebbende Broeders in onzen Heere Jezus Christus,

De Synodale Commissie der Holl. Chr. Geref.
Kerk in N. -Amerika,

Grand Rapids, 29 Juli 1891.

L. J. HULST.
J. H. Vos.

Bijlage G.

VERSLAG VAN DEN TOESTAND DER THEOL. SCHOOL DER CHRIST. GEREF. KERK IN NEDERLAND.

HOOGGEACHTE EN GELIEFDE BROEDERS IN ONZEN HEERE EN
ZALIGMAKER JEZUS CHRISTUS!

Op de laatst gehouden Vergadering van Curatoren der Theol. School werden de Voorzitter en Secretaris dier Vergadering afgevaardigd, om in Uw midden verslag te geven van den toestand dier School. Met blijdschap des harten werd deze opdracht door hen aanvaard en staan zij thans gereed, om daaraan te voldoen.

Wij beginnen met te spreken van het onwaardeerbaar voorrecht, dat onze Docenten, door de goedheid onzes Gods, hun werk met ijver en — op enkele uitzonderingen na — ongestoord hebben mogen verrichten.

Ook de oudste der Docenten, onze geliefde Vader en Broeder S. VAN VELZEN, mocht nog een tijdlang zijne Colleges waarnemen en in December 1888 het Rectoraat op zich nemen.

Tot aan het einde van dat Schooljaar heeft Z.H.G. het Rectoraat waargenomen en, bijna zonder verhindering, alle Docenten-Vergaderingen geleid; terwijl hij den 17 December 1889 het Rectoraat neergelegd en overgedragen heeft aan Docent H. DE COCK, na het uitspreken eener — ook in druk verschenen — rede over: „De vereeniging van waarheidsliefde en verdraagzaamheid.”

Gedurende den cursus 1889/90 heeft Z.Eerw. ook nog enkele lessen waargenomen, die echter op zulke uren waren gesteld, dat de andere Docenten, die deze lessen op zich hadden genomen, zoo noodig zouden kunnen invallen.

In het Schooljaar 1890/91 kon Vader VAN VELZEN, vanwege de zwakheden des ouderdoms, het onderwijs niet meer waarnemen. Ook kon hij geen deel nemen aan de Vergaderingen der Docenten. Nochtans leefde hij en leeft hij mede in den geest en houdt hij zich, zooveel doenlijk op de hoogte der zaken. Op hunne laatste Vergadering te Kampen, mochten de Curatoren ook nog het groote voorrecht hebben, onzen geliefden Vader en Broeder nog een en andermaal, — was het dan ook telkens kort, — in hun midden te zien. Een hunner zittingen werd nog door Z.Eerw. met gebed en dankzegging gesloten, nadat hij verzocht had te zingen:

„Want goedertieren is de Heer;
Zijn goedheid eindigt nimmermeer;
Zijn trouw en waarheid houdt haar kracht,
Tot in het laatste nageslacht.”

„Wij zijn blij, U nog te hebben en in ons midden te zien," — zoo sprak onze Voorzitter tot Vader VAN VELZEN, toen deze, reeds in de eerste Zitting der Curatoren, gesteund door een paar Broeders en onder luide toejuiching der aanwezige Studenten en Oud-Studenten, in ons midden kwam. Met dat woord stemden allen van ganscher harte in en wij twijfelen niet, of met de bede, aan het einde onzer Vergadering uitgesproken, „de Heere spare ook nog den oudste der Leeraren, tot een gedenkteeken van zijne trouw aan zijne knechten," — stemt ook gij allen, geliefde Broeders! en stemt geheel onze Kerk in.

In den winter van de jaren 1889/90 heeft de, toen schier allerwege heerschende griep ook de Theol. School niet vrijgelaten. En van de Docenten én velen der Studenten werden meer of min door die ziekte aangetast, gelukkig echter zonder ernstige gevolgen.

In het voorjaar van 1891 is Docent DE COCK ernstig ongesteld geweest; maar door de goede hand zijns Gods over hem weder hersteld, zoodat ook Z.H.G. weder zijn werk heeft kunnen voortzetten.

Een zware slag trof echter Z.Eerw., kort na onze laatste samenkomst te Kampen, welken wij niet onopgemerkt kunnen laten. De Heere nam een geliefde Gade, die bijkans 45 jaren lief en leed des levens met hem had gedeeld, door den onverbiddelijken dood van zijne zijde weg. „Wij zitten in droefheid neer over ons gemis, dat hare winste is," schreef hij ons. En zijn wij er diep van doordrongen, dat wij zijn gemis niet kunnen vergoeden; wij kunnen en willen „weenen met den weenende" en hem en de zijnen den Algenoegzamen in onze gebeden aanbevelen. Die machtig is te doen, wat wij niet kunnen doen; opdat „de goedertierenheid des Heeren hem ondersteune en als de gedachten binnen in hem vermenigvuldigen, des Heeren vertroosting en zijne ziele verkwikken."

Nog willen wij eraan herinneren, dat tot tweemalen toe, onze School in gevaar werd gebracht, één harer Docenten te verliezen door beroeping naar elders.

Eerst in het jaar 1889 toen Dr. H. BAVINCK door H. H. Directeuren der Vereeniging voor Hooger Onderwijs op Gereformeerden Grondslag, benoemd werd tot Hoogleraar aan de Vrije Universiteit te Amsterdam en

later in het jaar 1890, toen Prof. L. LINDEBOOM eene roeping ontving van de Gemeente onzer Kerk te Rotterdam, om haar als Herder en Leeraar te dienen.

De Heere heeft echter beide keeren het gevaar afgewend, door het onzen Broeders in het hart te geven om voor de eervolle benoeming en beroeping te bedanken.

Een Doctor of Doctorandus in de Letteren is nog niet gevonden. Daar echter bij het ontberen van het onderwijs van Prof. VAN VELZEN en de toeneming van het aantal Studenten, naar het eenparig oordeel van Docenten en Curatoren, ver-

sterking van onderwijs-krachten dringend noodzakelijk was, is in het vorige jaar door de Commissie tot benoeming van een Doctor of Doctorandus in de Letteren tijdelijk in de behoefte voorzien, door de aanstelling, voor den tijd van één jaar, van een Candidaat in de Letteren, den WelEdel. Heer JOHS. KAPTEIJN, als Leeraar in de Oude talen.

Z. Ed. heeft bij den aanvang van den Cursus 1890/91 zijn arbeid aanvaard en met ijver en tot bijzondere voldoening van H. H. Curatoren tot het einde van dezen Cursus voortgezet.

Aangaande de Studenten kunnen wij tot onze en zeker ook tot uwe blijdschap rapporteeren, dat zij over het algemeen van de lessen een goed gebruik hebben gemaakt en met ijver gestudeerd.

Wat hun gedrag naar buiten betreft, moesten sommigen door de Docenten worden vermaand en moest op enkelen de Schooltucht worden uitgeoefend. Ook hebben de Curatoren het noodig geacht, om aan hunne Commissie voor het Admissie-examen op te dragen, bij de opening van den Cursus 1890/91, de Studenten met ernst op een en ander te wijzen.

Deze arbeid van Docenten en Curatoren heeft een gunstige uitwerking gehad, zoodat wij ook in deze rijke stof hebben tot dank aan den Heere. De Docenten konden in hun Verslag over den Cursus '90/91 getuigen, dat zij „aangaande het gedrag der Studenten, door 's Heeren goedheid, geen onaangenaamheden hadden te melden;” terwijl de Rector bij de sluiting van den Cursus, „tot roem van Gods ontferming,” getuigde: „wij hadden dit jaar minder te vermanen en te bestraffen, dan wel eens in vroeger jaren.”

Het aantal Studenten is bestendig geklommen. Gedurende den Cursus 1888/89 waren er 89 Studenten ingeschreven. In '89/90 klom het getal hooger dan ooit te voren, nl. tot 106; en in het laatste Schooljaar stonden er 107 op den rol der Studenten.

Twee hunner werden ons door den dood ontnomen, nl. JAKOB DE JONG, die zijne studiën aan onze School bijkans had voltooid, (hij was in het 3de Theol. studiejaar,) en BAREND, HENDRIK HUISMAN, die van 1887—'88 als Litterator 1ste klasse aan de School studeerde; maar in de groote vacantie door de tering werd aangetast, die hem verhinderde, zich voor den nieuwen cursus te laten inschrijven.

De Curatoren hebben, als vroeger, telken jare in de maand Juli hunne Vergaderingen gehouden, welke getrouw door al de Curatoren, alsmede door de H. H. Docenten en den Heer MULDER werden bijgewoond.

Op onze Vergadering ten vorigen jare gehouden, misten we onzen geliefden Broeder, Ds. JOHAN, FREDERIK, BULENS, een waardig Curator, die de School met geheel zijn hart liefhad, jaren lang hare belangen heeft voorgestaan en sedert jaren ook

een ijverig Secretaris van het College van Curatoren is geweest. Wat reeds op de Vergadering van 1888 werd gevreesd, was geschied. Den 17 Dec. '89 ontviel hij zijne vrouw en kinderen en School en Kerk, om — uit de hand van „den rechtvaardigen Rechter de kroon der rechtvaardigheid te ontvangen, welke Hij geven zal allen, die zijne verschijning hebben liefgehad."

Een ander Broeder, door de Provinciale Synode van Gelderland in de plaats van onzen BULENS benoemd, Ds. SIMON, ALBERTUS VAN DEN HOORN, woonde de Vergadering van 1890 als Curator bij; voor het eerst als zoodanig en — helaas! ook voor het laatst. Sedert den 1 October 1890 was ook onze Broeder VAN DEN HOORN niet meer en nam een ander Ds. J. W. DE HAAS, zijne plaats als Curator voor de Provincie Gelderland, in.

Sedert de vorige Synode werden op onze Vergaderingen 41 Studenten tot Candidaten voor de H. Bediening bevorderd. Die van '89 en '90 zijn reeds — behalve één der Candidaten van 1890 die echter juist dezer dagen eene roeping van eene onzer Gemeenten ontving — in de bediening des Woords en der Sacramenten werkzaam en wij hopen, dat de Broeders, die in dit jaar voor de Kerk beroepbaar zijn gesteld, ook spoedig eene plaats mogen bekomen, waar zij, naar den wensch huns harten, in het Evangelie kunnen arbeiden.

Nog brengen wij ter uwer kennis, dat ook nu weer telken jare in de maand October, ter voldoening aan Art. 101 der Wet op het Hooger Onderwijs, door het College van Curatoren een beredeneerd verslag van den toestand der Theol. School bij Z.Exc. den Minister van Binnenlandsche Zaken — en in de maand Februari bij den Edel Achtbaren Raad der gemeente Kampen is ingediend.

Aangaande onze Financiën kunnen wij mededeelen, dat de Heere onze School het noodige niet onthield. Vele onzer Gemeenten toonen ook in hare Collecten, dat zij der Theol. School een warm hart toedragen. Met het oog op de algemeene malaise en veler achteruitgang op stoffelijk gebied en op het algemeen bekende feit, dat onze gemeenten niet vele rijken onder hare leden tellen, voelen wij ons gedrongen bij het nagaan der sommen, die voor onze School worden opgebracht, de bijzondere goedheid onzes Gods over onze gemeenten en over onze School, te prijzen.

Daar op bijzondere giften en legaten, waardoor grootendeels een batig saldo wordt verkregen, niet kan worden gerekend en de uitgaven vermeerderen en nog dienen vermeerderd te worden, hebben de Curatoren gemeend, hun aandacht bijzonder te moeten vestigen op het bedrag der gewone Collecten. Dit bedrag was, met inbegrip van de 6 December-Collecten in het laatste ongeveer driehonderd gulden lager dan een vorig jaar, waarom zij bij vernieuwing hunnen Secretaris hebben opgedragen, om de gemeenten, die in het geheel niet of slechts éénmaal hebben

gecollecteerd, tot regelmatig en getrouw collecteeren op te wekken.

Dat de Heere deze poging tot vermeerdering van de Inkomsten voor onze School met zijne zegen bekroone, — zult ge zeker met ons Hem willen vragen.

Onze ijverige Penningmeester, wiens administratie steeds in de beste orde werd bevonden, was door zwakheid des lichaams verhinderd, op onze laatste vergadering tegenwoordig te zijn.

Moge de Heere, Die hem uit zware krankheid weer opgericht heeft, ook deze onze bede genadiglijk verhooren, dat hem spoedig volkomen herstel zijner krachten worde geschonken, opdat hij nog lang Kerk en School moge kunnen dienen.

Voor wij ons verslag eindigen, hebben wij nog op enkele besluiten van het College van Curatoren U te wijzen, over sommige van welke ook Gij uw oordeel zult hebben uit te spreken.

a. Hebben wij reeds gesproken van de regeling der lessen, door Docent VAN VELZEN waargenomen, (zie daarover nader artt. 59 en 64 der Handelingen van Curatoren 1889) wij wijzen U tevens op art. 55 der Handelingen van 1890. Dit artikel luidt:

„Docent VAN VELZEN deelt der Vergadering mede, dat Z.H.G. de betrekking van Bibliothecaris der Theol. School en van Kerkelijk Archivarius niet meer kan waarnemen en verzoekt, dat in zijne plaats een ander als Bibliothecaris worde benoemd; en dat hem, als Archivarius een assistent ter zijde worde gesteld tot op de eerstkomende Synode, welke alleen bevoegd is, een vasten mandatarius voor deze betrekking aan te wijzen.

De Vergadering, dankbaar voor de diensten door Docent VAN VELZEN in genoemde betrekkingen aan School en Kerk bewezen en overtuigd van het alleszins billijke van zijn verzoek, stelt aan Z.H.G. voor, om zelf een opvolger en assistent aan te wijzen; en nadat als zoodanig Docent H. BAVINCK is aangewezen, wordt deze de betrekking van Bibliothecaris omgedragen en Z.H.G. verzocht, om als adjunct-Archivarius tot de eerstkomende Synode werkzaam te zijn.

Docent Dr. H. BAVINCK verklaart zich tot een en ander bereid;" enz.

b. Verder vestigen wij uwe aandacht op art. 64 der Handelingen van 1891. Hieruit blijkt, dat bij de Curatoren een schrijven van Docent NOORDTJII is ingekomen, „waarin Z.H.G., na de mededeeling, op welke wijze of onder welke voorwaarde hij de Candidatuur voor de verkiezing tot lid van de 2^e Kamer heeft aanvaard, vraagt: „onthefving van zijne Colleges in 't Hebreeuwsch en Grieksch;" en zijne meening uitspreekt,

„dat hij, met geringe verschikking, zijne Theologische Colleges zou kunnen blijven waarnemen," bij de aanvaarding van het lidmaatschap voor de 2^e Kamer."

Tevens blijkt uit dat artikel, dat de Curatoren gaarne Docent NOORDTZIJ voor onze School willen behouden; maar — in overeenstemming met het advies van Docenten, — op zijn verzoek niet anders dan afwijzend hebben kunnen beschikken.

c. Blijkens art. 63 der laatstgenoemde Handelingen hebben de Curatoren besloten aan uwe Vergadering voor te stellen, dat het tractement van de H.H. Docenten, alsmede dat van den Heer MULDER mocht worden verhoogd. Door één onzer provinciale Synoden werd reeds ten vorigen jare, bij de Curatoren aangedrongen, om dit voorstel ter Synode te brengen. Door haar werd tekens een minimum-bedrag genoemd van het tractement, dat zij voor de Docenten wenschte bepaald te zien. Zonder echter eene bepaling van het bedrag der gewenschte verhooging van tractement te maken, hebben de Curatoren alleen het voorstel tot verhooging aangenomen, terwijl zij gaarne bereid zijn, hun voorstel nader toe te lichten.

Laat ons nu alleen ter aanbeveling van hetzelfde mogen herhalen, wat vroeger bij een dergelijk voorstel gezegd is: „Onze broeders, de Docenten, hebben er groote behoefte aan en ten andere: Zij zijn het meer dan waardig."

d. In art. 36 der Handelingen van 1889 en in art. 62 van 1890 wordt gesproken over wijziging van het Reglement voor de Studenten der Theol. School en gezegd, dat een nieuw Reglement is vastgesteld, behoudens nadere approbatie door de eerstkomende Synode.

Wij hebben de eer, thans uwe approbatie daarover te vragen, en maken U daarbij opmerkzaam, dat door de wijziging in dit Reglement, ook eenige wijziging noodig wordt in het algemeen Reglement voor de Theol. School der Christelijke Gereformeerde Kerk.

Wij zijn bereid, ook desaangaande — zoo noodig — nadere inlichting en aanwijzing te geven en

vragen tevens van de Synode machtiging, indien de gevraagde approbatie kan worden verleend, tot een zoodanige formulering van een nieuw Reglement, waarin met de goedgekeurde wijziging ook het Reglement voor de Studenten is opgenomen, teneinde één organisch geheel te krijgen. (Zie art. 60 der Handelingen van 1891).

- e. a. Nog is besloten, dat wanneer een der Studenten, met toestemming van de Docenten, uit eigene beweging zijne studie wenscht te verlengen,
de Docenten hem voor dat jaar zullen kunnen vrijstellen van de Collegegelden.
- b. Alsmede, — dat zij, die in overleg met Docenten, elders voor een tijd hunne studiën voortzetten, op de lijst onzer Studenten kunnen blijven ingeschreven.

f. Naar aanleiding van de vraag: of het niet wenschelijk zou zijn, dat ook de administratie van den Thesaurier worde gebracht onder het Beheer van het Curatorium en dat het recht tot benoeming bij dit College beruste? werd het wenschelijke hiervan op verscheidene gronden erkend en na eenige bespreking besloten, om aan de Synode voor te stellen:

- a. Zoo dikwijls als het College van Curatoren daar behoefte aan heeft, is het gemachtigd, van den Thesaurier opgave van den Staat der Kas en inzage van zijne boeken te vragen.
- b. Bij eventueële vacature, door overlijden of andere omstandigheden, is het College van Curatoren gemachtigd de Boeken en de Kas van den algemeenen Thesaurier of zijne successoren over te nemen en een opvolger in zijne plaats te benoemen.

Ook hierover verzoeken wij, dat de Synode zich uitspreke.

g. Eindelijk hebben wij nog een enkele herinnering en in verband daarmee een advies inzake de benoeming van een Redacteur voor ons weekblad „de Bazuin."

In September 1888 werd ons toegezonden het antwoord van Ds. W. G. SMITT, op de benoeming als Redacteur der „Bazuin," hem door tusschenkomst van den Scriba der Synode geworden.

Ds. SMITT deelde daarin mede, dat hij zich genoodzaakt zag de opdracht van de Synode van de hand te wijzen, „tenzij de Synode nog mocht kunnen besluiten, dat Z.Eerw. „de Boodschapper" tegelijk met „de Bazuin" mocht redigeeren.

Dit schrijven werd ons door het Moderamen der Synode gezonden, met verwijzing naar haar besluit:

„dat de verdere regeling van de zaken, „de Bazuin" betreffende, wanneer ook Ds. SMITT mocht bedanken, aan het Curatorium wordt opgedragen."

Aangezien de Curatoren de bevoegdheid misten, om de voorwaarde, door de Synode aan Ds. SMITT gesteld te wijzigen en met eene benoeming — huns inziens — niet tot een volgende Synode-zitting mocht gewacht worden; werd met kennisgeving van een en ander aan Ds. SMITT, de benoemingsbrief aan Ds. W. H. GISPEN toegezonden, die reeds den 23 October d. a. y. ons verblijdde met het bericht, dat Z.Eerw. „in afhankelijkheid van God en in het vertrouwen op die kracht, die in zwakheid volbracht wordt," de benoeming aannam.

Sedert Dec. van dat jaar is Z.Eerw. als Redacteur der „Bazuin" werkzaam. Naar het oordeel der Curatoren is de redactie aan goede handen toevertrouwd en verblijden zij zich nog steeds, dat Z.Eerw. dezelve heeft aanvaard en tot hiertoe waargenomen. Het getal abonnementen is ook bestendig een weinig toegenomen. Redenen waarom zij eenparig besloten hebben, om aan de Synode te adviseeren;

de benoeming van den tegenwoordigen Redacteur te continueeren.

Hiermede, hooggeachte en geliefde Broeders, eindigen wij ons verslag.

Wij voegen er alleen nog de bede aan toe, dat de Heere uwe Vergadering leide door Zijn Heiligen Geest, opdat uwe beraadslagingen en besluiten mogen zijn tot eer Zijns grooten Naams en tot zegen voor de Kerk, en dat ook in betrekking tot de Theol. School door U zoodanige besluiten worden genomen als meest bevorderlijk kunnen zijn tot haren bloei.

Het College van Curatoren der Theol. School.
Namens hetzelve

Zijne Commissie ad hoc:

J. VAN ANDEL, *Voorzitter*.
L. NEIJENS, *Secretaris*.

Bijlage H.

VAN DEN ALGEMEENEN THESAURIER VOOR DE UITBREIDING DER THEOL. SCHOOL.

Hoogerwaarde VERGADERING !

Geroepen om wederom verslag uit te brengen van den staat der kas voor de Uitbreiding der Theologische School, is het mij eene niet geringe ontbering, dat ik, ten gevolge mijner langdurige krankheid, daartoe niet persoonlijk in uw midden kan zijn. Toch stemt het mij tot ootmoedigen en kinderlijken dank, dat ik nog langs dezen weg tot u mag spreken en dat de Heere onze God daartoe onze gemeenschappelijke beden aanvankelijk heeft willen verhooren. Wat ik maanden lang niet vermocht is door Gods genade nu toch wederom mijn deel; en ik mag weer *iets* doen voor den Naam en de zaak van onzen dierbaren Heiland.

Daartoe behoort dan ook het overbrengen van eene goede tijding, die zoowel ü, wie ze gebracht wordt, als mij die ze brengen mag, tot ware dankbaarheid moet stemmen. De inhoud van die tijding toch, geeft getuigenis van de trouwe Gods omtrent zijne duurgekochte Gemeente. Draagt onze Theologische School, aan wier bloei het offer der Gemeente gewijd wordt, en waarvoor het gedurig gebed der Gemeente oprijst, niet weinig bij tot den welstand dier Gemeente, dan kan het niet anders, of zoowel de stoffelijke als de geestelijke welvaart dier School, strekt ons tot waarachtige blijdschap!

Ik wensch U daarom al aanstonds met duidelijke cijfers aan te toonen, dat de zegen, die God op onzen arbeid gaf, niet gering mag worden geschat.

Men vergete toch niet, dat de bijdragen voor de Uitbreiding der Theologische School, slechts een klein gedeelte uitmaken van het vele, waarin de warme liefde onzes volks tot die, door God zoo rijk gezegende inrichting zich uitsprekt; eene liefde, die zich op steeds toenemende wijze openbaart, zelfs bij onze jongelingen en jongedochters, die door hunne vereenigingen hoe lang zoo meer trachten mede te werken, tot bevordering van den bloei dezer stichting.

En dan is het niet gering wanneer we U mogen mededeelen, dat we in de drie laatst verloopene jaren ontvingen aan:

Jaarlijksche bijdragen.....	f 4558.08½
Giften in eens.....	„ 123.25
Intressen	„ 4350.09½
Aflossing van uitstaande kapitalen	„ 2000.—
Waarbij nog komt het Batig Saldo der vorige dienst	„ 5063.80½
	Samen f 16095.23½

Daarvan gaven we uit:	
Aan den penningmeester der Theologische School	f 1500.00
Voor aflossing van uitgelote aandeelen der rentelooze leening	800.—
Voor belegging	” 11000.—
Voor andere uitgaven als: porten, inningskosten der Class. Coll. Correspondenten enz	91.07½
Samen f13391.07½	

terwijl wij alzoo sluiten met een batig Saldo van f 2704.16

Eenige opmerkingen hebben wij daaraan toe te voegen:

Onze jaarlijksche bijdragen en giften in ééns bedragen ruim f 900 minder, dan bij de vorige rekening en verantwoording.

Gaarne zouden we hier aan onze Kerkeraden, alsmede aan onze Classicale Collectant-correspondenten willen vragen: broeders, zoudt ge ook iets weten te doen, waardoor dit cijfer weer wat hooger kan worden? Ach, verzuim dit dan niet.

Voorts vergete men niet, dat we f 1900 meer ontvingen aan aflossing van uitstaande kapitalen, welke som van de ontvangsten moet worden afgerekend; want die f 1900 waren geen meerdere inkomsten, maar slechts eene verplaatsing van kapitaal.

Daarbij moet ik nog opmerken, dat er in dit tijdvak, waarover deze rekening loopt, 13 aandeelen in de rentelooze leening zijn uitgeloot en tot hiertoe nog maar 8 zijn opgevraagd, zoodat er van die 13 aandeelen nog f 500 debet is.

Nog moet worden in het oog gehouden, dat de kas van den penningmeester der Theologische School gedurende de laatste 3 jaren zoo'n vierdehalf duizend gulden extra ontving, waarop voor 't vervolg niet vast kan worden gerekend. Had zij die som niet ontvangen, zoodat dit bedrag uit de kas voor de Uitbreiding had genomen moeten worden, dan waren de bijdragen aan den penningmeester der Theologische School in plaats van f 1500 f 5000 geweest, zoodat er dan f 3500 meer uitgaven waren geweest. Dan hadden we nu bijna geen batig saldo gehad en daarenboven f 2000 minder kunnen bijleggen.

We voegen hierbij een overzicht van de fondsen die aan de kas der Uitbreiding behooren:

1 Russ. Spoortje.	
1 Aandeel van f 100 in de Amsterdamsche premieleening.	
Een eerste hypotheek ad	f 20,000
Een Obligatie	5,000
Een	300
Drie Acceptaties samen	26,000

Uit alles blijkt ons dus wederom: ons betaamt dankbaarheid aan den Heere, maar ook betuigen wij onzen dank aan de broeders Classicaal Collectant-correspondenten voor hetgeen zij in deze hunne hoedanigheid deden in het belang der goede zaak.

De volgende veranderingen hadden er plaats in de lijst der broeders Class. Collectant-correspondenten:

In de *Classis Rotterdam* bedankte Ds. J. STRIJKS; in zijne plaats werd benoemd Ds. C. KUIJPER te Katendrecht.

In de *Classis Gorinchem* ontstond eene vacature door het vertrek van Ds. P. BIESTERVILD; zij werd wederom vervuld door Ds. L. H. SMILDE te Leerdam.

Uit de *Classis Dordrecht* vertrok Ds. F. TEN HOOR Jz.; in zijne plaats werd benoemd Ds. E. KROPVELD te Albasserdam.

Classis Haarlem werd vacant door 't vertrek van Ds. Gr. W. H. ESSELINK; voor dezen trad op Ds. C. STADIG te Nieuwvennip.

Van de *Classis Enkhuizen* vertrok Ds. A. DE GEUS; zijn opvolger werd Ds. A. VAN DER SLUIJS te Enkhuizen.

Voor de *Classis Bergen op Zoom* verzocht en verkreeg Ds. G. LAMPEN wegens zwakheid zijn eervol ontslag, en werd in diens plaats benoemd Ds. W. T. VAN DIJK te Tholen.

In de *Classis Varsseveld* overleed Ds. J. F. BULENS; in zijne plaats werd benoemd Ds. J. M. MULDER te Aalten.

In de *Classis Zwolle* verzocht en verkreeg ouderling P. KRAMER zijn eervol ontslag, terwijl Ds. Gr. J. BREUKELAAR te Hasselt in zijne plaats werd benoemd.

In de *Classis Koevorden* verloren we den ouderling E. POPPEN door den dood; zijn opvolger werd Ds. H. J. WILLERING te Gees.

In de *Classis Sneek* werd omzijn verzoek Ds. S. T. GOSLINGA eervol ontslagen, terwijl in zijne plaats werd benoemd Ds. J. C. BALHUIZEN te Scharnegoutum.

In de *Classis Heerenveen* verzocht en verkreeg Ds. A. W. NIJENHUIS zijn eervol ontslag, ZEW. werd opgevolgd door Ds. J. R. DIJKSTRA te Joure.

Uit de *Classis Drogeham* vertrok Ds. E. DOUMA; zijn opvolger werd Ds. F. TEN HOOR Jz. te Rottevalle.

Voor de *Classis Groningen* verzocht en verkreeg Ds. A. VAN WIJK een eervol ontslag; in zijne plaats trad op Ds. T. Bos te Bedum.

In de *Classis Appingedam* eindelijk overleed Ds. L. MEIJERING; voor hem werd benoemd Ds. G. GEERDS te Appingedam.

En hiermede Hoogeerw. broeders zijn we aan het einde onzer taak. Wij leggen hierbij over een uitgewerkte Staat, waarop te zien is hoeveel ieder Gemeente, Classis en Provincie in de jaarlijksche bijdragen en giften voor eens bijdroeg.

Moge het aantal dier Gemeenten steeds grooter, en die bijdragen en giften van jaar tot jaar meer worden.

En eindelijk: legge de Heere op die offers der liefde zijnen onmisbaren zegen!

Met hartelijke broedergroete mij in uwe zeergewaardeerde voorbede aanbevelende

Uw dienstw. in onzen Heere en Heiland,

J. NEDERHOED.

Algem. Thesaurier.

ONTVANGSTEN

TEN BEHOEVE VAN DE

UITBREIDING DER THEOLOGISCHE SCHOOL.

over 1888—1891.

CLASSEN.	GEMEENTEN.	JAAEL. BIJDR.	GIFTEN IN EENS.	TOTAAL.
GRONINGEN.	Groningen	248,50		248,50
	Bedum	240 —		240 —
	Thesinge	60 -		60 —
	Ten Boer	60 —		60 —
	Zuidbroek			
	Sappemeer	58,50		58,50
	Kielwindeweer	4 8 -		4 8 -
	Haren	5 1 -		5 1 -
	Aduard	13.50		13.50
	Ezinge	60 —		60 —
	Sauwerd	30 —		30 —
	Hoogkerk	1 0 -		1 0 -
			879,50	
ENUMATIL.	Enumatil	87,50		87,50
	Stroobos	22.50		22.50
	Grootevast			
	Oldekerk	5 —		5-
	Marum			
	Zevenhuizen			
	Oldehove			
	Niezijl	50 —		50,—
	De Leek	47.50		47.50
	Zuidhorn			
	Koornhorn			
Munnekezijl				
		212,50		212,50
WARFUM.	Uithuizerm. (O. G.)			
	Uithuizerm. (W. G.)			
	Uithuizen	43.50		43.50
	Middelstum	102.61		102.61
	Warfium			
	Bafloo			
	Winsum			
	Pieterburen			
	Leens	50,—		50,—
	Ilrum			
Houwerzijl				
Zoutkamp				
		196,11		196,11

CLASSEN.	GEMEENTEN.	JAABL. BIJDR.	GIFTEN IN EENS.	TOTAAL.
APPINGE- DAM.	Appingedam			
	Delfziil	20 -		20,-
	Garrelsweer			
	't Schild			
APPINGE- DAM.	Ten Post			
	Schildwolde			
	Siddeburen			
	Stedum			
	't Zandt	5,-		5-
	Spijk			
	Woldendorp			
	Rierum			
	Nieuwolda			
			25,-	
STADS- KANAAL.	Nieuwe Pekela	18,25		18,25
	Onstwedde	5-	8.-	13.-
	Sellingen	2,50		2,50
	Onstwedder Mussel			
	Stads Musselkanaal			
	Stadskanaal			
	Wildervank	2,50		2,50
Weerdingermond				
		28,25	8-	36,25
WINSCHO- TEN.	Winschoten			
	Oude Pekela			
	Veendam			
	Meeden			
	Scheemda			
	Midwolda			
	Nieuw Beerta			
LEEUEW AR- DEN.	Hallum	33,—		33,-
	Marrum	7,50		7,50
	Oenkerk	14 -		14 -
	Boxum	23,50		23,50
	Suawoude			
	Britsum	15 -		15 -
	Stiens	2-		2-
	Hiium en Finkum			
	en Oude Leve			
	Wirdum	3,-		3,-
		98,—		98 -

CLASSEN.	GEMEENTEN.	JAARL. BIJDR.	GIFTEN IN EENS.	TOTAAL.
DOKKUM.	Ferwerd Wanswerd Blija Dokkum Driesum Murwerwoude Boram Lioessens Hollum op Ameland Kollum			
	Holwerd			
DROGFHAM	Drachten	43.50		43.50
	Drogeham			
	Oudega	16.50		16.50
	Surhuisterveen	8 —		8 —
	Westergeest	4 -		4-
	Ureteren	10.50		10.50
	Veenwoudesterwal			
	Rottevalle	15 -		15 -
		97.50		97.50
HEEREN-VEEN.	Heerenveen			
	Joure			
	Mildam	44 -		44 -
	Lippenhuizen			
	Duirswoude			
	Oldeboorn			
	Terwispel			
	Donkerbroek			
	Idskenhuizen			
	Wolvega	7 —		7-
	Echten			
Hoornsterzwaag				
		51 -		51 -
SNEEK.	Sneek	104 -		104 —
	Scharnegoutum	76.50		76.50
	Bolsward	49.50		49.50
	Workum	30 —		30 —
	Koudum			
	Hindeloopen	9-		9-
	Temmer			
	Makkum			
Jutrijp-Hommerts	24.50		24.50	
		293.50		293.50

CLASSEN.	GEMEENTEN.	JAARL. BIJDE.	GIFTEN IN EENS.	TOTAAL.
FRANEKER	Franeker	9,50		9,50
	Harlingen Sexbierum Minnertsga Arum Beetgum St Anna Parochie Tjuramarum West-Terschelling	8-		8-
		17,50		17,50
HOOGVEEEN.	Meppel			
	Nieveen Ruinerwold en Koe- kange Dedemsvaart Hoogeveen Zuidwolde Hollandsche veld	16 - 9 - 8-		16 - 9 - 8-
		33 —		33 —
ASSEN.	Assen	5-		5,-
	Smilde Norg Appelscha Roden Een Borger Gasselter-Nieveen Vries Haulerwijk	47 — 1 — 2,50 22 -		47 - 1- 2,50 22 -
		77,50		77,50
KOEVORDEN.	Koevorden	2,50		2,50
	Emmen Aalden Gees Schoonebeek Nieuw Amsterdam Schoonoord Sleen Nieuw Dordrecht	48,45 28,50 10,25 45,80 23,70		48,45 28,50 10,25 45,80 23,70
		159,20		159,20
			1	

CLASSEN.	GEMEENTEN.	JAARL.	GIFTEN	TOTAAL.
		BIJDR.	IN EENS.	
BEILEN.	Beilen	1 5 -		1 5 -
	Westerhork			
	Diever	4 0 -		40.—
	Dwingeloo	64,50		64,50
	Hijken			
		119,50		119,50
ZWOLLE.	Zwolle	75 —		7 5 -
	Kampen	2 0 -		2 0 -
	Kamnerveen			
	Genemuiden			
	Ambt-Vollenhove	1 0 -		10—
	Hasselt			
	Steenwijk	1 0 -		1 0 -
	Staphorst			
	Rouveen			
	Langeslag			
Zwartsluis				
Zalk	2 5 -		25 —	
Wijhe				
Olst				
		140,—		140 —
HOLTEN.	Deventer	6-		6,-
	Holten			
	Enter			
	Vriezenveen	19 —		1 9 -
	Almelo	14,50	2,10	16,60
	Enschede	1 9 -		1 9 -
	Riissen	7,50		7,50
Nijverdal	22,50		22,50	
		88,50	2,10	90,60
OMMEN.	Ommen			
	Heemse			
	Den Ham			
	Dalfsen			
	Nieuw Leusen			
	Lutten a/d Dedemsv.			
	Vroomshoon			
	Lemelerveld			
	Bergentheim			
De Krim				

CLASSEN.	GEMEENTEN.	JAARL. BIJDR.	GIFTKN IN EENS.	TOTAAL.
ARNHEM.	Arnhem	30—		30,—
	Veln Tief Veenendaal Beekbergen Renswoude Lunteren Culemborg Nijmegen	11—		11.-
		41-		41-
VARSSE- VÉLD.	Varsseveld	22-		22,-
	Aalten Winters wijk Geesteren en Gelselaar Zutphen Doesburg	10.— 6-		10- 6-
	Barchem Dieren Neede			
		38,—		38,—
HATTEM.	Hattem	9—		9-
	Wezep Heerde Twello	17— 18.-		17— 18.—
	Apeldoorn en 'tLoo Elburg Wapenvelde	32-		32-
		76,-		76-
UTRECHT.	Utrecht			
	Oud Loosdrecht Hilversum Kokengen Breukelen Baambrugge Westbroek Woerden Lopik			

CLASSEN.	GEMEENTEN.	JAARL. BIJDR.	GIFTEN IN EENS.	TOTAAL.
AMERS- FOORT.	Amersfoort	19,50		19,50
	Bunschoten	83,75		83,75
	Zeist	3-		3-
	Doorn	5—		5—
	Scherpenzeel	20,-		20-
	Puttten	21 50		21 50
	Harderwijk	29 -		29,-
	Baarn	24,-		24,-
		205,75		205,75
AMSTERDAM.	Amsterdam		10 -	10,-
	Haarlemmerm. (O.Z.)	18 -		18 -
	Uithoorn			
	Weesp	10,50	1,	11,50
	Edam			
	's Graveland			
	Amstelveen			
	Naarden			
	Huizen	1.50		1.50
	Zaandam			
	Wormerveer			
	Landsmeer			
	Ouderkerk a/d Amstel			
	Halfweg			
Oostzaan				
Nieuwendam				
Westzaan				
			11 -	41,-
HAARLEM.	Haarlem			
	Broek op Langendijk	41,90 ⁵		41,90 ⁵
	Den Helder	15 20		15 20
	Texel on 't Oosterend			
	AnnaPauwlonapolder			
	Dirkshorn			
	Krabbendam			
	Schagerbrug			
	Haarlem G O G			
	Haarlem. K. H.			
	Nieuw Vennip			
Hoofddorp				
Beverwijk				
Kolhorn				
		57,10 ⁵		57,10 ⁶

CLASSEN.	GEMEENTEN.	JAAKL. BIJDE.	GIFTEN IN EENS.	TOTAAL.
ENKHUIZEN.	Enkhuizen	79,-		79,-
	Andijk	14,98		14,98
	Medemblik	15-		15-
	Opperdoes	13,50		43,50
	Urk	120—	25-	145—
	Hoorn			
		272,48	25-	297,48
LEIDEN	Leiden	103,50		103,50
	Riinsburg			
	Bodegraven	2-		2-
	Boskoop			
	Katwijk aan Zee	2-		2-
	Noordwijk aan Zee	10,25		10,25
	Sassenheim	7,50		7,50
	Alphen a/d Rijn	30,—		30,—
	Waddingsveen	1,50		1,50
	Hazerswoude	4-		4-
	Hillegom			
	Oude Wetering	1,50		1,50
	Nieuwkoop			
	Voorschoten			
		162,25		162,25
DELFT	Delft			
	's Gravenhage			
	Schiedam			
	De Lier			
	Maasland			
	Naaldwijk			
	Zegwaard			
	's Gravesande			
	Maassluis			
	Monster			
	Scheveningen			
Hoek van Holland				

CLASSEN.	GEMEENTEN.	JAARL. BIJDR.	GIFTEN IN EENS.	TOTAAL.
ROTTERDAM.	Rotterdam	161 —	59,15	220,15
	Schoonhoven			
	Gouda	1 7 -		1 7 -
	Pernis	2,50		2,50
	Hoogvliet			
	Katendrecht	2 50		2 50
	Rhoon			
	Bolnes			
		183 —	59,15	242,15
DORDRECHT.	Dordrecht	26,-	1 0 -	36 —
	Giesendam		1-	1-
	Sliedrecht	7-	2.—	9-
	Alblasserdam	8-		8-
	Oost- en West-Barendrecht			
	Heerjansdam			
	Puttershoek			
	's Gravendeel			
Strijen	1-		1, -	
		4 2 -	13,-	55 —
VLAARDINGEN.	Vlaardingen	37,-		3 7 -
	Spijkenisse Zuid-Beijerland			
	Oud-Beijerland	2 —		2 —
	Rozenburg			
	Middelhamnis			
	Stellendam			
	Westmaas			
	Brielle			
Hellevoetsluis	1 1 -		1 1,-	
Zwartewaal				
Numansdorp				
		48 —		4 8 -

CLASSEN.	GEMEENTEN.	JAARL. BIJDR.	GIFTEN IN EENS.	TOTAAL.
GORINCHEM	Gorinchem	111,50	5 —	116,50
	Leerdam			
	Noordeloos			
	Langerak	19,50		19,50
	Herwiinen	18,50		18,50
	Grameren	8 —		8-
	Hardingsveld	1 5 -		1 5 -
	Vuren			
	Poederoyen			
	Zuilichem	2,50		2,50
	Well	16,50		16,50
		191,50	5 —	196,50
WALCHEREN	Middelburg, P. S.	3 5, -		3 5 -
	Middelburg, L. D.	71.86*		71.86 ⁵
	Serooskerke			
	Vlissingen	2,50		2,50
	Meliskerke			
	Veere			
	Domburg			
	Kamperland			
Grijpskerke				
		109,36 ⁵		109,36 ^B
GOES	Goes	150,—		150,—
	Nieuwedorn	77 —		77,—
	Wolfaartsdijk	48,-		48 —
	Baarland	14.07 ⁶		14.07 ⁵
	Heinkenszand	7,50		7,50
	Ter Neuzen	105,—		105,—
	Axel	58,—		58,—
	Zaamslag	60,—		60 —
		519,57 ⁵		519,57 ⁵
ZIERIKZEE.	Zierikzee (Melisstr.)			
	Zierikzee (Domstr.)			
	Haamstede			
	Oosterland			
	Bruinisse			
	Colijnsplaat			
	Wissékerke			

CLASSEN.	GEMEENTEN.	JAARL. BIJDB.	GIFTEN IN EENS.	TOTAAL.
ZIERIKZEE.	Geertsdijk Seharendijke Brouwershaven Anna Jacoba Polder			
BERGEN OP ZOOM.	Bergen op Zoom Biezelinge Krabbendijke Rilland en Bath Kruiningen Oud Vossemeer Tholen Yerseke	9,50 9 - 2 9 - 1 8 - 65,50		9,50 9 - 2 9 - 1 8 - 65,50
GENDEREN.	's Hertogenbosch Heusden Genderen Meeuwen Dussen Vrijhoeve Capelle gec. met Sprang 's Gravemoer Tilburg			
ALMKERK.	Nieuwendijk Almkerk Waardhuizen Andel c. a. Veen Werkendam Sleeuwijk			
KLUNDERT.	Zevenbergen Klundert Dinteloord			

RECAPITULATIE.

PBOVINCIEËN.	CLASSEN.	JAARL. BIJDR.	GIFTEN IN EENS.	TOTAAL.	TOTAAL VAN IEDERE PROV.	
GRONINGEN.	Groningen	879,50		879,50	1341,36	1349,36
	Enumatil	212,50		212,50		
	Warfum	196,11		196,11		
	Appingedam	25,-		25,-		
	Stadskanaal	28,25		36,25		
	Winschoten					
FRIESLAND.	Leeuwarden	98,—		98,—	557,50	557,50
	Dokkum					
	Drogeham	97,50		97,50		
	Heerenveen	51,—		51,—		
	Sneek	293,50		293,50		
	Franeker	17,50		17,50		
DRENTE.	Hoogeveen	33,-		33,-	389,20	389,20
	Assen	77,50		77,50		
	Koevorden	159,20		159,20		
	Beilen	119,50		119,50		
OVERIJSEL.	Zwolle	140,—	2,10	140,—	228,50	2,10 230,60
	Holten	88,50		90,60		
GELDERLAND.	Ommen			41,-	155,-	155,-
	Arnhem	41,-		38,-		
	Varsseveld	38,-		76,-		
	Hatterij	76,-				
UTRECHT.	Utrecht	205,75		205,75	205,75	205,75
	Amersfoort					
NOORDHOLLAND.	Amsterdam	30,-	11,-	41,-	359,58 ⁵	36- 395,58 ⁵
	Haarlem	57,10 ⁵		57,10 ⁵		
	Enkhuizen	272,48	25,-	297,48		
ZUIDHOLLAND.	Leiden	162,25		162,25	626,75	77,15 703,90
	Delft					
	Rotterdam	183,-	59,15	242,15		
	Dordrecht	42,-	13,-	55,-		
	Vlaardingingen	48,-		48,-		
	Gorinchem	191,50		196,50		
ZEELAND.	Walcheren	109,36		109,36'	694,44	694,44
	Goes Zierikzee	519,57'		519,57'		
	Berg, op Zoom	65,50		65,50		

NOORD-BRABANT. Genderen
 Almkerk
 Klundert

TOTAAL-GENERAAL 4558,08⁵ 123,25 4681,33⁶ 4558,08 123,25 4681,33⁵

Middelstum, Augustus 1891.

J. NEDERHOED, *Algem. Thes.*

Nagezien en goedgekeurd:

De Commissie ad hoc,

Leeuwarden, 27 Augustus 1891.

J. HESSELS.

J. VAN GOLVEEDINGE.

Bijlage I.

VERSLAG DER KOMMISSIE TER BENOEMING VAN EEN DOCTOR, ENZ.

**Aan
de Weleerwaarde Algemeene Synode
der Christelijke Gereformeerde Kerk
in Nederland vergaderd 18 Aug. e. v. d.
te Leeuwarden.**

WELEERWAARDE HEEREN EN BROEDERS!

Uwe Kommissie ter benoeming van een Doctor of Doctorandus in de Letteren, aan onze Theologische School, volgens het Besluit der Synode te Assen, 1888, art. 104 der Handelingen gekontinueerd zijnde voor genoemd doel, — heeft den 18 Juli 1889 tusschen de zittingen der Kur. Verg. ook hare bijeenkomst gehouden om te beproeven den last der Synode te volvoeren.

Op deze vergadering hebben wij echter niets beslissends kunnen doen; niettegenstaande de intusschen gedane pogingen om in kennis te komen met een geschikt Doctor en docent in de Letteren, tevens lidmaat onzer Kerk. Wel hadden wij een Kandidaat in de Letteren in 't vizier, en men noemde er nog een paar, leden onzer Kerk, die weldra dezen graad zouden bereikt hebben, doch wij stuitten op het bezwaar, dat een Kandidaat, die reeds doceert, zijn plan om te doctoreeren door den onderwijs-arbeid jaren moet uitstellen en somtijds geheel afstellen; en, dat een Kandidaat niet gaarne zijn doctorale studie overgeeft om een tijdelijk docentschap te aanvaarden.

Zoo mislukten ook de pogingen, vooral door Ds. J. VAN ANDEL en Dr. BAVINCK namens de Kommissie aangewend, om in loco te onderzoeken en persoonlijke kennis te maken of in contact te komen met een Kandidaat tot onze Kerk behorende.

Intusschen werd de behoeften aan onderwijskrachten steeds grooter. Nadat Prof. BRUMMELKAMP ons in 1888 ontvallen was, deed zich die reeds terstond gevoelen. De poging der Synode van 1888 om hulp bij het onderwijs te erlangen mislukte toen, als U bekend is.

Hierbij kwam, dat de oudste docent, Prof. VAN VELZEN, ook na dien tijd steeds ouder en zwakker werd, en der Kur. Verg. van 1890 moest mededeelen, dat hij niet meer kon; hoewel de Heere het ZEw. nog gegeven had gedurende 1889 het Rectoraat waar te nemen in het tachtigste jaar zijns levens.

Vervolgens bereikte onze School een cijfer in het studentental tot nog toe niet gekend; het ging deze laatste twee cursussen het honderdtal te boven.

Nog moet hierbij genoemd worden het feit, dat gedurig meer jongelieden onze Kerk aan de School komen, die hunne gymnasiale studie voltooid hebben; 't welk ook den arbeid vermeerdert door een Ve Litt. Klasse steeds meer noodzakelijk te maken, terwijl het peil der Litterarische wetenschap zulks ook steeds meer vereischt.

Tengevolge van deze toestanden heeft uwe Kommissie tijdens de Kur. Verg. van 1890 weder eene vergadering gehouden, — en op advies der Kuratoren, ingevolge den wenk der Docenten in het jaarverslag der School gegeven, besloten tot het een of ander over te gaan, want de behoefte aan onderwijskrachten eischte dadelijke voorziening.

Een Doctor of Doctorandus was toen echter niet ter beschikking voor onze Theol. School. Wel werden nu twee a drie Kandidaten genoemd. Uwe Kommissie had echter in last een Doctor of Doctorandus te benoemen. Haar mandaat ging niet verder. Toch begreep de vergadering dat gehandeld moest worden.

Sommigen spraken de gedachte uit: om tijdelijk één onzer beste studenten in Litterarische kennis te engageeren. Anderen: om tot de benoeming van een jeugdig of meer bejaard predikant uit onze Kerk over te gaan. Doch ten slotte besloot de vergadering:

te trachten een Kandidaat te benoemen voor den tijd van één jaar, onder nadere approbatie dezer Synode.

Dit is onder den zegen des Heeren dan ook gelukt in de benoeming van den Weled. Heer JOHS KAPTEIJN, als „assistentleeraar in de Oude Letteren voor den tijd van één jaar.” Deze benoeming werd door den Heer KAPTEIJN aangenomen en ZEd. heeft den verlopen cursus als zoodanig aan onze Theol. School zijne gewaardeerde diensten gewijd.

Na ingewonnen inlichting van de zijde der Docenten, en op advies van het Kuratorium, heeft uwe Kommissie dit jaar opnieuw haar mandaat in behandeling genomen, — en is zij gekomen tot het volgende besluit:

1°. Gelijk zij bij dezen gedaan heeft, U verslag te doen van hetgeen gedaan werd.

2°. Voor uwe vergadering de noodzakelijkheid uit te spreken, dat er nog steeds worde uitgezien naar de benoeming van een Doctor in de Letteren.

3°. U te adviseeren:

a. de tijdelijke benoeming van den Heer JOHS KAPTEIJN voor één jaar te approbeeren; *b.* ze tot eene definitieve aanstelling te doen worden en den Heer KAPTEIJN te benoemen tot „Leeraar in de Klassieke Letteren,” met een salaris van *f* 2000 's jaars; terwijl de verhouding, waarin ZEd. tot het Kollege van Docenten komt te staan, als Litterarisch Leeraar, nader door Docenten en Kuratoren zal worden geregeld.

Hiermede meent de Kommissie haar verrichten arbeid zoo

kort en zoo duidelijk mogelijk te hebben medegedeeld, terwijl wat verder tot uwe inlichting mocht dienen zeker door het Kuratorium zal worden gemeld.

Na U WelEerw. 's Heeren zegen op uw arbeid in 't belang onzer Kweekplaats voor Dienaren des Woords te hebben toegebeden :

De Kommissie voornoemd,
Namens haar:

Leeuwarden. }
Kampen, } 1 Aug. 1891

J. VAN ANDEL, *Voorz.*
C. MULDER, *Secr.*

Ik Bijlage J.

VERSLAG VAN DE WERKZAAMHEDEN DER DEPUTATEN BENOEMD OP DE SYNODE TE KAMPEN, JAN. 1889.

HOOG EERWAARDE VERGADERING!

Op de Synode te Kampen werd de Conceptacte, na belangrijke wijzigingen, vooral in zake de voortzetting der Doleantie en de Theol. School, aangenomen met 36 tegen 4 stemmen (art. 269 der Handel.). Er werd voorts besloten, om de Conceptacte met de amendementen onzer Synode te zenden aan de Kerteraden der Christelijke Gereformeerde Gemeenten, en ze verzeld te doen gaan van eene duidelijke Memorie van Toelichting. Tot uitvoering van dezen last werd eene Commissie benoemd, bestaande uit de HH. J. VAN ANDEL, H. BAVINCK, J. H. DONNER A. LITTOOIJ en M. NOORDTZIJ (secundi: J. HESSELS, J. NEDERHOED en D. K. WIELENGA.) Die toelichting moest vooral loopen over drie zaken: het Reglement, de voortzetting der Doleantie en de Theol. School (art. 282). En tevens werd de Commissie bevoegd verklaard, om eventueele mededeelingen van de Synode der Nederduitsche Gereformeerde Kerken of van hare Deputaten in ontvangst te nemen en ter kennis onzer Kerk te brengen (art. 283.) Een en ander werd door onze Synode aan de Nederduitsche Gereformeerde Kerken medege-deeld (ib.) Onder datum van 23 Jan. 1889 ontvingen onze Deputaten daarop een antwoord van de Synode der Nederduitsche Gereformeerde Kerken te Utrecht, dat door de bladen ter algemeene kennis is gebracht. Daarin werd blijdschap betuigd over de eenheid, die in elf punten van de Conceptacte is verkregen; werd meegedeeld dat Dr. VAN GOOR, Dr. VAN DEN BERGH, Dr. KUYPER, Dr. RUTGERS en Ds. SIKKEL tot deputaten waren aangewezen, en werd hun last en macht breedvoerig omschreven. Dit stuk werd onzerzijds voor kennisgeving aangenomen.

De deputaten onzerzijds vergaderden twee malen, 21 Febr. en 16 Mei 1889 te Utrecht, om aan den lapt der Synode uitvoering te geven. Zij ontwierpen eene Memorie van Toelichting, en wonnen naar de opdracht der Synode de adviezen in van verschillende Rechtsgeleerden, die deze met de grootste welwillendheid en geheel kosteloos, mondeling en schriftelijk verstrekten. Ook de Minister van Justitie ontving eene Commissie uit hun midden met de grootste vriendelijkheid.

Door het inwinnen dezer adviezen werd echter de verschijning van de Memorie van Toelichting langen tijd vertraagd. Eerst

in het midden des jaars 1889 kon ze bij den uitgever D. DONNER te Leiden het licht zien. De ontvangst, die nu de Conceptacte in de gemeenten te beurt viel, was echter verre van gunstig. En ofschoon de deputaten geen enkel officieel bericht dienaangaande ontvingen, en er geen twee provinciën waren die eene vervroegde Synode wenschte (art. 283 der Hand. Syn. Kampen), kon spoedig bemerkt worden, dat eene vereeniging op grond der Conceptacte niet slagen zou.

In Juni 1890 kwam de Synode der Nederduitsche Gereformeerde Kerken wederom te Leeuwarden saam. Ook zij had dien indruk ontvangen. En dato 26 Juni 1890 werd door die Synode aan onze deputaten een schrijven toegezonden, dat terstond in „De Bazuin" werd gepubliceerd. Ofschoon onbevoegd om met de deputaten der Nederduitsche Gereformeerde Kerken in nieuwe onderhandelingen te treden, meende onze Commissie toch gemachtigd te zijn tot het vragen van eenige nadere inlichtingen over het ontvangen schrijven. Ze deed dat bij brief van 15 Juli 1890. Vanwege de ingevallen vacantie kwam eerst 10 Sept. 1890 een antwoord in. Daaruit bleek, dat de bedoeling van de Synode der Nederduitsche Gereformeerde Kerken te Leeuwarden met haar schrijven deze was: dat de Conceptacte niet werd herroepen maar hunnerzijds steeds basis van onderhandeling mocht blijven; dat echter het min gunstig onthaal dier conceptacte in de Christelijke Gereformeerde Kerk vermoeden deed, dat op dien grondslag de vereeniging niet zou worden getroffen; dat de Synode daarom nu aan de Kerkeraden der Christelijke Gereformeerde Kerk een anderen voorslag deed, hierin bestaande, dat nu onzerzijds het initiatief zou worden genomen en een weg tot vereeniging zou worden voorgesteld alleen op deze voorwaarde, dat niets werd aangeboden wat in strijd was met belijdenis of kerkenorde.

De inhoud van dit schrijven werd in „De Bazuin" van 24 Oct. 1890 (n°. 43) medegedeeld, en nu werden tevens aan onze Kerkeraden de 400 exemplaren verzonden, welke door de Synode der Nederduitsche Gereformeerde Kerken aan haar schrijven van 26 Juni waren toegevoegd.

Hiermede waren de werkzaamheden van onze deputaten geëindigd.

J. H. DONNER, *Pres.*
 J. VAN ANDEL.
 A. LITTOOY.
 M. NOORDTZIJ.
 H. BAVINCK, *Scriba.*

INHOUD.

	Bladz.
Voorwoord.....	3, 4
Openingsrede	5—8
Samenstelling en opening der Vergadering	9, 10
Keuze van een Moderamen en aanvaarding van het praesidium:	11
Instemming met de Belijdenis.....	12
Tijd der Zittingen.....	12
Commissie van Rapport en Advies	12, 24
Buitenlandsche Kerken :	
<i>a</i> : Brieven.....	12, 15
<i>b</i> Afgevaardigden	12, 17, 18
<i>c</i> Toespraken.....	30—35, 40, 41
Rapporteur van „de Bazuin“	13
Verslag Synodale Commissie	13, 14, 37
Benoeming van een lid der Commissie enz.....	108
Brief van de Reformed Church in Amerika en antwoord	40, 106
„ „ „ H.H. Directeuren der Vrije Universiteit en antwoord..	57, 105
„ „ „ Algemeene Synode van de Presb. Kerk in Amerika in zake een consensus creed	56, 57
Verslag der Afgevaardigden naar de Belgische Zendingkerk.....	30
Rapport der Commissie in zake Zondagsheiliging	98
Rekening der Synode	108
Notulen	101
Archivarius en zorg voor Archieven.....	107
Afvaardiging naar Buitenlandsche Kerken.....	108
Collecteeren voor de Theol. School in Pruisen	66, 75
Bijeenroeping der Synode, sluiting en toespraken	108—110

Zending onder Israël.

Verslag der Commissie	15, 17
Benoeming van Zendingleeraar	16
Semenarie te Leipzig	17
Commissie tot nazien der boeken	18, 43

Kas voor Emeriti-predikanten, enz

Verslag der Commissie	18
Voorstellen der Provinciale Vergaderingen	19, 20, 21
Wijze van inning en uitkeering der gelden	22—24
Versterking van de inkomsten	24

Buitenlandsche Zending.

	Bladz.
Verslag der Commissie en vragen	27, 28
Subsidie Zendingsscholen	28
Zendingkweekelingen DE BRUIN en HEKKERT	28, 29
Oneenigheid te Soerabaia	29
Art. 169 van Assen	36
Rechtspersoonlijkheid der Christ. Geref. Kerk te Batavia, enz ____	37, 98, 99
Scheiding van het Maleisch en Europeesch element	37, 108

Theologische School.

Verslag der Curatoren	46
„ van de Algemeene Thesaurier	46
„ der Commissie ter benoeming van een Doctor enz	46
Reglement voor de Studenten der Theol. School	47
Vrijstelling van collegegelden	47
Elders studeerenden. •	47, 48
Administratie van den Thesaurier	48
Redacteur van „de Bazuin"	48
Continueering der Commissie ter benoeming van een Doctor enz	48
Machtsuitbreiding dier Commissie	48, 51, 52
Traktementsverhooging	50
Oud-Doцент STEKETEE	51
Benoeming van den Heer KAPTEIJN	52
Gymnasium te Zetten	52, 53
Beslissing Van Doцент NOORDTJII	54, 55
Commissie tot nazien der boeken	100

Vereeniging met de Ned. Geref. Kerken.

Verslag der Deputaten	60, 107
Brieven en adressen in zake de Vereeniging	60
Brief van Jhr. Mr. P. J. ELOUT VAN SOETERWOUDE	60, 61
Voorstellen der Provinciale Synoden en toelichting	61—73
Orde van behandeling	73
Concept-Acte	74
Basis van onderhandeling	74
Rechtsgrond der Afscheiding en verhouding tot de Ned. Herv. Kerk.	75—80
Praeadvies	76, 77
Discussie	78, 79, 91, 92
Voorstellen	87—90
Stemming	92
Reglement van 1869	81—86
Voorstellen en stemming er over	93, 94
Samenleving der Vereenigde Kerken	94, 95
Theologische School	95—98
Acte ter Vereeniging	101—104
Eindstemming	104
Modus Vivendi	104, 105
Benoeming van Deputaten	106, 107

Kerkregeering.

Bijbepaling van art. 77 onzer Kerkenorde	24
Leger des Heils	25

	Bladz.
Gebruik van het Formulier van den Ban.....	25
Herkiesbaarstelling van Kerkeradsleden	26
Predikanten die in dienst der Protestantsche Kerk in Indië treden.	37—39
Opname van Predikanten uit andere Kerken in ons Vaderland	39, 40
Ontzetting van een predikant uit zijn ambt	40
Zalmtractaat	41
Tucht over Doopleden.....	42, 43
Reglement van orde en praeadvies	59, 101

Protesten en Verzoeken.

Protest van Grootegast	44
„ „ E. S. POSTMA te Jutphaas	44, 45
„ „ J. SMEDES te Zutphen	45
Verzoek van de Weduwe DONKERS, enz.....	45
Protest van E. HARMS enz. te Oude Pekela	55
„ „ W. VAN BENTHEM.....	55, 56
Verzoek uit Baarn van S. DE ZOETE en C. PLOOY .	56
Verzoek der Christ. Geref. Gem. te Brielle.....	58
Protest van DE WINTER te Deventer en J. DWARSHUIS te Sneek...	99
„ „ eenige leden der Christ. Geref. Gem. te Winsum,....	100
Protest van J. VAN DELFT C. S.....	107

Bijlagen.

- A. Verslag van de Synodale Commissie.
- B. Brief van 'de Synode der Geref. Kerk in Afrika.
- C. Verslag van de Commissie voor de Christ. Geref. Zending onder Israël.
- D. Verslag van de Commissie der Algemeene kas ten behoeve van Emeriti-Predikanten, Predikants-Weduwen en Weezen.
- E. Verslag van de Algemeene Zendingscommissie.
- F. Brief van de Holl. Christ. Geref. Kerk in N. Amerika.
- G. Verslag van den toestand der Theol. School der Christ. Geref. Kerk in Nederland.
- H Van den Algemeenen Thesaurier voor de uitbreiding der Theol. School.
- I Verslag der Commissie ter benoeming van een Doctor, enz.
- J Verslag van de werkzaamheden der Deputaten benoemd op de Synode te Kampen, Jan. 1889.

VERBETERING.

In Art. 88, blz. 44, staat: Stroobos, *moet zijn*: Grootegast en een schrijven van de gemeente Stroobos.